

ՄԻՈՆ

ԱՊՐԻԼ - ՄԱՅԻՍ - ՅՈՒՆԻՍ

Թիւ 4 • 5 • 6 2008

digitised by

A.R.A.R.®

ՄԻՈՒ

ԱՄՍԱԳԻՐ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ-ԳՐԱԿԱՆ-ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՊԱՇՏՈՆԱԹԵՐԹ ԵՐՈՒՍԱԿԵՄԻ ՀԱՅ ՊԱՏՐԻԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

ԶԱ. ՏԱՐԻ - ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

2008
2008

ԱՊՐԻԼ - ՄԱՅԻՍ - ՅՈՒՆԻՍ
APRIL - MAY - JUNE

ԹԻՆ 4-5-6
No. 4-5-6

S I O N

VOL. 31

A MONTHLY OF RELIGION, LITERATURE AND PHILOLOGY
OFFICIAL PUBLICATION OF THE ARMENIAN PATRIARCHATE,

Proprietor: His Beatitude the Armenian Patriarch of Jerusalem

St. James Press, Jerusalem

ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐԺ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ
ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ Ս. ԷՋՄԻԱՇԻՆ

SUPREME PATRIARCH
CATHOLICOS
OF ALL ARMENIANS
MOTHER SEE OF HOLY ETCHMIADZIN

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ Բ
ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ
ՊԱՏԳԱՍԸ ՍՈՒՐԲ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԻ ԱՌԻԹՈՎ
(Սուրբ Էջմիածին, 23 մարտի, 2008 թ.)

Յանուն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ. ամէն:

«Քրիստոս յարեալ ի մեռելոց, մահուամբ զմահ կոխեաց և
յարուրեամբն Իւրով մեզ զկեանս պարգևեաց»
(ժամագիրք):

Սիրելի բարեպաշտ ժողովուրդ ի Հայրենիս և ի Սփիւռս,
Հոգու խնդութեամբ ողջունում ենք ձեզ Քրիստոսի հրաշափառ յարութեան
աւետիսով:

Բարձրեալի հետ ապրեցինք Մեծ Պահքի աղօթական, խորհրդաշատ օրերը,
ապրեցինք խնդրամատոյց հայցով, մեր հոգու յոյզերով, նաև՝ տագնապով ու ցաւով,
որ բերեցին մարտի 1-ի ողբերգական իրադարձութիւնները: Աւագ Շաբաթուայ
խորհրդով հաղորդուեցինք մեր Տիրոջ երկրային կեանքի վերջին օրերի փրկչական
տնօրինութիւններին:

Յրուել էին Նրա աշակերտներն ու հետևորդները տարակուսած ու վշտահար,
երբ խաչուել էր Վարդապետը: Ոմանք ուրացել էին Նրան և տանջուում էին
մեղաւորութեան զգացումից: Ուրիշները իշխանութեան և փառքի մեծ յոյսեր էին
կապել Նրա հետ և հիմա ապրում էին իրենց յոյսերի կործանման ցաւով: Բայց
յարուցեալ Քրիստոս յայտնուեց նրանց, փարատեց վիշտն ու կասկածը,
վերականգնեց նրանց ճշմարիտ հաւատի ու յոյսի մէջ, հաստատեց առաքելութեան
մէջ, որ աւետեն մարդկանց փրկութեան շնորհը, քարոզեն Աստուծոյ սիրոյ,
խաղաղութեան վարդապետութիւնը, երկնային արքայութեան Աւետարանը:

Այսօր մեր Տէրն այլևս Պիղատոսի առջև կանգնած անպաշտպան, մարդկանցից
լքուած և ուրացուած ամբաստանեալը չէ: Ոչ էլ չարչարուած, տանջուած և խաչը ուսին
Գողգոթա բարձրացող դատապարտեալը: Գերեզմանի մէջ ամփոփուած խաչեալը չէ,
այլ յարուցեալը՝ Տէրը արարչութեան և յաղթական Փրկիչը մարդկութեան:

Ու՛ր է, մահ, քո յաղթութիւնը: Ու՛ր է, գերեզման, քո խայթոցը (Ա Կորնթ. 15 : 55):

Մահն այլևս յուսաբեկութիւն չէ, կեանքի աւարտ չէ և անելութիւն չէ: Գերեզմանը
վախճանը, վերջը չէ այլևս: Քրիստոսի յարութեամբ «վերջը» խորտակուեց, և
գերեզմանից այն կողմ ճանապարհն է դէպի յաւիտենութիւն: «Յաւիտենական կեանքը
այս է. որ ճանաչենք Քեզ միակ ճշմարիտ Աստուած, նաև Յիսուս Քրիստոսին, որ Դու
ուղարկեցիր» (Յովհ. 17 : 3), – ասում է մեր Փրկիչը՝ Իր և մեր Հօրը դիմելով:

Յաւիտենական կեանքի ուղին այս աշխարհում Քրիստոսով յարուցեալ, նոր
կեանքն է, որը պարգևում է մարդկանց Քրիստոս աստուածային Իր զօրութեամբ:

Վերածնունդ հոգու այդ նորոգեալ կեանքը ազատ է չարի իշխանությունից: Մեր Տերը յաղթել է չարին, կործանել է մահը և բոլոր մարդկանց ընծայել է վերստին ծնունդով, Աստուծոյ որդեգիրները լինելու շնորհը:

Աստուծոյ ստեղծածն է աշխարհը, ուր ապրում ենք: Ամեն բան Նրա ձեռքի գործերն են: Ինչ որ ունենք, Նրան է պատկանում: Բայց աշխարհի մէջ Ադամի օրից սկսեալ մարդը ոչ քիչ դեպքերում, կամայ թէ ակամայ, գործիք է դառնում չարի ձեռքին և քանդում է Աստուծոյ ձեռակերտը, մոայլում է արարչաստեղծ կեանքի ուրախութիւնը: Այսօր էլ մարդկային կեանքում չարութիւնը, անհաւատութիւնը, միւսապաշտութիւնը, սուտը, ատելութիւնը, իշխանատենչութիւնը մահ են սերմանում և մեծ ու փոքր գերեզմաններ փորում: Այսօր էլ մենք ստիպուած ենք ընդունել, որ մարդու կեանքը այնպէս և այն չափով արժեւորուած չէ, որքան հրաւերն է Տիրոջ ու Կամքը Նրա Փրկչական: Խաղաղութեան և արդարութեան որոնումներում մարդը բախումների դռներ է բացում, անիրաւութիւն սերմանում, քանզի Տիրոջ պարգևած հոգու խաղաղութիւնն ու արդարութիւնը չէ, որ փնտրում է, այլ՝ խաղաղութեան ու արդարութեան անուան ներքոյ՝ սեփական ապահովութիւնն ու շահը: Արդարև, կորստաբեր են Աստուծոյ Կամքին հակառակ ընթացքները: Տէրն Իր կեանքը տուեց՝ մարդուն կորստից փրկելու համար և կոչեց մարդկանց ապրելու հաւատով, սիրով և յոյսով: Այս արժեքներով են իրականանում հոգևոր վերածնունդը և բարոյական առաջադիմութիւնը մարդկութեան: Այս ճշմարիտ արժեքներով են կեանքի կոչուում հասարակական կեանքի առաջընթացները, գործում իրաւունքն ու օրէնքը՝ յանուն մարդկանց բարօրութեան:

Աշխարհսփիւռ սիրելի ժողովուրդ հայոց,

Մեր պատմութեան ընթացքում մեզ նոյնպէս յաճախ պարուրել է մահուան շուքը, խցուել ենք խորը, խաւար օրերում ենք ապրել, բայց լուսատենչ հայեացքով փնտրել ենք երկնաշնորհ արշալոյսները: Չափել ենք չարչարանքի և նեղութեան խորութիւնը, բայց վեր ենք յառնել հերոսական խոյանքներով: Այս օրերին էլ փորձութեան մէջ ենք: Խռովուած է Հայրենիքի խաղաղ կեանքը, վտանգուած պետութեան կայունութիւնը, որոշակիօրէն հարուած է հասցուել մեր պետութեան վարկին և մեր ժողովրդի բարի անուանը, որոնք մեր մեծագոյն ձեռքբերումներն են: Անհանդուրժողութիւնը, ատելութիւնը, առճակատումը ճանապարհ չեն վերացնելու մեր կեանքի արատաւոր երևոյթները, վճռելու ազգի առջև ծառացած խնդիրները: Դրանք նոր վերքեր են աւելացնում և նոր բարդութիւններ, սպառնալիքներ յաւելում մեր կեանքին: Մենք խնդիր ունենք հոգալու, որ մեր իրականութիւնից վանուեն ամեն չարահնար ու ստալոյ խօսք, արարք ու ընթացք: Հարկ ի վերայ մեր կայ՝ նախանձախնդիր լինել, որպէսզի մեր իրականութեան մէջ ճանապարհ հարթեն ճշմարիտ եղբայրսիրութիւնը, արդարամտութիւնն ու օրինայարգութիւնը, հաւատն ու վստահութիւնը, հաշտութեան և խաղաղութեան հոգին: Աննուազ դարձնենք մեր ջանքերը՝ ի սէր մեր պետականութեան ամրութեան, մեր երկրի անընդմէջ առաջընթացի, որպէսզի յաղթահարենք մեր կեանքը խանգարող դժուարութիւնները, և յառնի մեր Հայրենիքը գոյութեամբ, որը յոյսն է մեր ժողովրդի միացեալ կեանքի և յարատեւութեան:

Այսօր Մեր յորդորն է բոլորին՝ հոգևորական և աշխարհական դասին, մեր Փրկիչ Յիսուս Քրիստոսի յարութեան հաւատով սէրը, բարին ու բարիքը առատացնել մեր կեանքում: Բուժել վիրաւոր սրտերը: Հեռացնել ամենայն չարը մեր սրտերից, հոգիներից և Հայրենիքի սահմաններից: Լինել մի հօտ և մի հովիւ: Հայր Աստուծոյ

Սուրբ Աջի պահպանության ներքոյ, Յարուցեալ մեր Փրկչի Սուրբ Խաչի նշանով և Սուրբ Հոգու շնորհաբաշխ առաջնորդութեամբ կերտենք այն ապագան, որը բոլորս ենք երազում՝ հզօր, ամսասան Հայոց պետութիւն, աստուածասէր, հայրենասէր, երջանիկ հայ ժողովուրդ: Մեր Հայրենիքի ու ժողովրդի համար հոգալով, զանձեր պիտի կուտակենք նաև այն առաւել՝ յաւիտենական կեանքի համար, որը Սուրբ Յարութեան տօնը մեզ աւետում է:

«Արդ՝ ինչպէս որ ընդունեցիք Քրիստոս Յիսուսին՝ Տիրոջը, այնպէս էլ ընթացէք Նրանով՝ արմատաւորուած և կառուցուած Նրա վրայ, հաստատ մնալով հաւատի մէջ, ինչպէս որ ուսանեցիք, որպէսզի աճէք Նրա մէջ գոհութեամբ» (Կող. 2 : 6-7):

Մեր Տիրոջ հրաշափառ յարութեան աւետիսով Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնից, Լուսաւորչի Սուրբ Գահից ի Քրիստոս եղբայրական սիրով ողջոյն ենք յղում Առաքելական մեր Սուրբ Եկեղեցու Նուիրապետական Աթոռների Գահակալներին՝ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Արամ Ա Սեօի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին, Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարք Ամենապատիւ Տ. Թորգոմ Արքեպիսկոպոս Մանուկեանին, Կոստանդնուպոլսի Հայոց Պատրիարք Ամենապատիւ Տ. Մեսրոպ Արքեպիսկոպոս Մուքաֆեանին, Քոյր Եկեղեցիների շնորհազարդ հոգևոր Պետերին: Հայրապետական Մեր սէրն ու օրհնութիւնն ենք բերում մեր Սուրբ Եկեղեցու բարեջան բոլոր սպասաւորներին և հաւատաւոր Մեր զաւակներին ի սփիւռս աշխարհի:

Մեր օրհնութիւնն ու ողջոյնն ենք բերում Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահ Տիար Ռոբերտ Քոչարեանին, Հայաստանի Հանրապետութեան ընտրեալ Նախագահ, Վարչապետ Տիար Սերժ Սարգսեանին, Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան Նախագահ Տիար Բակո Սահակեանին, հայոց պետական ողջ աւագանուն և Հայաստանում հաւատարմագրուած դիւանագիտական առաքելութիւնների ղեկավարներին ու ներկայացուցիչներին:

Աղօթում ենք, որ երկնային խաղաղութիւնը հաստատուի մեր Հայրենիքում, համայն աշխարհում, բոլոր մարդկանց հոգիներում:

Թող կենսատուն և կեանքի առաջնորդը՝ Տէրը մեր Յիսուս Քրիստոս Իր յարութեան լոյսով օրհնի մեր կեանքը և լուսաւորի ուղին ազգիս հայոց:

Շնորհք, սէր, հաւատ, յոյս և զօրութիւն մեր ողջ ժողովրդին և համայն աշխարհին. ամէն:

Քրիստոս յարեաւ ի մեռելոց
Օրհնեալ է Յարութիւնն Քրիստոսի

ՇԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐԺ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ
ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ Ս. ԷՋՄԻԱՏԵՆ

SUPREME PATRIARCH
CATHOLICOS
OF ALL ARMENIANS
MOTHER SEE OF HOLY ETCHMIADZIN

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ ԾԱՌԱՅ ՅԻՍՈՒՄԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ,
ՈՂՈՐՄՈՒԹԵԱՄԵՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԵՒ ԿԱՄՕՔՆ ԱԶԳԻՍ
ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՊԵՏ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ,
ՇԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐԺ ՀԱՄԱԶԳԱԿԱՆ ՆԱԽԱՄԵԾԱՐ ԱԹՈՌՈՅ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՍՐԲՈՅ ԿԱԹՈՒՂԻԿԵ ԷՋՄԻԱԾՆԻ
ՔՐԻՍՏՈՍԱԲԱՆԴ ՍԻՐՈՅ ՈՂՋՈՅՆ ԵՒ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ, ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՅՈՑ
ՍՐԲՈՅ ԵՐՈՒՍԱՆԻՄԱՅ ԵՒ ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍՈՅ,
ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՅ, ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՅ,
ԿԱՐԴԱՊԵՏԱՅ, ՔԱՀԱՆԱՅԻՑ ԵՒ ՍԱՐԿԱԲԱԳԱՅ,
ԹԵՄԱԿԱՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՑ, ԹԵՄԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԴՈՑ ԵՒ
ՊԱՇՏՕՆԵԻՑ ԵՒ ՍԻՐԵՑԵԱԼ ՀԱՄԱՅՆ ՀԱԲԱՏԱՑԵԱԼ ԺՈՂՈՎՐԴԵԱՆ ՀԱՅՈՑ

«... Ապրեցան ի բերանոյ սրոյ. զօրացան ի տկարութենէ.
եղեն զօրաւորք ի պատերազմի. առին զբանակս օտարաց»
(Եբր. 11.34):

Աստուածակառոյց մեր Սրբութիւն Սրբոց Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնից
գոհութեան աղօթքով Հայրապետական Մեր օրհնութիւնն ենք բերում ի Հայաստան,
յԱրցախ և ի Սփիւռք աշխարհի սիրեցեալ մեր ժողովրդին՝ Սարդարապատի, Բաշ-
Ապարանի, Ղարաքիլիսայի 1918 թ. մայիսեան հերոսամարտերի 90-ամեայ յօրելեանի
առիթով:

Տօնում ենք մեր ժողովրդի պանծալի յաղթանակը հայրենի հողի վրայ ազատ
ապրելու իր իրաւունքին, իր գոյութեանը սպառնացող բռնութեան հանդէպ,
յաղթանակը՝ մեր ժողովրդի հաւատաւոր հոգու և խիզախումի: Երախտազգաց հոգով
այսօր ոգեկոչում ենք անմահ յիշատակը անվարան նուիրումով մարտի ելած ու
յաղթանակած մեր քաջարի զինուորների և զօրահրամանատարների,
հոգևորականների և աշխարհազօրայինների, որ «... ապրեցան ի բերանոյ սրոյ.
զօրացան ի տկարութենէ. և եղեն զօրաւորք ի պատերազմի. առին զբանակս
օտարաց»:

Արդար էր մեր ժողովրդի պայքարը: Արևմտեան Հայաստանը հայաթափելուց
յետոյ, թուրքական բանակները ներխուժել էին Արևելեան Հայաստան: Օրհասական
ժամի ահազանգով հնչում էին Սուրբ Էջմիածնի և բոլոր եկեղեցիների զանգերը՝
երկինք բարձրացնելով աղօթքը Գեորգ Ե Սուրենեանց Հայոց Հայրապետի. «Տէր, օգնէ

իմ զաւակներին, որ յաղթեն թշնամուն»։ Վերադասաւորում էին հայոց փոքրաթիւ զօրամիաւորումները, ժողովուրդը շտապում էր համալրել զօրագնդերի շարքերը։ Յոյսը Աստուած, ապաւինած իր սակաւ ուժերին, գերակշռող նուաժողների դէմ կենաց և մահու պայքարի էր գնում մեր ժողովուրդը։ Երկիւղ չունէին մահից, մահեր շատ էին տեսել։ Մահն էր երկնչում եղեմնահար, տմաւեր ժողովրդից, քաղցած, անզէն ժողովրդից, որի հոգին, սակայն, կենսունակ էր արդարութեան հաւատով ու ազատութեան սիրով, արարման ծգտումով և իր կեանքը կառուցելու աներեր յոյսով։

Ամեն հոգում արծազանքում էին Հայրենիքը փրկելու կոչերը Հայոց Հայրապետի, գեներալներ Մովսէս Սիլիկեանի, Թովմաս Նազարէկեանի։ Ամեն հոգում արիւթին ոգեշնչող պատգամն էր Գէորգ Ե Հայոց Կաթողիկոսի. «Ասացէ՛ք հայ բանակին, թէ ես տեղիցս չեմ շարժուում։ Ես չեմ թողնում Սուրբ Էջմիածինը։ ... Ինչպէս Մեծ Վարդանը Քրիստոսի անունով յաղթեց Տղմուտի ափին և ընկաւ հերոսաբար, նոյնպէս և դուք այսօր պէտք է յաղթէք։ ... Մենք ոչ ոք չունենք մեր կողքին, բացի Քրիստոսից, որը մեր միակ ուժն է և մեզ օրհնում է»։ Գօտեպնդուած ճշմարտութեամբ, հանդերձաւորուած արդարութեան զրահով, առած հաւատի վահանը, փրկութեան սաղաւարտն ու Հոգու սուսերը, որ է Աստուծոյ Խօսքը (հմմտ. Եփես. 6.14-17), մեր ժողովուրդը սուրբ Վարդանանց ու Ղևոնդեանց անպարտելի ոգով Աւարայրի սուրը կրկին պարզեց գոյութեան ու ազատութեան պայքարում։ Մայիսեան տասնօրեայ մարտերի արդիւնքում փրկուեց Արևելեան Հայաստանը, որի տարածքում այդ հերոսական օրերին ծնունդ առաւ Հայաստանի առաջին Հանրապետութիւնը։ Ամենածանր պայմաններում, գրեթէ միշտ գտնուելով պատերազմական իրավիճակում, շրջափակման մէջ, Հայաստանի Հանրապետութիւնը ձեռնամուխ եղաւ երկրի շէնացմանը, պետականութեան կառուցմանը և ունեցաւ ձեռքբերումներ, որոնք Հանրապետութեան կարծատն գոյութիւնից յետոյ էլ ծառայեցին մեր ժողովրդին։ Յիրաւի, անտեղի չեն լինում, չեն կորչում անհետ արդար ջանքերն ու նուիրումը։ Աստուծոյ օրհնութեամբ ինչը տկար էր, զօրաւոր դարձաւ, ինչը սակաւ էր, բազմապատկուեց։ Մեր ժողովուրդը վերածնուեց, բարձրացրեց իր նոր կեանքը Հայաստանում և Սփիւռքում, ճանաչուեց աշխարհում իր ձեռքբերումներով, հռչակաւոր գիտնականներով, անուանի արուեստագէտներով, իր ստեղծագործ, տաղանդաշատ հոգով։ Մենք, և սերնդէ-սերունդ մեր զաւակները գնահատանքով և արժանի մեծարումով են յիշելու դժուարին իրավիճակում ապրած ու գործած պետական, ռազմական գործիչներին, հոգևորականներին, մտաւորականներին, ազգային ազատագրական պայքարի նուիրեալ ֆիդայիներին և փառք են մատուցելու ժողովրդին մեր արիասիրտ, որ աղետալի իր ժամանակը դարձրեց հերոսական ու յաղթական և նոր սկիզբը դրեց իր ազգային պետական կեանքի կառուցման։ Արդարև, «... Ապրեցան ի բերանոյ սրոյ. զօրացան ի տկարութենէ. եղէն զօրաւորք ի պատերազմի»։

Սիրելի հաւատաւոր ժողովուրդ հայոց, այսօր մայիսեան հերոսամարտերի

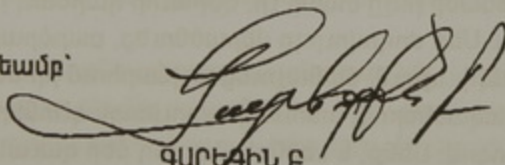
90-ամեայ յորելեանը մենք տօնում ենք Հայաստանի անկախ պետականութեամբ, Արցախի ազատագրութեամբ, Հայ Սփիւռքում վերագարթեալ կեանքով և վերագարթեալ յոյսերով՝ կամօք և օգնութեամբ Աստուծոյ իրազօրօթելու մեր իղծերը, յաղթանակած տեսնելու մեր ժողովրդի արդար իրաւունքները:

90 տարի առաջ, այն վճռորոշ օրերին մայիսեան հերոսամարտերը Հայրենիքը փրկելու սխրանք էին, այսօր՝ Հայրենեաց սիրով ապրելու, Հայրենիքով համախմբուած մնալու իրաւէր: Մայիսեան հերոսամարտերը միաբանութեան ոգու պատգամ են մեր ժողովրդին: Միասնաբար, եկեղեցասէր ու հայրենասէր ոգով պիտի յաղթահարենք այսօրուայ դժուարութիւններն ու խնդիրները՝ պատմութիւնը մեզ ուսուցիչ ունենալով և միշտ առաջնորդուելով մեր ժողովրդի լուսաւոր գալիքի տեսիլքով: Արարատի ազատ հայեացքի ներքոյ պիտի ծաղկի մեր Հայրենիքը, հզօրանայ, բարգաւաճի, խաղաղ կեանքի խնդութեամբ ապրի աշխարհասփիւռ իր բոլոր զաւակների հետ: Այս հաւատով, միշտ Աստուծոյ հետ հաւատարիմ ընթացքով մեր ջանքերը համախմբենք, մեր նուիրումը զօրացնենք՝ յաւելելու համար այն յաջողութիւններն ու յաղթանակները, որ զոհողութիւնների գնով, անլուր դժուարութիւններ ու խոչընդոտներ յաղթահարելով ձեռք է բերել մեր ժողովուրդը, և որոնց պարծանքն ու քաջալերութիւնը միշտ պիտի ուղեկցեն հայոց կեանքին:

Թող անմար լինեն մեր կեանքում հայրենեաց փառքերը, հաւատաւոր հոգու լոյսն ու զօրութիւնը, արդար ու բարի գործերի պարծանքը՝ ի փառս Աստծոյ, ի պայծառութիւն մեր եկեղեցու, ի բարօրութիւն մեր Հայրենիքի ու ժողովրդի: Թող Բարձրեալի խաղաղութեան և արդարութեան շնորհների ներքոյ դէպի բարեբեր հանգրուաններ առաջնորդուի աշխարհը համայն և մեր Հայրենիք:

Շնորհք, սէր և ողորմութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եղիցին ընդ ձեզ և ընդ ամենեւեւան. ամէն:

Օրհնութեամբ՝

ԳԱՐԵԱԻՆ Բ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՍԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Տուաւ Կոնդակս ի 12-ն Մայիսի
յամի Տեառն 2008 և ի թուին հայոց ՈՆԾԷ
ի Մայրավանս Սրբոյ Էջմիածնի
ընդ համարաւ 469

ԿՐՕՆԱԿԱՆ

«ԶԷ ԱՍՏ, ԱՅԼ ՅԱՐԵԱԼ»

Եւ նա ասէ ցնոսա. «Մի՛ գարեւորիք, գօթիտու խնդրէք զՆազովրեցի լղխա-
չնլնալն. չէ աստ, այլ յարնաւ. ահա՛ տնդին ուր նդին գնա»: (Մարկ. ԺԶ:6)

Գրեթէ երեք օրեր անցած էին խաչելութեան օրէն ի վեր, եւ Մարիամ ու միւս կիները, Համաձայն Հրէական օրէնքին, կ'երթային իրենց սիրեցեալ Վարդապետին մարմինը օծելու անուշահոտ իւղերով եւ խունկով, նոյն այն նուէրները՝ զորս բերած էին իրեն Արեւելքէն եկող երեք մոգերը: Անոնք մտահոգ էին թէ ո՞վ պիտի գլորէր Յիսուսի գերեզմանը ծածկող ահագին քարը, որպէսզի կարենային կատարել իրենց կրօնական պարտականու-
թիւնը: Սակայն մեծ եղաւ անոնց զարմանքը, երբ մօտենալով տեսան թէ գերեզմանին դուռը բաց էր արդէն եւ սպիտակազգեստ երիտասարդ մը նստած էր գերեզմանի աջին:

Բնականաբար զարնանային առաւօտեան Հետ բացուող Յիսուսի թափուր գերեզմանը ահ ու սարսափով լեցնէր սիրտերը իւղաբեր կիներուն, սակայն լուսազգեստ երիտասարդը անոնց կու տար բոլոր ժամանակներու մեծագոյն աւետիսը, «Հոս չէ՛, այլ յարութիւն առաւ, ահա այն տեղը ուր դրած էին անոր մարմինը»: Այսպէսով կ'իրականանար Եսայի Մարգարէի խօսքը, որ կ'ըսէր. «Ան պիտի յաղթահարէ մահը եւ Տէր Աստուած պիտի սրբէ մարդոց արցունքները իրենց ղէմքերէն»:

Վերջապէս, մահը ջախջախուած է ու ի սպառ յաղթահարուած. ահա ա՛յս է Սուրբ Զատիկուան գլխաւոր ու կեդրոնական պատգամը: Մահը՝ որ մեր նախահայրերուն եւ մեզի՝ հաւատացեալ քրիստոնեաներուն համար վերջին եւ մեծագոյն թշնամին էր, այլեւս պարտուած է, որովհետեւ Քրիստոս տակաւին կենդանի է ու տէրն է մեր կեանքերուն:

Կեանքի սկզբնաւորութենէն ի վեր մահուան գաղափարը միշտ սարսափ ազդած է մարդ արարածին: Ան եղած է անբաժան չուքը անոր եւ դողացուցած սիրտը նոյնիսկ ամենասրտոտ մարդուն, երբ ան մահուան Հետ ղէմ յանդիման գտնուած է: Հեթանոս աշխարհին համար մահը անյոյս ցաւ մըն էր, ջախջախուած նաւ մը, գեղեցիկ բայց ջարդ ու փշուր եղած մարմարեայ արձան մը, քնար մը փրթած թելերով ու կորսուած մեղեդիներով, ու վերջապէս անուշաբոյր սակայն կոխկրտուած ծաղիկ մը: Բայց ի՞նչ է մահը, եթէ ոչ «տուրքը մեր մեղքերուն», ինչպէս կ'ըսէ Պօղոս Առաքեալ: Մեռնիլ, սիրելի քոյրեր եւ եղբայրներ, քնանալ է, քնանալ ու թե-
րեւս երազել, բայց արդեօք ի՞նչ երազներ կ'ունենայ մարդ իր մահաբունին մէջ: Յետոյ մենք իբր մարդ-արարածներ վախը ունինք մահէն ետք անանուն բանի մը, տեղի մը, այն անծանօթ երկրին՝ որուն սահմաններէն ցարդ ոչ ոք դարձած է:

Վստահաբար շատ բաներ կան կեանքի մէջ, որոնցմէ մենք աւելի կը սարսափինք քան Ֆիզիքական մահէն: Մեզմէ ոմանց համար մահը ինքնին չունենար այդ կճող ու ցաւառիթ ճշմարտութիւնը մինչեւ որ մենք կորսնցնենք սիրելի մը: Աշխարհի բոլոր ազգերը իրենց Հոգեւոր եւ կրօնական իմաստասիրութեամբ տարբեր մօտեցում ունին կեանքի եւ

մահուան, ինչպէս նաեւ Հոգիի վախճանին մասին, բայց մեզի՝ քրիստոնեաներու համար Հոգին մահուրնէ ետք կը ճամբորդէ կեանքի վերջալոյսին ընդմէջէն հասնելու Աստուածային կեանքի արեւոտ ծագման: Միւս կողմէն սակայն, Զատիկը անբացատրելի բան մը ունի իր մէջ, որ մեր սիրտերը կը լեցնէ անխառն եւ անբացատրելի ուրախութեամբ եւ երջանկութեամբ: Անկասկած, մենք պիտի չկարենանք մահուան իրականութենէն խուսափիլ, բայց ԶԱՏԻԿ բառը ինքնին մարդուն կը պարզեւէ մեծ եւ զաւիթ ՅՈՅՍԻՆ անդորրը, քանի որ Քրիստոս կ'ապրի՝ ուրեմն մենք եւս պիտի ապրինք: Զատիկը սիրելիներ կ'օգնէ մեզի մեր նայուածքները մեր առօրեայ տաղտուկներէն բարձրացնելու վեր՝ մեր կարելիութիւններուն: Մենք պարտինք նայիլ վե՛ր, որովհետեւ երբ վար կը նայինք մենք պիտի տեսնենք միայն մեր անձերուն խեղճութիւնը եւ ուրիշ ո՛չ մէկ բան Աստուծոյ միւս ստեղծագործութիւններէն:

Երբ վարպետ ջուհակագործը սկսի հիւսել գորգ մը, ան նախ կ'ընտրէ բուրդերուն կամ մետաքսին գոյները, ապա զանոնք տեղաւորելով ջուհակին վրայ կը սկսի հիւսել իր նախասիրած տեսարանը կամ պատկերը: Անոնք որոնք գորգին կը նային հակառակ կողմէն, կը տեսնեն միայն գունաւոր հանգոյցներու թնճուկ մը, որ կը ներկայացնէ ո՛չ մէկ տեսարան եւ հետեւաբար չունի յատուկ գեղեցկութիւն: Բայց երբ գորգը աւարտի եւ անոր նայինք ջուհակագործին կողմէն՝ այն ատեն կը տեսնենք գորգին ամբողջ գեղեցկութիւնը: Այդպէս է նաեւ, մարդկութիւնը, որ միշտ հակամէտ է կեանքին նայելու սխալ կողմէն եւ ատոր համար ալ միշտ այն տպաւորութեան տակ է, որ կեանքը նոյնպէս անբացատրելի խառնաշփոթ թնճուկ մըն է:

Ու ճիշդ այս է որ կը տեսնենք իւրաքանչիւր Սուրբ Զատիկի տօնին, պատկերը կամ տեսարանը՝ Աստուծոյ կողմէն դիտուած: Զատիկը մըշտանորոգ ՅՈՅՍԻՆ է, ան՝ Հայր Աստուծոյ շնորհներուն եւ բարութեան հաստատումն է: Զատիկը, սիրելի հաւատացեալներ, կու գայ մեզի յիշեցնելու թէ Քրիստոս իր մահուամբ յաղթեց մահուան մարդկային պատմութեան գրքին մէջ նոր էջ մը բանալով:

Հետեւեալ Հին աւանդութիւնը, որ կը ցուցաբերէ Քրիստոսի մահուան եւ Յարութեան իրա՛ւ ոյժը, կը խօսի կրօնականի մը մասին, որ կը գտնէ Քրիստոսի գլխուն անցուած, արիւնոտ փշեպսակը: Ան առնելով այդ պըսակը կը տանի ու կը զետեղէ իր գիւղի համեստ մատրան խորանին վրայ: Եկեղեցի մտնող բոլոր հաւատացեալները երկվայրկեան մը նայելէ ետք անոր կը հեռանան, որովհետեւ ան իրենց կը յիշեցնէր անգթութիւնն ու տգեղութիւնը մեղքին, իրենց մեղքերուն: Այդ փշեպսակը խորանին վրայ կը մնայ մինչեւ Զատիկական առաւօտ, երբ բարի կրօնաւորը խորհելով թէ խորանը յարմար տեղը չէր Քրիստոսի չարչարանքները յիշեցնող այդ արիւնոտ փկային՝ փշեպսակին, կ'որոշէ վերցնել զայն հոնկէ: Հազիւ ան եկեղեցի մտած, անոր ռուգներուն կը զարնուին անսովոր բոյր մը. ան կը նկատէ թէ այդ առաւօտ արեւուն ճառագայթները կեդրոնացած էին փշեպսակի սուր փուշերուն վրայ, որոնցմէ հիմա դուրս եկած էին հազաւազիւս գոյնով ու բոյրով վարդեր: Այս գողտրիկ պատմութիւնը հարազատօրէն կու տայ իմաստն ու խորհուրդը Ս. Զատիկին: Քրիստոսի

Յարութիւնը՝ մեղքի ամօթը կը փոխակերպէ մեղքերու թողութեան, եւ մեր անդամալուծող յուսահատութիւնը՝ նո՛ր յոյսի:

Ու մենք Հայերս, իւրաքանչիւր Ս. Զատիկի տօնի, մինչ կը տօնախմբենք Յարութիւնը մեր փրկչին, միաժամանակ կը տօնախմբենք յարութիւնը մեր ժողովուրդին, որուն ամբողջ պատմութիւնը, իր գոյութեան առաջին իսկ օրէն, եղաւ շարունակական Գողգոթա մը, լեցուն հալածանքով եւ անլուր տառապանքներով, սակայն ան միշտ նման զարնան՝ որ յարութիւնն է կեանքին ձմեռէն ետք, յարութիւն առաւ իր տառապանքներէն նման առասպելի Փիւնիկին, որովհետեւ անոր հաւատքը հանդէպ Աստուածորդւոյն եւ անոր լոյսին ճշմարտութեան եղած է անխախտ եւ կարծր իր լեռներու ապառաժներուն նման: Ան միշտ իր ամբողջ էութեամբ հաւատացած է Աստուծոյ արդարութեան եւ ճշմարտութեան վերջնական յաղթանակին: Եւ անոնք որոնք այն միամիտ հաւատքը ունին, որ մենք ազգովին մեռած ենք, չարաչար կը սխալին. մենք կ'ապրինք ու տակաւին պիտի շարունակենք ապրիլ հակառակ հզօրներու ատելութեան, նախանձին եւ նոյնիսկ անտարբերութեան:

Մահով ստացուած անմահութիւնը, սիրելի հաւատացեալներ, Զատիկն է ինքնին. այս պէտք է ըլլայ միակ պատգամն ու իմաստը իւրաքանչիւր Զատիկի մեզի բոլորիս: Մենք միշտ յիշելու ենք, որ մենք ազգովին կ'ապրինք այնքան ատեն՝ որքան գիտենք վառ պահել դարերու վրայ տարածուած յիշատակը մեր նահատակներու բազմութեան, որոնցմով շրջանակուած է Հայ ժողովուրդի տխուր բայց սխրալի պատմութիւնը:

Լաւ է, եւ միշտ պարտինք յիշել թէ ճշմարտութիւնը անմահ է: Թերեւս մենք կարենանք ճնշել ճշմարտութիւնը, կամ ամբաստանել զայն իբր ստախօս, դատապարտենք զինք, չարչարենք, սպաննենք եւ ապա թաղենք: Սակայն երեք օրեր ետք ան յարութիւն պիտի առնէ: Այս մէկը թող միշտ յիշենք եւ յոյսերնիս չկտրենք ճշմարտութենէն եւ արդարութենէն, որովհետեւ ճշմարիտը կը մնայ միշտ ճշմարիտ, արդարը՝ արդար, եւ իրաւատէրը՝ իրաւատէր, նոյնիսկ եթէ մեր շրջապատն ու աշխարհը փորձեն ուրիշ բան թելադրել մեզի: Ինչպէս որ կը հաւատանք արեւուն, թէ եւ երբեմն զինք չենք տեսներ, բայց ունինք այն բացարձակ վստահութիւնը թէ ան ուր որ է դարձեալ պիտի շողայ: Այդ իսկ պատճառով մենք իբր ազգ եւ եկեղեցի պարտինք մնալ ուրախ, նոյնիսկ եթէ մենք կ'անցնինք դժուարին ժամանակներէ, դաւադրութիւններէ եւ անարդար ու կողմնակալ որոշումներէ եւ նոյնիսկ երբ այնպէս կը թուի թէ մենք կը կորսնցնենք մեր ճակատամարտերը, քաջ վստահ պէտք է ըլլանք ճշմարտութեան եւ արդարութեան վերջնական ու ամբողջական յաղթանակին:

Թող այսօր, սիրելի քոյրեր եւ եղբայրներ, անգամ մը եւս միացնենք մեր սիրտերը, աղօթելու համար հոգիներու անդորրութեանը մեր բիւրաւոր, անմեղ նահատակներուն, որոնք խորշակահար ինկան օտար հողերու վրայ, Հայրենի տան եւ իրենց սիրելիներու կարօտը իրեց աչքերուն մէջ, հեռու իրենց պապենական հողերէն, ու թող սրբազան տաղասացին խօսքերը միշտ հնչէ մեր ականջներուն մէջ. «Մահուամբ զմահ կոխեաց եւ Յարութեամբն իւրով մեզ զկեանս պարգեւեաց», այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս. ամէն:

ՆՈՒՐԶԱՆ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ՍՈՒՐԲ ՀՈԳԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾ

(Ա)

Աստուածաշունչ գրքի մէջ քանի քանի վկայութիւններ կան Ս. Հոգիի մասին: Ան Հայր Աստուծոյ եւ Աստուածորդի Յիսուսի հետ կը կազմէ Սուրբ Երրորդութիւնը իբր անոր երրորդ Անձը: Ծննդոց գրքին մէջ կը կարդանք հետեւեալը. «Աստուծոյ հոգին չուրերուն վրայ կը շրջէր» (Ծննդոց Ա 2): Այս խօսքը կը շեշտէ այն գաղափարը որ տիեզերքի ստեղծագործութեան պահուն Ս. Հոգին ներկայ էր եւ Իր քաժինը ունէր այդ գործին մէջ: Եւ այսպէս, Ան, ինչպէս Հայր Սուրբ Աստուած եւ Որդին Սուրբ Աստուած, երեքն ալ, կան ու կը մնան աշխարհի վրայ իբր յաւիտեական ներկայութիւն յօտուտ մարդկութեան:

Յիսուս Աստուածորդին էր որ աշխարհէ մեկնելու նախօրին Իր սեղմ շրջանակը կազմող աշակերտներու տրտմութիւնը փարատելու մտադրութեամբ, ինչպէս եւ անոնց ապագային կատարելիք գործը նկատի առած, հետեւեալները ըսաւ անոնց. «Ես պիտի աղաչեմ Հօրը, եւ Ան ուրիշ Մխիթարիչ մը պիտի տայ ձեզի, որպէս զի յաւիտեան բնակի ձեզի հետ. ճշմարտութեան Հոգին» (Յովհաննէս ԺԴ 16): Աւելցուց հետեւեալը. «Մխիթարիչը՝ Սուրբ Հոգին, զոր Հայրը պիտի դրկէ իմ անունովս, Ան ամէն բան պիտի սորուեցնէ ձեզի» (Յովհաննէս ԺԴ 26): «Բայց երբ Մխիթարիչը գայ, զոր ես ձեզի պիտի դրկեմ Հօրմէն՝ ճշմարտութեան Հոգին՝ որ Հօրմէն կ'ելլէ, Ան պիտի վկայէ իմ մասին» (Յովհաննէս ԺԵ 26): «Ես ճշմարտորդ կ'ըսեմ ձեզի. լաւ է ձեզի համար որ երբեք, որովհետեւ եթէ ես

չերթամ Մխիթարիչը չի գար ձեզի. իսկ եթէ երբեք՝ ձեզի կը դրկեմ զԱյն» (Յովհաննէս ԺԶ 7-8):

Յովհաննէս աւետարանիչ վերեւ մէջքերուած խօսքերը արձանագրած է իր գրքի ԺԴ-ԺԶ գլուխներուն մէջ: Զանոնք կարդալով եւ մեր խորհրդածութեան նիւթ ընելով կը հասնինք այն եզրակացութեան թէ Ս. Երրորդութիւնը, եւ մասնաւորապէս Յիսուս Քրիստոս՝ մեր Փրկիչը, մարդ արարածի մասին կը գուրգուրար եւ չէր ուզեր գայն անտէր անտիրական ձգել: Ահա թէ ինչու խոստացաւ Ս. Հոգին դրկել Իր մեկնումէն ետք: Ինչո՞ւ, որպէս զի Իր հետեւորդ աշակերտները կորսուած չգային, այլ համոզուէին որ Ինք մշտապէս իրենց մէջ ներկայ է: Զօրանային իրենց հաւատին մէջ եւ երթային արար աշխարհի փառաբար փարոզելու թէ իրենց Տէրը՝ Յիսուս, յարութիւն առած է մեռելներէն յաղթելով մահուան: Այս փարոզելով յայտարարէին որ նոյնպէս ամէն մի հաւատացեալ յարութիւն պիտի առնէ:

Այսպէս ուրեմն, Յիսուսի տուած խոստումին համաձայն Ս. Հոգին, իբր երրորդ Անձը Ս. Երրորդութեան պիտի գայ եւ բնակի հաւատացեալներու մէջ, պիտի յիշեցնէ եւ սորուեցնէ անոնց ինչ որ Յիսուս ըրաւ եւ խոստացաւ: Այդ ընելով հաւատացեալները պիտի առաջնորդուին դէպի աստուածային ճամբաները եւ վերադառնան տուն երկնաւոր Հօր մօտ:

Ս. Հոգին է որ իւրապատուկ գորութեամբ յոյս կը ներշնչէ եւ կը փառաբերէ հաւատացեալները: Պօղոս

առաքեալ Հռովմի եկեղեցիին գրած նամակին մէջ կ'ըսէ. «Թող յոյսի Աստուածը լիացնէ ձեզ ամենայն ուրախութեամբ եւ խաղաղութեամբ, որպէս զի ձեր մէջ Ս. Հոգիին զօրութեամբ յոյսը աւելնայ» (Հռովմէացիս ԺԵ 13): Իսկ Պետրոս առաքեալ իր փարոզներէն մէկու ընթացքին կ'ըսէ. «Յիսուս որ Նազարէթէն էր՝ Աստուած օծեց զԱյն Ս. Հոգիի զօրութեամբ, եւ Ան շրջեցաւ քաղաքիք ընելով ու սատանայէն բոլոր բռնութիւնները թշկելով, որովհետեւ Անոր հետ էր Աստուած» (Գործք Ժ 38):

Պօղոս առաքեալ Կորնթոսի եկեղեցիին գրած նամակին մէջ կ'ակնարկէ Ս. Հոգիի զօրութեան, ըսելով. «Իմ խօսքս ու փարոզութիւնս իմաստութեան պատիր խօսքերով չէին, այլ հոգիին արդիւնաւորութեամբ եւ զօրութեամբ, որպէս զի ձեր հաւատքը չըլլայ մարդոց իմաստութեամբ, այլ՝ Աստուծոյ զօրութեամբ» (Ա. Կորնթացիս Բ 4-5):

Ուրեմն, ի՞նչ է Ս. Հոգիին գործը: Հետեւեալները կը կարդանք Ս. Գրքի մէջ: Ան կը դրկուի, կը կամենայ, կ'ելնէ, կուգայ, կը վերանայ, կը շարժի եւ կը շարժէ, կ'երթայ, կը շրջի, կը խօսի, կ'ուսուցանէ, կը յիշեցնէ, կը մխիթարէ, գիտէ, կ'օգնէ, կը բարեխօսէ, կը տրտմի, կը նեղուի, հրաշք կը գործէ եւ գործել կու տայ, պարգեւներ կը շնորհէ, կը սրբէ, կը վերածնի, Աստուծոյ խորին խորհուրդները կը փնտռէ: (Մենդոց Ա 2, 23, Եսայի ԿԳ 10, Յովհաննէս ԺԴ, ԺԵ, ԺԶ, Հռովմէացիս Ը 26-27, ԺԵ 19, Ա Կորնթացիս Բ 10-11, ԺԲ 8, 11, Եփեսացիս Դ 30):

Հասկնալի է որ Ս. Հոգին Իր ազդեցութիւնը կը յայտնաբերէ մարդու կեանքի ամէն մի երեսին վրայ: Այս է բերեւս պատճառը որ Յիսուս կ'ըսէ, ամէն մեղք ներելի է բացի անկէ որ կը գործուի Ս. Հոգիի դէմ: Այդպիսի մեղք

որոշապէս դատապարտելի է: Հետեւաբար, ուր որ դառնանք Ս. Հոգին հոն է: Անկէ փախչիլ չէ կարելի: Ս. Հոգին է որ պիտի փոխարինէ Աստուածորդի Յիսուսը մինչեւ Անոր Երկրորդ Գալուստը եւ Վերջին Դատաստանը:

(Բ)

Ամէն անգամ որ Սուրբ Գիրքի կամ եկեղեցւոյ Հայրերու գրութիւններուն մէջ Հոգի անունին հանդիպինք կը տեսնենք որ այդ ստորագրելին կը կցուի Ս. Երրորդութեան Երրորդ Անձի անունին որ է Սուրբ Հոգին: Այս ընելով զայն զանազանաձեւ կ'ըլլանք մարդ արարածի ոգիէն: Նիկիական Հանգանակին մէջ եկեղեցւոյ Հայրապետները յստակ ըրած են թէ Ս. Հոգին մարդկային ոգիէն կը զատորոշուի անով որ Ան անեղ եւ կատարեալ է, այսինքն չէ ստեղծուած եւ կատարեալ բնոյթ ունի:

Ս. Գիրքի մէջ Ս. Հոգիի Աստուածութիւնը կը յայտնաբերուի անով որ Ան ունի նոյն ստորագրելիները, այսինքն Աստուածութիւնը, գործը եւ պաշտօնը ինչ որ Հայր Աստուած եւ Որդին Աստուած ունին: Եւ թէ Ան ամէն կերպով հաւասար է անոնց: Պօղոս առաքեալ կը գրէ Կորնթոսի եկեղեցիին. «Թէպէտեւ կան շնորհներու զանազանութիւններ, բայց Հոգին նոյնն է» (Ա Կորնթացւոց ԺԲ 4): Իսկ Գործք Առաքելոց գիրքին մէջ կը կարդանք. «Անանիա, ինչո՞ւ սատանան, լեցուց քու սիրտդ, որ դուն սուտ խօսէիր Ս. Հոգիին» (Գործք Ե 3): Այս Պետրոս առաքեալի խօսքն է ուղղուած Անանիա եւ Սափիրա զոյգին, որոնք իրենց սեփական ագարակը ծախելով փոխանակ լման գումարը առաքեալներուն յանձնելու անոր մէկ մասը պահած էին իրենց մօտ: Առաքեալը այս արարքը կը նկատէ սուտ խօսիլ Ս. Հոգիին դէմ:

Յիսուսի երկինք համարվում էր տաս օրեր անցեր էին երբ Յիսուսի խոստումը կատարուեցաւ: Ս. Հոգին եկաւ եւ կրակէ լեզուներու կերպարանով հանգչեցաւ աշակերտներուն վրայ եւ զանոնք լեցուց նոր ուժով եւ կարողութեամբ: Յետ այնու Ան դարձաւ միշտ զսպանակը անոնց առաքելական գործունէութեան: Այս էր միտք բանին որ մասնաւորապէս Պողոս առաքել իր նամակներուն մէջ այնքան կարեւորութեամբ կը շեշտէ Ս. Հոգիին ունենալիք տեղն ու դերը հաւատացեալներու կեանքին մէջ:

Այսպէս, Կորնթոսի եկեղեցիին գրած նամակին մէջ կ'ըսէ ան, «Զէ՞ք գիտեր թէ տաճար է՞ք Աստուծոյ, եւ Աստուծոյ Հոգին կը բնակի ձեր մէջ: Եթէ մէկը ապականէ Աստուծոյ տաճարը՝ Աստուած ալ զինք պիտի ապականէ» (Ա. Կորնթացիս Գ 16-17): Այս խօսքին վրայ շեշտակիօրէն կ'աւելցնէ. «Զէ՞ք գիտեր թէ ձեր մարմինները տաճար են Հոգիին՝ որ ձեր մէջն է եւ զոր ընդունած էք Աստուծմէ, եւ դուք ձեր անձին տէրը չէք, որովհետեւ գինով զնուեցաք: Փառաւորեցէ՞ք զԱստուած ձեր մարմիններուն մէջ» (Ա. Կորնթացիս Զ 19-20):

Մեր ընելիք հարցումը պիտի ըլլայ, եթէ մեր ֆիզիքական մարմինները Աստուծոյ տաճարներ են, հոն ո՞վ կը բնակի եթէ ոչ Հայր Աստուծոյ մեզի տուած Ս. Հոգին, այսինքն Աստուած ինք: Ահա այսպէս, առաքելի յստակօրէն կ'արձանագրէ Ս. Հոգիին գործունէութիւնը եւ պաշտօնը, ըսելով, նոյն Հոգին է որ զանազան շնորհներ կը բաշխէ բոլորին ինչպէս իմաստութեան խօսք եւ գիտութեան խօսք, հաւատք, բժշկութիւններ ընելու շնորհ, մարգարէութիւն, լեզուներու Թարգմանութեան շնորհ, եւ այլն, (Ա. Կորնթացիս ԺԲ 4-11):

Խօսելով Ս. Երրորդութեան երեք

Անձերուն իրար հաւասար Աստուած ըլլալուն մասին Ս. Ստեփանոս՝ Քրիստոսի եկեղեցիին առաջին նահատակը, կ'ըսէ հետեւեալը զինք քարկոծումով մեռցնողներուն. «Կամակորներ, որոնց սիրտն ու ականջները գոց են Աստուծոյ կոչին, դուք միշտ կը հակառակիք Ս. Հոգիին, ինչպէս ձեր հայրերն էին, այնպէս ալ դուք էք» (Գործք Է 50-51): Խօսքին միտք բանին յստակ է: Աստուծոյ հակառակած ըլլալով Ս. Հոգիին հակառակած կ'ըլլայ մարդ, ինչ որ դատապարտելի է: Ս. Ստեփանոս այս խօսքով կը հաստատէ թէ տարբերութիւն մը չիկայ Աստուծոյ եւ Ս. Հոգիին միջեւ, քանզի նոյնն են անոնք:

Հայց. եկեղեցին սփանչելի շարականներ ունի Ս. Հոգին փառաբանող, ունի նաեւ մասնաւոր աղաչական աղօթքներ որով հիւանդը, ննջեցեալի ընտանիքը, նոր գործի ձեռնարկողը կը խնդրեն Ս. Հոգիին ներկայութիւնը եւ զօրութիւնը մխիթարութեան, բժշկութեան շնորհներու ստացման եւ գործի մէջ յաջողութեան համար:

Այսպէս ուրեմն, Ս. Հոգին է որ Յիսուսի մարմնաւոր քացակայութիւնը զգալի չընեն աշխարհի վրայ: Ան է որ շարունակաբար կը բաշխէ Իր քաղմատեսակ շնորհները քահանայութեան պաշտօն ստացողին, նոր ամուսնացողին, նորակառոյց եկեղեցիներու շէնքերուն երբ անոնք կ'օծուին իրր Աստուծոյ բնակարան եւ տաճար, ինչպէս եւ նորածին մանկան որ յետ ջուրով մկրտուելուն եւ տաճար, ինչպէս եւ նորածին մանկան որ յետ ջուրով մկրտուելուն եւ Սուրբ Իւղի օծումով կ'արժանանայ դառնալու տաճար Աստուծոյ:

Ըլլանք զգոյշ, ըլլանք հոգատար եւ մաքուր պահենք մեր մարմինները որպէս զի Ս. Հոգին մեզմէ չի հեռանայ:

ՇԱՀԷ Ա. ՔՀՆՅ. ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ

ԶԻ՞ ԽՆԴՐԷՔ ԶԿԵՆԴԱՆԻՆ ԸՆԴ ՄԵՌԵԱԼՍ

դկս. իդ-5

Ահա դարձեալ պտոյտ կու գան աշխարհքով, ղօղանցները զանգակներուն բազմահագար տաճարներուն եւ խնկաբոյր օրհներգները սլացք կ'առնեն դէպի երկինք երկիր թափած առատահոս շողերն ի վեր արշալոյսին ոսկեծամ, լուսապայծառ Սուրբ Յարութեան փառաբանիչ գովք մ'ինչպէս աւետելու մեծ Աւետիսը՝ Քրիստոս Յարեալ ի Մեռելոց երգելով:

Սուրբ Զատկուան տօնն է արդէն ամենուրեք: Տաճարներու մէջ խոնուած հաւատաւոր մարդիքն ահա, միաբերան, բարձրածայն, հոգւոյ խորէն կ'երաշխեն

«Օրհնեալ ըլլայ Յարութիւնն Քրիստոսի:»

Հեռու օր մը արեւծագին, վարդապետին քարոզչութեան հարազատ, պարզ բառերով, քրիստոնեայ հաւատքը յատկանշող խորհրդանիշ մեծ խորհուրդին Սուրբ Յարութեան սքանչելի ծնունդն էր որ կը յայտնուէր իւղաբերից կիներուն:

Ահա կիները՝ կնդրկաբեր, հաւատարիմ ուխտեալները նոր վարդապետութեան, յաւերժացնելու աւանդութիւնը զմոռնելու արարողութեան, եկած էին յատուկ վայրը խաչեցեալի տարագիր գերեզմանին, մեծարանքի այց մը վերջին օծանելու մարմինը չարչարուած Նազովրեցիին:

Զինուորները պահապան ջլատ գետնաքարշ, ահաբեկեալ ընկողմանած Վեմը բացուած գերեզմանի երկայնքին, պարտութիւնը կը պարզէին սարսափ պատած խաւարին:

Երկինքն ամբողջ լուսաշիթ, զօրաշարժի մէջ մտած՝ ահա՛ երկիր կը փութար արշալոյսի լուսաշաւիղ շողերով ծառայելու Յարուցեալին:

«Զի՞ փնտռէք զկենդանին ընդ մեռեալս, չէ աստ այլ Յարեալ որպէս ասացն»

Յանդիմանական հակազդեցութիւն մը պարզապէս լուսագգեստ էակէն իւղաբեր կիներուն ուղղուած: Ինչու՞ եկած էին գերեզման խաչեցեալին հանդիպելու, չէ որ ըսած էր Որդին Մարդոյ որ, «թշնամիներուն ծեռքը պիտի մատնուէր, անարգուէր, չարչարուէր, խաչի մահով պիտի մեռնէր եւ երրորդ օրը Յարութիւն պիտի առնէր»: Մատթ. Ի-18,19

Արդ՝ «ինչու՞ Ողջը՝ մեռելներուն մէջ կը փնտռէք»:

Կարծես, Տիրոջ հոգեկան անդորրութիւնը վրդովող պարսաւելի արարք մ'ըլլար երախտագետ այցը կիներուն:

Արդեօք իւղաբեր կիներն ալ նման առաքեալներուն տարակուսած էին Յարութեան կարելիութեան՝ եւ Յարուցեալին իրողութեան Աստուածութեան:

Անկասկած որ, անմախքնթաց տեսիլք մըն էր անըմբռնելի տեսարանին համախմբած երեւոյթներուն աններդաշնակութիւնը: Վիճազուրկ թափուր գերեզման, ընկողմանած՝ ահաբեկ զինուոր պահապաններ, շլացուցիչ ճառագայթներ, անծանօթ լուսեղէն էակներ եւ արտասովոր խօսակցութիւն մ'անոնց հետ՝ խաչեցեալն որոնող:

Արդեօք երանութեան խոստումին առաջին մենաշնորհեալները չէի՞ն իւղաբեր կիները որոնք, ապաստանած Սուրբ Յարութեան թարմ շնորհքին, Յարուցեալին պարտիզաւանը կ'արձնելով՝ խաչեցեալին մարմնին փոխադրավայրը կը փնտռէին: Տիրոջ հետ խօսեցան՝ անոնք անգիտանալով Աստուածութիւնը Սնոր: Երանի այդ կիներուն որոնք, թեւ անգիտակ՝ թեւակոխած յավերժին, մաքրամատոյց, հեռու նիւթն եւ փառքէն, մահկանացու նայուածքնին մէջ Յարուցեալ Փրկչին նորակառոյց անմահութեան ցլքերն ահա կը փայլէին:

Ինչպէս՝ Պօղոս առաքեալ, յետաքային պիտի վկայէր Կորնթացւոց իր առաջին թուղթին մէջ թէ «ընկալաւ մահի ի յաղթութիւն»_ժե. 54-55

Հօգօր էր՝ յիշատակութեան արժանի դէպքը: Բոցազարդ հմայքը կարմրաւուն երկնքին անսովոր, ինչպէս նաեւ, զարհուրանքը՝ տրտմազգաց իւղաբերից կիներուն:

Պատրանք մահը զուրկ իր ահեմ այլես, որպես նոր բեմ պատուանդան, նոր հանգրուան մը կենանքին, կը ներփողէ ականայ յաղթանակը նոր Յոյսին:

Իր ատենին, հակահոսանք նկատուած քարոզչութիւնը Յիսուսին, աղանդական առատաբաշխ մեղադրութեամբ Ռաբբիներու հակակրանքին արժանանալով հալածուեցաւ որպէս տարր մ'անբաղձալի, հայիոյաբան քարոզիչ եւ մանաւանդ հակամովսիսական: Ըստ այն օրուան օրէնքին, անտարակոյս, մահապատիժ կը սահմանուէր յանձապարտին:

Տրունական օրերէն ասդին, հնարքներով յօրինուած քսան դարեր դիզուեցան, սակայն լոյսըն ոսկեբորբոք Յարութեան, ժամանակներու անուրջին մէջ փայլատակեց եւ երկնային կամըը հզօր հաստատեց, որպէս պատգամ Աստուածային աշխարհքն ամբողջ համակեց:

Հին օրերու օրինակին, այսօր դարձեալ կը բացուին դռներն յուսոյ մարդկութեան եւ աշխարհը կը զգենու նոր պատմութեան լուսոյ: Եւ, պահապան հրեշտակներ երկինքն ի վար կը շեփորեն Աւետիսը Յարութեան Հօրը գացող Միածնին:

Այսուիտեւ, հանդիսաւոր լրումը Մեսիական տեսութիւններուն, մարդկութեան յաւիտենականութեան տենչացող յոյսերուն անզուգական խթանիչ ոյժ մ'որպէս հոգեկան յարածոր ցնծութիւն մ'է պարգապէս, որովհետեւ, Սէրը անհուն Աստուածութեան, իր էութեամբն գերբնական, մարմնաւորեալ երկրացաւ: Տէրը մարդուն կարօտ հոգին յագեցուց, ներել ուզեց եւ փրկել, զգուցեց անոր նախամարդուն զգուանքով, եւ որպէս լակ հողեղէն յուսակորոյս մարդուն տուաւ սփոփանքն իր Հայրական, ժպիտ դրաւ աղերսածոր նայուածքին մէջ, շնորհեց անոր մահէն խլած կենանքը նոր, եւ մեզ կանչեց ըմբռնել արգասիքը խաչելութեան Յարութեան:

Ուսոյց մեզի ուրախանալ ի տես մարդկանց փրկութեան եւ զծագրեց ճանապարհը մահէն անցնող, մահէն անդին, մահուան իշխող յաղթանակը Յարութեան:

Այսքան հզօր յեղաշրջում, ընդելուզուած մարդու կենանքին սերտօրէն շփոթութիւն կրնար միայն ստեծել յոյս որոնող, յոյսի աղօտ նշոյլ տեսնող հոգիներուն մէջ:

Ո՛հ որքա՛ն յիրաւի են Եսայի Մարգարէին նախատեսութիւնները որոնցմով, Տիրոջ Յարութեամբ հաստատուելիք երկնային շնորհքին բնոյթը կը նկարագրէր «Զի եղիցին երկինք նոր եւ երկիր նոր, այլ օրինութիւն եւ ցնծութիւն գտցեն զոր ես հաստատեցից»:- Եսայի ԿԵ (65) 17, 18

Ուրախ եղէք, եւ, առաւել ցնծագէ՛ք, եթէ երբեք կը հաւատաք տակաւին, տիրոջ տարած մահուան վրայ յաղթանակին, յաղթանակ մը, որ կը բանայ մեր ընկրկած սրտերուն, ճանապարհը Իր լուսափայլ Յարութեան յաւատաբաշխ բարութեան որ, անհատնում կ'ողողէ հոգեխռով շառաւիղը մարդկութեան:

Ահա թէ ինչու ժպիտ կը ցօղէ յաւերժացած բարեմաղթական այս գեղեցիկ բանածելն, երբ տօնական այս օրին, համայն աշխարհը կարօտ կառչած յոյսով խաղաղութեան ամենայ դոյզն նշոյլին, հեզահամբոյր ցանկութեամբ կ'ապաւինի երկնային գօրութեան, օգնութիւն, օրհնութիւն հայցելով եւ կը փութայ աւետելու նորընկալ կենանքին Աւետիսը Հրաշափառ եւ փրկագործ Յարութեան:

Ահա վերջապէս խոստացեալ աւետումը փրկագործութեան «Քրիստոս Յարեալ ի Մեռելոց»։ Մենական գօրութեան յայտնութիւնն է Սուրբ Յարութիւնը առ ի վարձատրութիւն յոյսի կարօտ, լոյսի ծառաւ հոգիներուն։ Ո՛վ պիտի չ'ուզէր արժանանալ իւզաբեր կիներուն նման հոգեմորոգ Յարուցեալ Տիրոջ յետ հրաշափառ Յարութեան երանելի ականատեսութեան։

Ահաւասիկ օր մը տարուան մէջ, բառին կեանք տուող Սուրբ խորհուրդով Չատկրան անզուգական զոհաբերումի գաղափարով սրբացած, լեցուն պայծառ խոստումներով, օր մը միայն ինքնամփոփ վերամբարձեալ զգաստութեամբ, գեղեցկացած հոգեզտութեամբ եւ խորագգաց զղջումով, տարին օր մը մտորումի, խոկումի այլափոխուելու գէթ մէկ անգամ ինքնակառոյց քաւարանի։

Անտարակոյս, Սուրբ Յարութեան տօնը այլ եւ, ցոլացումն է՝ մարդուն տրուած բարիքներուն: Ի զուր չէ որ, ըսուած է թէ «որուն որ շատ տրուեցաւ, շատ պիտի պահանջուի անկէ...»: Դարեր շարունակ, մարդկութեան վիատեցուցիչ անբարեկիրք նեղկութիւնը, անաւցնող հրաժեշտի ինքնական տկարացումը, մղեց նախախնամութեան, ներկայանալ իր ստեղծած արարածին պահանջելու փոխարժէքը անոր տրուած բարիքներուն:

Թիւով քիչ չեն դժբախտաբար բոլոր անոնք՝ որ, օրն ի բուն, եկեղեցւոյ շուքին տակ, կը կոխկոտեն հեքնանքով Սրբութիւնները հաւատքին Աստուածային պատգամներուն չանսայով: Բայց վա յ անոնց որ, շատն ստացան որպէս առաքելական մենաշնորհ եւ տղմտելով զանոնք իրենց անօրինակելի կենցաղով, քիչն անգամ ուրիշներուն զլացան: Անտարակոյս որ, նման թերացումին ախտաճանաչումը, ոչ միայն Հաւատքի, Նուիրումի, համոզումի անեացումն է, այլ եւ Անհաւատութիւնն է պարզապէս, բառին բովանդակ ծանրակշիռ ողբերգական տարողութեամբ:

Ահա թէ ինչու Մարդը պարտի իրեն շնորհուած առաքինութիւնները ի գործ դնել հաշուեյարդարի մը սիրոյն, պատուելու վերջապէս անոնց Աստուածային բնոյթը: Ժամըն է այլեւս յետադարձ ակնարկով մեր կեցուածքը ճշդենք հանդէպ Աւետարանական յորդորներուն:

Ո՛հ, ի՞նչ հաճելի պիտի ըլլար Աստուծոյ, եթէ մարդը հաճէր պահ մը թօթափել, ներխուժող տառապանքը հոգին կրծող տագնապին եւ ինքնիր անձին հարցաքննիչը որպէս՝ այս սրբազան տօնին խորհուրդը նուիրագործելով, խնդրոյ առարկայ դարձնէր քրիստոնէի ըմբռնումը, Յարութիւն տալով Աստուծոյ շնորհած օրինագիծ պատուիրաններուն, որպէս կենցաղային Աստուածահաճոյ սկզբունքներ, տեսնելու թէ, իրեն պարզեւատրուած բարիքներուն փոխարէն, ին՞չ տուաւ մարդը իր նմաններուն, պատասխանելով շարք մը ինչուներու հարցարանին: Այսպէս. —

Ինչու՞ Տէրունական կանչին խլացած մարդիք արժանի են տակաւին, Աստուծային սիրոյ հրաւերին եւ անոր փրկարար զոհաբերումին:

Ինչու՞ Տէրը անխոնջ կը մօտենայ մարդուն, երբ մարդը անդուլ՝ խօլ վազգի մտած գերի կիրքին կը հեռանայ Տիրոջմէն:

Ինչու՞ խաչափայտը ծանրակշիռ՝ ահաւոր բեռ մը պիտի ըլլար, հակակշռելու մարդուն հոգին հիւժող անդոհական մեղքերուն:

Ինչու՞ սպասէր Աստուած որ, մարդը մոլեգին, իր ստեղծիչը ատէր, ուրանար որպէսզի Ան իրելու Աստուած մարդուն ըսէր թէ Ինք, ոչ միայն կը ներէր այլ եւ անոր կը սիրէր:

Ինչու՞ ամենագօրն Աստուած մարդուն առիթ ընծայեց որ աներիչ մահը մեղքի ճամբով աշխարհի մտնէ եւ եղեմական անդորրութիւնը նորաստեղծ կեանքին կործանէ:

Ահա մի քանի տատամստ հարցումներ, մարդուն հոգեկանը յուզող անհամար հարցերն:

Մարդը, Գերագոյն նպատակին պարտադրանքը պէտք է ունենայ, արդարացնելու Յարութեանական զոհաբերումի ոգիին եւ անոր Վարդապետութեան իր արդար պատկանելիութիւնը:

Զէ՛որ Յարութիւնը խորհրդանշին է զոհողութեան եւ պսակադրութիւնը արեան գինով գնուած հոգիներուն: Արդեօք Սրբազան Մատեանի Աստուածաշունչ պատգամները, ժամանակավրէպ մտայղացումներու վերածուած չե՞ն այսօր, հակառակ անոնց այժմեական բարոյութիւններուն լուծում հայթայթող բնոյթին: Կան տակաւին մարդիք որոնք, արժանավայել կերպով վերակենդանացուցած են գրութիւններու ոգին, կեանքի վերածելով զանոնք: Բազմաթիւ են այս տեսութիւնը թիկնող օրինակները Սրբազան Մատեանին մէջ՝ ինչպէս...

Աբրահամի՝ իր միածին որդւոյն Իսահակին զոհելու պատրաստականութիւնը, հոգե-

գրաւ պատմութիւն մ'ըլլալով հանդերձ, հաստատ հաւատքի մը յայտարարութիւնն է անայլայլ հնազանդութեամբ մարմնաւորուած: Աբրահամի խորագգած համոզումն էր թէ՛ զոհը որդւոյն, պայման էր Տիրոջ Կամքը օրհնաբանելու:

Հոս՝ հաւատքը կը յայտնուի որպէս շողկապ՝ հոգեկանը եւ մարմնականը հաշտ յայտարարով ներդաշնակող անշրջանցելի անհրաժեշտութիւն մը, պահանջուած իրողութիւն մը եւ արդիւնաբեր գործօն կեանք:

Հաւատքը կը մնայ աւելի քան երբեք միակ եւ գլխաւոր հունը, պարտադիր միջոցը Աստուածահաճոյութեան առաջնորդող:

«Հայր ազգաց» արդար մակդիրը Աբրահամին, ծնած անոր հաւատքի խորութենէն եւ Տիրոջ հնազանդելու պատրաստակամութենէն, յատկանշական իրաւասութեամբ կը ցուցաբերէր Աստուծոյ կամքին բացարձակ գերակայութիւնը, որը, նախախնամական տնօրինումով հարազատ նախապատկեր մ'իյնէր, քրիստոնէական դաւանանքը զայն կ'ընդունէր, որպէս նախերգանք Քրիստոսի ստանցնելիք զոհաբերումին:

Որքա՞յն յար եւ մման են, Իսահակի եւ Աստուածորդւոյն վերապահուած զոհուելու ճակատագրին դառնութիւնը եւ երկու պարագաններուն յայտնաբերուող տիրող անվիճելի կամքը Աստուծոյ: Ծննդոց իբ 1_18: եւ Մտթ. իգ 42:

Վարկած մը չէր Յովհաննէս Սկրտչի «հա գառն Աստուծոյ որ բառնայ զմեզս աշխարհի» վկայութիւնը, Յովհ. Ա - 29, այլ յատկանշական մատնանշում մըն է, վերադարձ մը դէպի Աբրահամի զոհաբերումը, ուր, Աստուած միջամտեց եւ կասեցուց անկէ պահանջուած հնազանդութեան փաստ իր միածին որդւոյն Իսահակի զոհը, խնայելով անոր անմեղութիւնը եւ նաեւ, արդարացուց Աբրահամի պատրաստակամութիւնը եւ անոր հաւատքէն բխած հրամայականը, որդւոյն զոհը փոխարինելով անմեղ անասուն գառով մը:

Հոս, Ոչ միայն Աբրահամ եւ Իսահակ կը փառաւորուէին Տիրոջ կամքը զործադրելու իրենց պատրաստակամ հնազանդութեամբ, այլ, առաջին անգամ ըլլալով Աստուած Ինքը կը փառաւորուէր հօր եւ որդւոյ փառաւորումով, զարմանալիօրէն յիշեցնելով մարդկութեան, նախ Աստուածային անխափան ներկայութիւնը եւ ապա, Ամենայ Սուրբ Երրորդութեան յետագայի միասնական փառաւորումը:

Իրաւ է որ, երբեմն, գրութիւնները աւելի տպաւորիչ եւ արտայայտիչ են իրերու եւ դէպքերու գրաւչութիւնը նկարագրելու ձեռնարկին մէջ, քան իրերն ու դէպքերն ինքնին: Գրութիւնները յատկութիւնը ունին գերազանցօրէն, յղկելու, մեղմացնելու, գեղեցկացնելու նոյնիսկ ամենայ շեշտուած կոպտութիւնները, սակայն, Սուրբ Յարութեան պարագային, բառերը կը մնան իմաստազուրկ, անլծորդելի միջոցներ արտայայտութեան, կարենալ վերարտադրելու, ցուցնելու թափուած արեան սիրայորդ ջերմութիւնը, ապրեցնելու, որդեգրելու լուսապայծառ Յարութիւնը Աստուծոյ: Այլապէս, ինչպէս կարելի է նիւթով սահմանափակել կամ բացատրել Աստուածային վերացական անմիութեան զօրութիւնը, եթէ ոչ՝ միայն հաւատքով:

Անցեալին՝ Հաւատքի ծամբով է որ ճշմարտութիւնը տեսան մեր հայրերը եւ դաւանեցան: Քարոզեցին բարենպաստ հրամայականը Յարութեային հաւատալու: Խորաթափանց հաւատքն իրենց ապրեցան: Ամենբծեալի բարձունքները նախընտրեցին նուաճել որպէս օրրան հաւատքի, որ ոչ մէկ սրբապիղծ ձեռք հոն չհասնի: Մագլցեցան մագիլ մագիլ բարձունքները մեր հեռաւոր անհրապոյր լեռներուն, արծարծելու բոցը անոնց հրայրքին, մեղմացնելու ամայութեամբ շրջառուած դաժան տեսքը այդ անողոր սարերուն, աղօթանքի կառոյցներով զարդարեցին վերքերով լի կուրծքերն հայոց լեռներուն:

Գուցէ այսպէս, հո՞ն ալ, հեռո՞ւն՝ մեր մենաւոր զազաթներուն, միածաղիկ զարնան մման, Աւետարանը կը ծաղկէր ապաւինած ամայութեան պաշտպան իշխանին, խնայելու մարգրիտները խոգեր եւ սարերու երդիքներէն ճշմարիտը քարոզելու:

Սուրբ Յարութիւնը նաեւ, խոստացեալ փրկագործութեան սպասուած եզրակացութիւն է Քրիստոսի երկրաւոր կեանքի աւարտին, եւ որպէս այդ ցոյց կու տայ, Աստուծոյ մարդուն ընծայած չափանիշը Սիրոյ:

Արդարեւ, Տէրը մատոյց թանկագինը ինչ որ ունէր որպէս մատաղ մարդկութեան: Եւ որպէսզի անբիծ պահէ նմանութիւնն արարածին Աստուածային պատկերին, սիրեց զանոնք նոյնքան որքան իր Որդին. Բանին տուաւ շունչն իր ամառի եւ առաքեց իր բովանդակ Աստուածային զօրութեամբ որ, չարիքն մեղքին մարդուն կեանքէն վերանայ:

Թո՛ղ որ Աստուած իր գթութեամբն անսահման, մեզ բոլորս ընկալէ, այնպէս ինչպէս ԱՆ ընկալեց զո՛հը Որդւոյն Միածնի իբրեւ պայման փրկութեան: Թո՛ղ չի չիջի նա- եւ մեր մէջ հաստատ կամքը զոհամատոյց Աբրահամին, պատրաստական Տիրոջ կամքին ծառայելու:

Արիւնն Որդւոյն որ հոսեցաւ՝ դեռ կը հոսի որպէս աղբիւր կաթոգին, այդ այլապէս, Սէր էր միայն եւ զեղուն Սէր որ ունէր հանդէպ մարդոց՝ Որդին Մարդոյ անգերազանց հայրութեամբ, ետ բերելու, բարձրացնելու՝ արարածը Աստուածաշնորհի իր փառքին:

Թո՛ղ՝ եկեղեցին մեր հայկազեան հաւատարիմ իր քաջազուն պատմութեան, ըլլայ արթուն եւ ժրջան, կրկին դառնայ անպարտելի ամբողջ մինչպէս, մշտանորոգ բարձրավանդակ դարեր շալկած հայ հաւատքին եւ անոր Սուրբ խորաններէն Աստուածածնայ նուիրեալ, թո՛ղ ծորի լոյսը Յաւերժին:

Թո՛ղ Յարութեան ցայգալոյսն առատապէս եւ անվերջ, սփռէ ցօղերն իր Սուրբ երկնառաք եւ հնամեայ մեր մերկ դաշտերը դառնան, ատոք հասկի անդաստան:

Թո՛ղ չ'անհետին ոչ մէկ թարթափ տեսիլքներն երանելի մեր Սրբազան Հայրերուն եւ թո՛ղ թնդան յաւիտեան տաճարներէն մինջեւ երկինք բարձրացող արծազանգները օրհնաբան Սուրբ Յարութեան խորհուրդին:

Ճարտարապետ էջ Միածնայ՝ Սրբազնասուրբ մուրճը ոսկեայ Քրիստոսին, թո՛ղ անխաբան քանդակէ հոգիները մեր անտաշ եւ դեռ դարեր ու դարեր, յարնին ստէպ եւ երկարին առ յաւիտ, բարքերը Սուրբ Լուսաւորչին:

Թո՛ղ նուաճէ՝ Յարուցեալը խաւ առ խաւ սրտերը մարդկանց մթազնած, խաւարասեր մտքերն անոնց եւ յարկերն օրհասական, թո՛ղ վերստին վերածուին անօթներու անաղարտ, որպէս սկիւհ անապակ հոն կաթկըթի չիթ առ չիթ սուրբ Արիւնն Փրկչական:

Եթէ օր մը, մարդը դառնայ հզօրական, եւ կարենայ գէթ մէկ անգամ գերադասել լաւագոյնին տենչը՝ բխած մաքուր Յարութեանական ոգիէն, եւ կարենայ արտաքսել ստորադաս մարմնականը իր կեանքէն, հոն կու գայ ԱՆ իջեւանիլ մարդոց մաքուր, Աստուածընկալ սրտերուն մէջ եւ միայն հոն պիտ նախընտրէ որպէս խաղաղ օթեւան:

ԶԱՐԵՀ ԹՕՓԱԼԵԱՆ

667-2017

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԵՌԵԼՈՑ

«Ահա ձեզի խորհուրդ մը
կը յայտնեմ»
Պօղոս Առաքեալ

Ջննեմք եւ հետագօտեմք այս խորհուրդը դարերու ընդմէջէն մտփի խորհրդածութիւնով ու ոչ թէ քննադդին թելադրանքներովը: Աննիւթական ու հոգեղէն խորհուրդները կու գան մեզի տիեզերքի գաղտնիքներու Մեծ Խորհուրդէն: Թափանցելու խիզախ խորացումով ու թեւաքաց հաւատով: Տիեզերքի իր մէջ կը պարունակէ անհուն մտփի Ջօրութիւնն ու Խորհուրդը, այլ խօսմով՝ մարդկային միտքն ու խորհուրդը իրենց մէջ կը պարունակեն տիեզերքի իրականութիւններու նշմարները:

Ստոյգ ու որոշ է, որ մարդկային որոնող միտքը, երբ հաղորդութեան մէջ մտնէ այս անժամանցելի եւ Անմահ Խորհուրդին հետ, կամ մարդ, իր իմացական հասողութեամբ երբ շօշափէ աստուածային զարմանահրաշ Խորհուրդը, այն ժամանակ տիեզերքի անհասկնելի խորհուրդ Ջօրութեամբ կը վերստեղծէ եւ կը կերպարանափոխէ մարդկային իմացական եւ քանական ընդունակութիւնը իր արգաւանդ թելադրական խորհուրդներով եւ լուսաւորումով: Մարդ՝ հակառակ իր հիւլէական անձուկ սահմանաւորութեան, կը դառնայ ոգեպաշտ մը Հոգեկանին եւ Գաղափարականին: Իր հորիզոնը կ'ընդարձակուի եւ իր հայեացքը կը դառնայ տիեզերական: Մարդու հողեղէն իղձերը կ'անցնին կաւի եւ նիւթի եզրէն անդին, դէպի Հոգեկանը: Շնչաւոր փոշին կը սկսի գիտակցիլ եւ որոնել հոգեկան հարցերը՝ արդարութիւնն ու նշմարութիւնը, սէրն ու ողորմութիւնը:

Ան իրազեկ կը դառնայ որ այս երեւցածներուն ետին, կան ուրիշ աւելի մեծ իրականութիւններ, դէպքեր եւ իրականութիւններ որոնց մէկ չնչի'ն մասն է որ մեր իմացական շօշափելիքը կը զգայ եւ մեր աչքերը կը տեսնեն: Այս ներքին տեսողութեան կարողութիւնը կու գայ մարդուն, երբ ան Մովսէս մարգարէի նման, կը մօտենայ բոցակէզ Մորենիին որ կ'այրէր եւ չէր սպառնա:

Սակաւ են անոնք, որ արժանացած են աստուածային այս շնորհին: Մովսէս որքան որ ի'նք մօտեցաւ տեսնելու այրող Մորենին, Աստուած Ի'նք եկած եւ իջած էր Սինայի լեռը գտնելու համար անձ մը, որուն կրնար վստահիլ իր Խորհուրդը, Միտքը եւ Մրազիրները:

Այն քիչերն ու քացառիկները, որոնք հոգեպէս ականատես եղած են Այրող Մորենիին, կոչուած են մարգարէներ ու տեսանողներ Հրեայ ժողովուրդին կողմէ, իսկ իմաստասէրներ, մոգեր եւ քանաստեղծներ՝ աշխարհի մնացեալ ժողովուրդներուն կողմէ:

Աստուած երբ անձրեւ ու արեւ զրկէ եւ քուսական եղանակներ, Ան կը զրկէ իր օրհնութիւնները համա'յն աշխարհի եւ ոչ թէ միայն Հրեայ ժողովուրդին: Նոյնպէս, երբ կը պարգեւէ գիտահետազօտական միտք եւ գաղտնիքներու թափանցելու խիզախում, Ան չի զրկեր զանոնք միայն Հրեայ ժողովուրդին, այլ՝ կը շնորհէ զանոնք համայն աշխարհի: Յիսուս, իր Յարութենէն յետոյ կը պատուիրէ իր աշակերտներուն, ըսելով.

«Գացէ՛ք բոլոր աշխարհի եւ աշակերտեցէ՛ք»:

Աստուած Տէրն է բոլոր աշխարհի մարդկութեան եւ ոչ միայն մէկ ազգի մը: Ժողովուրդ մը կրնայ իւրացնել զԱստուած այնպէս ինչպէս երախայ մը կը սեփականացնէ իր ծնողքը եւ կ'ուզէ օտարի տեղ դնել իր եղբայրը կամ քոյրը: Ատիկա երախայութիւնն է կը նշանակէ միայն:

Մարդկային միտքը ի՞նչպէս ըմբռնած է Յարութեան գաղափարը կամ անդենականի յաւիտենական կեանքը:

Անհունութեան մէջ, սահմանափակ մարդ, երբ դէմ յանդիման կը գտնէ ինքզինքն Անժամանցելիին հետ, աստուածային մտքի ներկայութիւնը երբ թռիչք կու տայ մարդկային խորհուրդին, մարդ հոգեկան յափշտակութեամբ կը տեսնէ այնպիսի երեւոյթներ, որոնք իր զարմանքն ու սփանջացումը կը ֆրֆրեն: Նման երախայի մը, որ ի տես հարիւրաւոր նուէրներու չի կրնար գիտնալ թէ՛ ո՛ր մէկը կը սիրէ, կամ ո՛ր մէկուն հետ խաղայ կամ ո՛ր մէկուն դպչի:

Հետեւաբար շատ մը ժողովուրդներու եւ ազգերու մէջ, աստուածային յայտնաբանութեան խորհուրդ իրականութիւնները սխալ ըմբռնուած են: Տեսանողներ իրենց սահմանափակ հասողութեամբ չեն կրցած միտքով ըմբռնել իրենց տեսածը: Աստուած՝ մեզ սիրող Տէրը, ոչ թէ մեզ խաւարի մէջ կ'ուզէ պահել, այլ մեր ըմբռնումի տկարութիւնը, մեր մարդկային նախապաշարումը մեզ կ'արգիլեն ճանչնալու աստուածային խորհուրդը եւ շնորհը, որ նման մանանայի, շարունակ, կ'իջնէ երկինքէն:

Պահ մը դիտենք պատմագիտական վաղ անցեալի եւ մեծ ազգերու անմահութեան եւ կեանքի գոյատեւման գաղափարաբանութիւնները: Այցելենք

եգիպտոսի բուրգերը, պալատները եւ տաճարները: Ջանա՛մք թափանցել այդ կրօնաւորներու խորհուրդներուն եւ մտքին: Եգիպտոսի կրօնաւորներն ու գիտնականները, բանաստեղծներն ու տաղերգիները, անաստուած կամ չար մարդիկներ չէին եւ ոչ ալ դիւահարներ: Անոնք ալ տեսած էին բոցակէզ մորեմի մը, անոնք ալ հաղորդ էին տիեզերական Մտքին հետ, սակայն ամէն ոք իր ամանին մեծութեան չափով կրցած էր ստանալ աստուածանաչումի ջուրը: Զի նախատե՛նք եւ ծաղր չ'ընենք գիրենք իրենց ամանին փոքրութեան համար: Նայինք նաեւ մեր ամաններուն չափը:

Փարաւոնեան իմացական հանճարը ըմբռնած էր միայն մէկ փոքր եզրը աստուածային անցնելի իսկութեան եւ Անոր անբովանդակելի բնութեան: Անոնց հասողութիւնը եւ տեսանելիութիւնը կ'ենթադրէր, թէ՛ որքան ժամանակ որ մեռած անհատին մարմինը անվնաս, մնայ, օր մը անոր հոգին վերադառնալով գինք պիտի վերակենդանացնէ: Պայմանը կը կայանար մարմնի անվնաս պահուելուն մէջ: Փոխանակ աստուածային ամենագոր Հոգիին վստահելու, անոնք կ'ապաւինէին մարդկային առժամեայ եւ կորնչական հոգիին: Ուստի հնարեցին զմռսելու մեթոտը:

Յոյն եւ Հռոմէական հաւատալիքները յօրինած էին «հոգիի անմահութեան» գաղափարականը: Փեթակորոս Սիսիլիացի Իմաստասէրը փոխ առած էր սոյն «հոգիի անմահութեան» գաղափարը Քրիստոսէ մօտ 500 տարի առաջ Եգիպտացիներէն: Յոյն ժողովուրդներն ու իմաստասէրները, կը նկատէին մարդկային մարմինը որպէս անպէտք քան մը՝ մեղանչական, նիւթական եւ ստորադաս, իսկ հոգի՛ն մահուրնէ յետոյ, որպէս շուքի ստուերներ, կ'երթային ու կը միանային իրենցմէ առաջ մեկնած

նախնեաց քով, որ էր ընդերկրեայ տեղեր քարայրներու նման ու զանոնք կոչած էին «ատես»:

Ըստ հնդկական հաւատալիքներու, մարմնական երեւոյթը անարժէք էր ու կարիքը ունէր սանձահարուելու: Մարմինը կը սեպուէր հոգիին մէկ վանդակը եւ անոր բոլոր մղումներն ու տենչերը, դրական եւ ժխտական, պէտք էր արգիլել: Հոգին վերապրելով (վերամարմնացում-*reincarnation*) անհամար կեանքներ, ըլլայ անասնական կամ մարդկային, ի վերջոյ պիտի գտնէր իր փրկութիւնը, ծովամոյն ըլլալով տիեզերական ստեղծագործ ուժի ծոցին մէջ եւ կորսնցնելով իր ինքնութիւնը եւ նոյնանալով Պրահմանին (Հնդկական ճշմարտութեան) հետ:

Վաղեմի կրօններուն մէջ, միայն Ջրադաշտն էր, որ մարգարէացած էր համամարդկային յարութիւն եւ համաշխարհային դատաստան, ուր չարը պիտի պատժուի ու դատապարտուի յաւիտենական կորուստի, սակայն աղօտ կերպով:

Հին Կտակարանը՝ իր բոլոր մարգարէաշունչ օրէնսդրութեամբ եւ պտագմներով, լուռ է Յարութեան եւ յաւիտենական կեանքի նկատմամբ: Մի միայն Դանիէլ մարգարէին ու Յորի (Սաուտեցի Արար) գրութիւններուն մէջ կը գտնուի յարութեան գաղափարը: Դանիէլ ԺԲ. 3, ուր մարգարէն կը խոստանայ մարմնաւոր յարութիւն, թէ՛ արդարներուն եւ թէ՛ մեղաւորներուն:

«Ու երկրի հողին մէջ քնացողներուն շատերը պիտի արթնան, ումանք յաւիտենական կեանքի համար, եւ ումանք ալ նախատինքի ու յաւիտենական անարգանքի համար: Եւ իմաստունները երկինքի հաստատութեանը լոյսին պէս, ու անոնք որ շատերը արդարութեան կ'առաջնորդեն՝ աստղերուն պէս պիտի փայլին

յաւիտեանս յաւիտենից» Դան. ԺԲ. 2-3:

Յոր երանելիի հաւատքին քարձագոյն կատարը եւ անոր յաւիտենական կեանքի ներքոյդուքիւնն ու ջատագովութիւնը կը տեսնենք:

«Վասն զի գիտեմ որ իմ Փրկիչս ողջ է, ու անկա վերջին ժամանակը պիտի ելլէ երկրի վրայ: Ու թէեւ մորթես ետքը այս ալ կը փնանայ, բայց իմ մարմնովս զԱստուած պիտի տեսնեմ, զոր ես ինծի համար պիտի տեսնեմ, ու իմ աչքերս պիտի դիտեն զանկա, եւ ոչ թէ ուրիշը» Յոր ԺԲ. 25-27:

Յիսուս Քրիստոսի ժամանակակից Հրեաները կը հաւատային յարութեան (Փարիսեցիներու աղանդը), որովհետեւ ազգին այն մասը, որ վերադարձաւ Պարսկաստանի գերութենէն, իր հետ բերած էր Ջրադաշտի յարութեան գաղափարը եւ կը ջանար սոյն գաղափարը ներմուծել Հրեայ ազգին խորհելակերպին մէջ: Իսկ Սադուկեցի աղանդը, պաշտպանելու համար իրենց Մովսիսական աւանդակն՝ Օրէնքը, կ'ուզէին Ջրադաշտական եւ օտարամուտ ըմբռնումը հեռացնել իրենց հաւատալիքէն: Երբ Պօղոս Առաքեալ Հրեաներու դատարանը տարուեցաւ դատուելու համար եւ տեսաւ Սադուկեցիք որ նստած էին իր աջ կողմը եւ Փարիսեցիք՝ իր ձախ կողմը, ծայրը վերցուց եւ աղաղակեց թէ՛ ինք Փարիսեցի է, եւ Յարութեան գաղափարաբանութեան համար կը դատուի: Այսպիսով Պօղոս առաքեալ ազատեցաւ Հրեաներու թակարդէն:

Ազգերու յարութան վերոյիշեալ տեսութիւնները թէեւ հակոտնեայ բոլին կարգ մը եկեղեցականներու, կամ գայթակղեցնեն ումանք, սակայն ապրելու եւ գոյատեւելու գաղափարականը,

մարդկութիւնը ըմբռնած էր զանազան ձեւերով: Մոռնալու չէ, որ ներկայ ֆաղափարքեալ նանչցուած եւ գիտակցուած եւ գիտարուեստի ընդունակ մարդկութիւնը, ուրացա՛ծ է յաւիտենականութիւնը ու դարձած հեշտասէր, նիւթապաշտ եւ հանդամոյ: Քրիստոսի հայեացքով երբ մօտենանք հեթանոսներու հաւատալիքներուն, իւրաքանչիւրին մէջ պիտի տեսնենք ոսկեայ թել մը, որ զիրար կը շաղկապէ բոլոր կրօններու հաւատացեալները: Եթէ նոյն իսկ իրենց թէճիճի մէջ զիրար խաչաձեւեն կամ իրարու ներհակ թուին, իրենց նպատակին կամ գերագոյն նիւթին մէջ, ճշմարիտ յաւիտենական կեանքին կը մօտենան, որ է, ինչպէ՞ս հասնիլ այդ առանձնաշնորհեալ՝ յաւիտենական կեանքին: Ամէն կրօններու գերագոյն նպատակը՝ հաւատացողին յաւիտենական կեանք շնորհել է: Սակայն, այդ շնորհին ինչպէ՞ս կը մնայ ձրի պարգեւ (հաւատքի միջոցով) Մարդեղեալ Յիսուս Քրիստոսի միջնորդութեամբ:

Հետեւաբար՝ որպէս Քրիստոսի հետեւող, երբ սիրեմ իմ մարդ նմաններս, իմ դիրքաւորումս կը փոխուի հանդէպ ոչ-Քրիստոնեային ալ:

Ձնենեմ պահ մը աստղաբաշխութիւնն ու ալգեմին: Այգիք նետոնն ու եռհան Քէփլէր թէ՛ աստղաբաշխներ էին եւ թէ աստղագէտներ ու նաեւ հոչակաւոր իմաստասէրներ ու աստուածաբաններ: Այժմու աստղագիտութիւնը ծնունդ առաւ նախկին աստղաբաշխութենէն եւ մոգութենէն: Ներկայ տարրաբանութիւնն ալ, որ համալսարաններու մէջ կ'աւանդուի, վաղ անցեալի «ալգեմի» արաբերէն «էլ ֆիմիա» կոչուած գիտութիւնն է: Ինչպէս «Ի ծագել արեգական, նսեմանան աստեղ» նոյնպէս ի ծագել Յիսուսի Յարութեան, վերանան կարգ մը կրօնական ըմբռնումներ

կ'անհետին եւ ի յայտ կու գայ իսկական Բիւրեղացեալը՝ Յիսուս Քրիստոսի յաղթական ու մարմնական մեռելոց Յարութիւնը: Անարգելու ու մոռնալու չէ, որ մեր հեթանոս կոչած կրօնական հաւատալիքներն էին որ մարդկութիւնը պահեցին աստուածահայեաց: Իմացական խաւարին մէջ երբ չի կար Յիսուս Քրիստոսի փառապանծ Յարութեան իրողութիւնը, հեթանոս հաւատքն առ աստուածները, եղան պլպլացող փոփոխ երազները, որոնք մարդկութեան տուին առաջնորդութիւն եւ ճանապարհ դէպի ճշմարտութիւն:

Այսօր, անաստուած գիտութեամբ հարուստ մարդկութիւնը, կ'ուրանայ զԱստուած, կրօնք, հաւատալիք եւ Յարութիւն, աւելի անխիղճ եւ վայրագ քան թէ՛ հեթանոս եւ կռապաշտ կարծուած անցեալի ֆաղափարքութիւնը: Երկրորդ Համաշխարհային Պատերազմը եւ Խորհրդային Միութեան 70-ամեայ բռնատիրութիւնը անալալ ապացոյց է գիտարուեստապաշտ ապակրօնութեան:

Ինչո՞ւ կը հաւատամ Յիսուս Քրիստոսի Յարութեան:

Կը հաւատամ, որովհետեւ չեմ կրնար չի՛ հաւատալ:

Արդի մարդկութիւնը որքան ալ գիտական փաստարկութիւններ պահանջէ իր կրօնական հաւատալիքներուն համար, այսինքն շօշափելի եւ տեսանելի իր զգայարաններուն համար, իր բոլոր գիտութիւնն ու հետազօտութիւնը հիմնուած է տեսութիւններու եւ վարկածներու վրայ:

Օրինակի համար, գերիզօր ազգեր, լուծելու համար միջազգային անհրաժեշտ եւ լուրջ հարցերը, ինչպէ՞ս կրնան իրարու հաւատալ եւ իրարու խօսքերուն վստահիլ առանց փաստարկութեան: Պարագաները նոյնն են նաեւ դեղագիտութեան մէջ: Դեղերու հետազօտութեան

աշխատանքը յառաջ կը տարուի վարկածային ենթադրութեանց վրայ եւ ոչ ստոյգ փաստարկութիւններու:

Մարդկային գիտարուեստի քաջատրութիւնն ու կարծիքները, որոնք դեռ չեն ստուգարանուած, խարսխած են միայն իմացական եւ քանական հայեցողութեան եւ կարծիքի վրայ: Ջնջէ բանականութեան տեսութիւնները եւ մարդու բոլոր գիտութեան կառուցուածքը կը փլչի:

Միլիոնաւոր դարերու քարեշրջմամբ՝ ի յայտ բերուած աստուածակերպար մարդ-արարածի գինը՝ Յիսուս կը վերարժեւորէ ըսելով.

«Ի՞նչ կը շահի մարդ եթէ բոլոր աշխարհ վաստակի եւ իր անձը կորսնցնէ»:

Ուրեմն մարդ-արարած տիեզերքի ամենէն բանկարծէ՛ք էակն է: Մարդ՝ իր անձնական եւ զգացական փորձարկութեամբ՝ կ'արժեւորէ իրերը եւ որեւէ գաղափար (իտէալ), ու կը բանայ փականքը գաղտնիքներու: Կը ստեղծէ ճարտարագիտական կոթողային սարքաւորումներ, ֆաղափներ եւ շարժանկարի հրաշալիքներ:

Եթէ մարդ էակը այս բոլոր ստեղծագործ հնարքները 60-90 տարուան համար միայն կ'իրագործէ, ու յետոյ կը չուէ ու անվերադարձօրէն կ'անհետանայ կեանքի թատերաբեմէն, մարդկային վերոյիշեալ երեւոյթը եւ ըմբռնումը արդեօք որքա՞ն տրամաբանական եւ իմացական ճանչցուելու է եւ հաւատալի:

Անէութի՞ւնն ու ոչնչացումն է, որ մարդ-էակ կ'ակնկալէ բոլորեւ եւ հիւսել որպէս իր հաւատալիքը եւ քանական վախճանը: Միլիոնաւոր դարերու աստուածային աշխատանքն ու ստեղծագործող գորութիւնը, անսպառ սէրն ու անձնագոհութիւնը, սրբարար խաչելութիւնն ու տառապանքը, միթէ մարդ-արարածին 70-90 տարուա՞ն աննշմար եւ հպանցի՞կ կեանքին համար իրագործուեցան: Եթէ

մարդ-արարածին, վաստակն ու արդիւնքը միայն կոյր բնութեան անիմաստ քարեշրջումն է առանց աննառելի Սէր Աստուծոյ անսպառ քարի միջամտութեան, ուրեմն, քարոյականի զգայնութիւնը եւ գրութիւնը, կաւակերտ մարդ-արարած ի՞նչ կերպով եւ որմէ՞ ստացած է: Անիմաստ ֆարէ՞մը, անզգայ կաւէ՞ մը կամ կայծակնաբոց որոտումներէ՞: Ո՞վ ունի այս հարցումին պատասխանը: Կարելի չէ՝ անկկատ թողուլ նաեւ, թէ մարդաշխարհի գործառնութիւնները միայն մեքենագիտական չեն (օրէնք եւ շարժում), այլ՝ որպէս հոմանիշ կա՛յ եւ քաջայայտնօրէն կը ճառագայթեն իմացական, քանական եւ քարոյական իսկութիւններ, որոնք մարդը կը գատորոշեն ու կը կանգնեցնեն զայն իրր բոլոր ստեղծագործութիւններու գերագոյնը եւ պանծալին:

Բազմաթիւ են այն իմաստասէրներն եւ գիտական հանճարները, որոնք չեն կրցած հաւատալ միայն մեքենական քանականութեան եւ օրէնսդրական տրամաբանութեան առանց նաեւ հաւատալու եւ ընդունելու տարրական պահանջը իմաստի եւ աշխարհի ուղղութեան, այնպէս ինչպէս գաղափարապաշտներ ֆարոգած են: Անշուշտ պէտք է ընդունիլ որ առանց կոչ ընելու հաւատի (որ հոգի՞ն աչքն է) յաւիտեանական կեանքի գաղափարը համոզիչ պիտի չ'ըլլայ:

Ուստի՝ եթէ հաւատանք Աստուծոյ, պէտք է նաեւ վստահի՞նք եւ ընդունի՞նք թէ Աստուած Բարի է: Միթէ երեւակայելի՞ է Արարիչ մը, որ ստեղծէ մարդ էակը Ի՛ր կերպարանով, ֆանի մը տարուան համար որպէս ամառ գիշերները պարբերաբար լոյս արձակող՝ կայծոռիկ մը: Հնարաւո՞ր է երեւակայել որ այսպիսի հանճարեղ Ճարտարապետ Արարիչ մը մոռնայ եւ լէ՛ք Իր կոթողական

կառոյցը՝ աստուածակերպար արարածը, շինարարական թատերաբեմէն, նախքան անոր լրումը, ու զայն նկատէ որպէս անիմաստ կայծ մը, յանձնելով մարդ-արարածը բնութեան կոյր եւ անիմաստ Բնահանոյժին որ ան Ի՛ր գերագոյն ձեռարուեստը վերադարձնէ հողի եւ մոխիրի:

Եթէ մարդ էակին ներկայ կեանքը՝ միայն կայծ մըն է յախտեանական խաւարի մէջ, ինչո՞ւ մարդ-արարած պիտի յոգնի կամ պայքարի ստեղծելու համար մշակոյթ մը, գաղափարաբանութիւն մը, օրէնք մը եւ մարդկային սիրոյ եղբայրութիւն մը: «Ուտենք ու խմենք վասնզի վաղը պիտի մեռնինք» ըլլալու էր մարդկային բանականութեան եւ տրամաբանութեան երազանքը:

Եթէ մարդ էակին կեանքը միայն 60-90 տարիներն են, ասկիւ մեծ անարդարութիւն մը պէտք է սեպուի, մանաւանդ երբ նկատի առնենք ցաւն ու վիշտը, անարդարութիւնն ու անիրաւութիւնը որուն պատուանդանին վրայ կը գոհուի մարդկային ընկերութիւնը: Բազմաժիրք հանճարները եւ հնարագէտ ու տաղանդաւոր արուեստագէտներ առանց լրացնելու իրենց ասպարէզը յաւէտ մեկնած են այս աշխարհէն, (16րդ դարու Ռաֆայէլ եւ իր նմանները) ոմանք քաղաքական հալածանքով կամ հիւանդութեան հետեւանքով: Տիեզերք ինչո՞ւ պարգեւեց խոր եւ վսեմ միտք ու կարողութիւններ այս անձներուն եւ խլեց իրենցմէ ժամանակն ու առիթը իրագործելու իրենց երազն ու տեսիլքը: Միթէ տիեզերքը կամ անոր Արարիչը՝ ժամանակի որոշ շրջան մը, առիթ մը, տալու չէ՞ր սոյն հանճարներուն:

Մաքրակրօն սուրբեր, հանճարեղ գիտնականներ եւ արուեստագէտներ երբ դիտեն իրենց բարձր իմացականութեան եւ հնարագէտ տաղանդին զօրութիւնը ի

տես իրենց կեանքի կարճութեան, կը զարմանան, կ'աշշին, կը շփոթին ու կը շուարին բնական տրամաբանութեան ճանապարհին: Ինչո՞ւ ըլլար այս անտրամաբանական իրողութիւնը: Ինչո՞ւ մարդ էակ, օժտուած է այսպիսի տիեզերական վսեմ գիտութեամբ եւ հանճարով, երբ իր կեանքը պիտի վերջացնէ 60-90 տարիէն: Միթէ այս տրամաբանական է՝ բանական է օրէնսդրական տիեզերքի մը մէջ:

Հազուագիւտ անգամներ՝ գերբնական ու անդեմական հաւատալիք մերժուած է «լուսաւորեալ» գիտնականներու կողմէ: Գիտնականներ իրենց հաւատքը յաճախ չեն հրապարակեր, որովհետեւ ֆիչեր իրենց բացատրութիւնը պիտի հասկնան: Վերոյիշեալ երկու պատճառները, այսինքն շօշափելի գիտութիւնն ու հաւատալու բանականութիւնը այնքան իրարու շաղկապուած ու միացած են, որ հաւատալ մէկուն առանց միւսին գրեթէ անկարելի է, կամ մէկը առանց միւսին անկատար: Աստուած եթէ պարգեւած է անսահման գիտութիւն եւ կարողութիւն մարդ-արարածին, ինչո՞ւ չպիտի տայ անոր նաեւ անսահման ժամանակ որու ընթացքին մարդ էակը դառնայ ստեղծագործ նման իր Արարչին: Միթէ Աստուած մարդը ծա՞ղր կ'ընէ տալով անոր Իր անսահման գիտութիւնը: Մարդ հազիւ կը սկսի իրագործել իր ստեղծագործ ասպարէզը երբ կու գայ դժիւր ժամանակը՝ մահը, ու մարդ արարած անվերադարձօրէն կը իջնուի ոչնչանալու եւ մոխրանալու: Միթէ ա՞յս է կոթողական մարդ-արարածին ճակատագիրը: Ա՞յս է մարդ արարածին իմացական եւ բանական վախճանը: Նուաստացո՞ւմ, ծա՞ղր եւ ոչնչացո՞ւմ՝ թէ կա՞յ այգալոյսող հրաշափառ Առաւօտ յոյսի, լոյսի եւ ցնծութեան:

Ո՛չ, յուսահատութիւն եւ անէացում

չէ՛ այն Աստուածը որ Յիսուս Քրիստոս յայտնաբերեց մարդ էակին: Աստուածորդի Յիսուսի Մարդեղութիւնը եւ Անոր յաղթական Յարութիւնը գերեզմանէն, պարգեւած է յոյսի եւ յանձնարարական ակնկալութիւնը եւ հաւատքը համայն մարդկութեան: Ինչպէս Յիսուս՝ Իր Խաչելութեամբ Իր առաքելութիւնը (տիեզերական փրկութեան խոստում) չի կորսնցուց, նոյնպէս ալ պիտի չկորսուին այն անհամար հանձնարներու եւ սուրբերու կիսաւարտ ստեղծագործութիւնները, ըլլան անոնք սկսուած դարեր առաջ փարի եւ մետաղի վրայ, կամ մտքի եւ հոգիի խորքը:

Հոգիի աչք ունեցողներ չեն կրնար հաւատալ, թէ այն միտքն ու հաւատքը, տեսիլքն ու կոչումը, որ Պօղոս Առաքեալ կը կրէր իր խորհուրդներուն եւ երազներուն մէջ. ի սպառ կորսուեցան եւ ոչնչացան երբ փայլատակող կացինը անջատեց անոր գլուխը մարմինէն: Այն խանդավառ աչքերը որ տեսած էին իրենց Տէրն ու Փրկիչ Յիսուսը

Դամասկոսի ճանապարհին վրայ, չխաւարեցան յաւիտենական բուռով, այլ՝ անոնք պիտի արթննան յաղթական եւ եռանդագին շարունակելու այն առաքելութիւնը, որ իրենց այնքան սիրելի էր եւ վսեմ:

Ա՛յս է մարդկային յուսաշող քանականութիւնն ու տրամաբանութիւնը: Ուրիշ ոչի՛նչ կրնայ յագեցնել փառքն ու պապակը ինքնագիտակից մարդուն, քացի յաւիտենական գոյատեւում եւ ստեղծագործ աշխատանք:

Ա՛յս է խոստումը մեզ. - յաւիտենական գոյատեւում եւ ստեղծագործ աշխատանք:

Ա՛յս է խոստումը մեզ յաւիտենապէս սիրող Աստուծոյն, որ առաքեց Իր Միածինն ու քաջիւսեց յաւիտենական կեանք անոնց, որոնք նուիրեցին իրենց կեանքերը եւ նուիրուեցան Անոր, աշակերտելու եւ ծառայելու ա՛յն գաղափարականին՝ երկնային տեսիլքին համար, որ կը կոչուի Աստուծոյ Թագաւորութիւն:

Քաջահեղ ծայնով... Ալէ՛լուիա:

Ա. ՆՈՐԱՏՈՒՆԿԵԱՆ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆ

«... ՏԵՍԱՔ ԶԼՈՅՍ ԵՐԵԿՈՅԻՍ»

Լոյսը զուարթ երեկոյեան,
 Պայծառ, լազուարթ
 Կամարներէն,
 Մշտանորոք
 Ու մշտավառ,
 Հըրաբորբոք երկիր կ'իջնեն
 Շարան շարան երկնի ջահէն
 Պրկուած աստղեր:
 Այլուն-փայլուն
 Հազար լոյսեր, հազար սէրեր,
 Հազած թելեր Սինայ բոցէն
 Յօրինուած,
 Կարծես առոյգ թռչիլ ուզող
 Ոսկի այծեամ, կու գան բազմիլ
 Սուրբ Յակոբայ ջահերուն:

Բիւրեղներու կըրակներէն
 Բիւրեղացած ոսկի ցոլքեր,
 Կը պսպղան փոսփորափայլ,
 Պատերն ի վեր մայր տանարին:
 Մագիլ մագիլ պտոյտ կու գան,
 Զետեղելու թագ մը ինչպէս՝
 Ադամանդեայ, բոցկլտուն,
 Ճակատն ի վար աղօթաբոյր
 Դարեր գրկած Սուրբ հայրերուն:
 Եւ պսպղուն հոյլ մը լոյսեր
 Անօթեան ու շրջուն,
 Թափօր բռնած կու գան կառչիլ
 Երկնէն կախուած
 Արծաթակուռ կանթեղներուն:

Մինչ դեռ լոյսեր զուարթ լոյսեր
 Կարմըրայեղց ու բազմաթոյր,
 Փախուստ տուած ծիրաներփնեան
 Զահէն կախուած,
 Կիրակմտեան բոյրով ցնծուն
 Կը բոլորուին ոլոր ոլոր,
 Խնկածորան բուրվառներէն
 Աղօթ սփռող գորշ ամպերուն:

Լոյսերն ինչպէս ոսկի սիւներ,
 Եօթնաստեղեան երկինքներէն,
 Դարձեալ կ'իջնեն շարան շարան
 Ուսած յոյսեր,
 Անհուպ նամբէն հրաբորբոք,
 Կը թափանցեն Սուրբ Յակոբայ
 Ճակտէն բացուած գաղտնի անցքէն,
 Ու կը բազմին վեհանձնօրէն
 Սուրբ Սեղանի
 Ոսկեվարար նախշերուն:

Իսկ ես, անդին, իբր ուխտաւոր,
 Երբ ծնկաչոք մօտեցայ
 Համբուրելու այտն աղուոր
 Մատրան տիրոջ,
 Նայուածին մէջ այդ պատանին
 Կը ցոլանար, ժպիտովն իր
 Խանձարուրում:
 Կարծես յիշեց փայլուն դէմքով՝
 Մոմի լոյսով՝ շողշողուն
 Շնորհի հայցող պատանին,
 Երբ իր ձայնով դեռ կաթնասուն
 Արգելափակ իր շրթներուն
 Կու տար աւիւն,
 Աղօտ խօսքի փոխարէն,
 Զայնակցելու ժայթգիլ ուզող
 Աղօթներուն:

Մրրակայոյզ սիրտն իր փարթամ
 Կարմիր ինչպէս արինաբամ:
 Նայուածն իր սուրբ դրած պատուար
 Երկհազարամեայ բերդ մը կուռ:
 Ականջալուր տարտամ շրջուն
 Անհրապոյր յոյլ փայլերուն:
 Ժպիտն անոյշ իր շրթներուն
 Կանչն էր շիջող
 Անվերադարձ խոստումներուն:
 Դարձեալ,
 Ժպտուն նայուածին մէջ,
 Խորունկ, փայլուն,
 Արտասունքի նոր լնացած՝
 Փխրուն ակունք կար այնտեղ:

Ժամանակի ժանգէն անցած,
 Ինչպէս պապակ
 Վարդ մը՝ խամրած,
 Բորբ լոյսերը շարան բռնած,
 Կամաց կամաց ինկան ցած:
 Ու հեռացող լոյսերուն հետ
 Սուրբերն համակ մտան բուն:
 Ու ես դարձեալ երկիւղած,
 Մատրան տիրոջը ծնկաչոք,
 Աղօթ կ'պած շրթներուս
 Թոթովանով մը երկչոտ,
 Իր օրհնանքը խնդրեցի:

ԶԱՐԵՀ ԹՕՓԱԼԵԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ

ՅՈՎԱԿԻՄԸ

- Հայաստան դրկե տղադ, ուսումը այնտեղ բարձր է, հայրենի հողին բոյրն ու համը կ'առնե, մարդ կ'ըլլայ...

Վաթսուռական բուականներուն էր, երբ Յովակիմ, Ամմանի իր դեղարանէն վերոյիշեալ «դեղագիր»ն ալ կու տար իր յարգոյ յաճախորդներուն եւ կամ ծանօթ բարեկամներուն, որոնք գաւաթ մը սուրճ խմելու, կամ գաղութի ազգային կեանքէն զրուցելու՝ կը հանդիպէին իրեն, երեկոյեան ժամերուն:

- Ձեմ գիտեր՝ ի՞նչ կայ Ամերիկա... զաւակնիդ հեռո՛ւները կը դրկէ՛ք... օտար երկիր... սեւի ներմակի կոխ կայ... Մարթին Լուտեր Քինկը զարկին, Քէնէտինները զարկին...

- Յովակիմ, յաճախորդիդ նայէ... մարդը կը սպասէ կոր... - կը յիշեցնէին յաճախ իր բարեկամները, երբ խօսքի բռնուած կ'ըլլար անոնցմէ մէկուն հետ, մոռնալով յաճախորդին դեղագիրը:

Յովակիմ պահ մը ակնարկ մը կը նետէր արար յաճախորդին վրայ, որ մէկ անկիւնը կեցած՝ ոչինչ կը հասկնար տաք խօսակցութենէն, ապա, «Ազգային դեղագիր»ը աւելի կարեւոր համարելով, կը շարունակէր...

- Վաղը ձեր տղան գինուոր ալ կ'առնեն... Վիքթորիա կը դրկեն... այն ատեն, հա՛յր եղէ՛ք, դիմացէ՛ք... հոգի՛ն սիրեմ ես մեր հայրենիքին... «Հայաստան երկիր դրախտավայր...»: - Յաճախ կը սիրէր կրկնել սա բառերը... որոնք վերջաբանը կը կազմէին իր քաղցրեղէն:

Հայաստան այցելելէն ետք, այս էր եղած իր թելադրանքը բոլորին:

Խորհրդային օրեր էին: Հայաստան-սփիւռք յարաբերութիւնները սկսած էին աւելի զարգանալ: Սփիւռքահայ աշակերտներ ամրան արձակուրդներուն ճամբար կ'երթային...

հայրենի հողին համը ու բոյրը առնելու, հայութեամբ բրձուելու, ինչպէս Յովակիմ յաճախ կ'ըսէր:

Իր քաղցրեղէն շնորհիւ, ընկերական շրջանակին մէջ մկրտուած էր «համայնավար Յովակիմ» անունով... որ բերնէ բերան՝ փսփսուելով մը տարածուած էր հայաշատ քաղաքին մէջ:

Ամուսնացած էր եւ ունէր երեք զաւակ... երկու մանչ եւ մէկ աղջիկ:

- Վաղը տղաքս դպրոցը աւարտե՛ն, ես զիրենք Հայաստան պիտի դրկեմ: Թող հայրենիք երթան, ուսում առնեն, մարդ ըլլան, ամուսնանան, տուն տեղ ըլլան, ես ալ կամաց կամաց ոռնեցած չուրեցածս կը ծախեմ... հայրենիք կը տեղափոխուիմ: Հո՛ս, ալ համ հո՛տ չ'մնաց:

Յովակիմի համար այնքան հեշտ դարձած էր տեսնել իր զաւակներու ապագան եւ վերջապէս իր կեանքի աշունն ալ անցնել Մայր Հայրենիքի մէջ:

Հակառակ իր «ազգայնական» քաղցրեղէն, ո՛չ ոք համարձակած էր իրեն հարցնելու, թէ ինչո՞ւ իր զաւակները հայկական վարժարան չէր դրկած երբեք, որ հայերէն խօսէին, գրէին ու կարդային, ճանչնային մեր մշակոյթն ու պատմութիւնը:

Յովակիմ դեղագործի իր հանգամանքով ու դիրքով, շրջանի ազգային ղեկավար դէմքերէն էր: Գուցէ այդ հանգամանքին բերումով, չէին ուզեր վիշտ պատճառել անոր:

Անցան տարիներ...: Յովակիմի երկու մանչ զաւակները աւարտեցին Ամմանի պետական վարժարանը եւ բարձրագոյն ուսման համար համալսարաններու դիմումներ կատարեցին:

Ու պատասխանը չուշացաւ:

Օֆլահոմա նահանգի համալսարանն էր միայն որ կ'ընդունէր օտարահպատակ երկու հայորդիները:

Երկու գաւակներուն ուսման ծախսերուն եւ կեցութեանց համար Յովակիմ հազարաւոր տոլարներ պիտի առաֆէր հիմա Ամերիկա, որ տղաները մարդ ըլլալին, ովկիանոսներէն անդին... հեռո՛ւ «Հայաստան երկիր դրախտավայրէն»:

- Տղաքս որոշեցին Ամերիկա երթալ, Օֆլահոմայի համալսարանը ընդունուեցան, հոն բժշկութեան եւ էնէինիքիքի դպրոցները աւելի բարձր են եղեր: Նայինք... փորձենք... չեղաւնէ կու գան, Հայաստան կը դրկեմ, հո՛ն մարդ կ'ըլլան» կը պատճառարանէր Յովակիմը հիմա, կէս մը պարտուած ոճով, իր քարեկամներուն, որոնք հայրենիքէն խապրիկ մը առնելու համար Ամմանի այս «կոունկ»ին միօրինակ երգի լսելո՛ւ կու գալին, թէ... քանի մը ժամ մեռցնելու...: «Ո՛վ կարդալ սիրտը գիտէ...» պիտի ըսէր Վահան Թէֆէեան:

Շաբաթներն ու ամիսները կը սահէին, սակայն Յովակիմի տղաները չէին վերադառնար:

- Ի՞նչ լուր տղաներէդ պարոն Յովակիմ:

- Դասերու մէջ խեղդուած են... նայինք ամառը պիտի գան եղեր, ինչալլահ իրենց Հայաստան կը դրկեմ, թող հայրենիք երթան ու հո՛ն մարդ ըլլան:

Յովակիմի տղաները տարին անգամ մը ամառնային արձակուրդին միայն կը վերադառնային Ամման, յաջորդ տարուան իրենց կրթաթոշակները ու ծախսերը ապահովելու համար:

Ամէն անցնող տարուան հետ, Յովակիմի մէջ քան մը կը փլէր: Իր

երազներէ, իր համոզմունքներէն քար մը կ'իյնար հոգւոյն խորը, որուն ցաւը ինք գիտէր միայն ու չէր կրնար ուրիշ մը վշտակից ընել իր ցաւին:

Հեռաւո՛ր Ամերիկան հեռաճայնի թելի միւս ծայրն էր հիմա իրեն համար, այնքան մօտ... երբ կը խօսէր իր գաւակներուն հետ:

Իսկ Հայաստանը...

Անցան տարիներ... ու Յովակիմի գաւակները աւարտեցին համալսարանը:

- Աչքդ լոյս պարոն Յովակիմ... տղաներդ աւարտած են եղեր:

- Շնորհակալ եմ... տարոսը ձեր գաւակներուն:

- Յայտէ, վաղը տղաքդ կու գան, աղուոր հայ աղջիկ մըն ալ կ'առնես իրենց համար, տուն տեղ կ'ըլլան, թո՛ւնիկներ ալ կ'ունենաս...

- Աստուած մեծ է, քոյրիկս... հէլէ մէյ մը խէրով քարով թող գան, լաւ գործ մը գտնան, յետոյ Ալլաֆէրիմ - կը պատասխանէր Յովակիմ միշտ թախծոտ աչքերով:

Ու առտու մըն ալ կտոր մը ներմակ թուղթ առնելով, Յովակիմ ազդարարութիւն մը փակցուց դեղարանին դուռին վրայ:

- Ի՞նչ է, պարոն Յովակիմ, Ամերիկա՞ կ'երթաս կոր...

- Ի՞նչ ընեմ, տղաքս չեն գար կոր: Այնտեղ լաւ գործ գտած են... ինծի ըսին որ ես գամ: Տասը օրուայ համար կնոջս հետ որոշեցինք երթալ:

Ամէն մէկ հարցում փամփուշտի մը նման՝ կը ծակէր հիմա սիրտը Յովակիմին: Ինք որ Ամերիկան տարիներով ատած էր ու ատոր դէմ ինչե՛ր խօսած քոյրին: Իսկ հիմա Ամերիկա պիտի երթար, ուր իրեն համար սեւերու ու ներմակներու պայքար ալ կար միշտ:

Երկա՛ր ճամբորդութիւնը առիթ

կ'ընծայէր սակայն իրեն՝ իր վերքերը ամոքելու, այն յոյսով որ գուցէ համոզէր տղաներուն, որ տարիէ մը Ամման վերադառնան ու այնտեղ յարմար լաւ հայ աղջիկ մը կնութեան առնեն ու գոնէ հայ բոյն մը կազմեն... թէկուզ սա նէհլէթ Ամերիկային մէջ:

Ահա այսպիսի երազներով ու ինքզինք մխիթարելու փորձերով էր, որ տասնօրեայ պտոյտը կը սկսէր Յովակիմին:

- Տասը օրը ի՞նչ է որ պարոն Յովակիմ, մարդ Աստուծոյ աշխարհի միւս ծայրը գացեր ես... գոնէ զաւակներդ էիք մը աւելի վայելէիք:

- Զէ՛, բաւ էր... ամէն ինչ բաւ էր...

- Է՛ պատմէ՛ նայինք, ինչպէ՞ս տեսար սա Ամերիկան:

- Իմ տեղս հո՛ս ... ես անիկա գիտեմ..., չոր ու ցամաք իր պատասխանները կասկած կը յարուցանէին յանախորդներուն մօտ, որ Յովակիմը վշտացած էր սա Ամերիկայէն:

Արդարեւ... քանի մը օրէն արդէն լուր տարածուած էր քաղաքին մէջ որ Յովակիմը մինակ վերադարձած էր Ամերիկայէն ու իր կինն ու աղջիկը ետեւ բողած:

- Մարդը «կրին քարտ» առնելու համար գնաց Ամերիկա, ասոնք վաղը հո՛ն կը տեղափոխուին: Հո՛ս կը ծախեն ամէն ինչ, ու կը մեկնին:

Ժողովուրդին քերանք նիւթ դարձած էր հիմա Յովակիմը:

Ո՛չ ոք գիտէր իր ցաւը, որ լո՛ւռ կը կոտտար հիմա իր կուծիին տակ, մինչեւ որ առտու մը դէպի դեղարան իր նամբուն վրայ գետին ինկաւ... շաքարի հիւանդութեան յանկարծակեան քարձարցումին պատճառաւ:

Շտապ օգնութեան մարդիկը գինք

հասցուցին հիւանդանոց:

Լուրը կայծակնային արագութեամբ տարածուեցաւ քաղաքին մէջ:

- Լսեցի՞ր... դեղագործ Յովակիմը նամբան ինկեր է... զաւալլըն Ամերիկա գնաց... կինը եւ աղջիկը չվերադարձան... խեղճ մարդը մինակը հիւանդանոց պառկեր է հիմա:

Երեկոյեան, Յովակիմի մտերիմները այցելութիւն մը տուին իրեն:

- Անցած ըլլայ, պարոն Յովակիմ, ի՞նչ պատահեցաւ... զարմացած հարց կու տային իր ընկերները:

Բոյժ բոյրը վերահասու ըլլալով հարցադրումին... խնդրեց իր հիւանդը հանգիստ թողուն, քանի ի վիճակի չէր խօսելու անգամ:

Աւելի ուշ... Յովակիմ իր մէջ ուժ գտնելով, աչքերը քացաւ... տեսաւ իր քարեկամները սնարին շուրջ... գլուխը շարժեց, կարծես քարել մը ըսելու համար... ապա աչքերը յառած անկիւն մը, սառած մնաց պահ մը:

- Անցած ըլլայ, պարոն Յովակիմ, ի՞նչ պատահեցաւ... լուրսինը խզելու համար, զարմացած հարց տուաւ մտերիմներէն մէկը:

- ...
- Խօսի՛ր, Յովակիմ... քան մը ըսէ, կինդ, զաւակներդ լուր ունի՞ն, կ'ուզե՞ս հեռաձայն մը ընենք ... թող գան շուտով...» մէջ մտաւ ուրիշ ընկեր մը:

- ...
- Ինչպէ՞ս ինկար, Յովակիմ... շաքարի պատմութիւնդ էր թէ ոչ...» միջամտեց երրորդ այցելուն:

Յովակիմ ականարկ մը նետեց իր այցելուներուն վրայ ու գլխու շարժումով մը հաստատեց վերջինին գուշակութիւնը:

- Հէլէ միտէս անցաւ... ըսի

ձեզի որ նեղութենէն կ'երեւի մարդուն շաճաբը վեր ելաւ:

- Ամերիկա գացիր, տղա՛դ տեսար... ուրախացար... մաշալլահ համայսարան ալ աւարտեցին, մա՛րդ եղան... ի՞նչ կայ նեղանալու...» կը խորհրդածէր հիմա ընկերներէն մին:

Յովակիմ լուռ կը մնար իր մէջ կոտտացող ցաւին հետ:

Ի՞նչ պիտի պատմէր ընկերներուն... ինչպէ՞ս պիտի պատմէր... ի՞նչ երեսով պիտի ըսէր, որ իր անդրանիկ որդին իրմէ 25 տարի մեծ՝ չորս զաւակներով ամերիկացի կնոջ մը հետ ամուսնացած էր, կառավարական պսակ եղած, եւ հիմա օտարին զաւակները իրեն «կրէնքա» կը կանչէին:

Ի՞նչպէս պիտի պատմէր, որ տարիներու իր երազը խորտակուած էր հոգւոյն մէջ... չէ՞ որ տղաները մա՛րդ պիտի ըլլային օր մը, հայկական ջերմիկ

բոյն մը պիտի կազմէին, թէկուզ սա նէհլէթ Ամերիկային մէջ:

Ինչպէ՞ս պիտի պատմէր որ Հայաստանի երազն անգամ չէր կրցած դրոշմել իր զաւակներուն սրտին մէջ:

Ինչպէ՞ս պիտի պատմէր, որ զաւակներուն կիսատ-պռատ խօսած ոսկեղնիկն անգամ՝ հիմա փոխարինուած էր անգլերէն լեզուով:

Ինչպէ՞ս պիտի պատմէր, որ իր «Ծիրանի ծառ»ը չորցած էր օտար հողին վրայ:

Յաւե՛ր... որոնք ամէն օր քիչ մը աւելի կը ննչէին հայկականութեամբ տոգորուն իր սրտին վրայ:

Ու քանի մը օր ետք... Յովակիմի կիներ վերադարձաւ Ամերիկայէն, հոգ տանելու իր կողակիցին:

Բայց... արդէն ուշ էր:

ՆԱՀԱՊԵՏ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱՆՔ

Ս. Զատկուան առիթով, շնորհաւորանքի գիրքեր եւ հեռագրեր առաճուեցան Հոգեւոր ու Կառավարական պետերուն եւ Առաջնորդներուն, որոնց շնորհաւորագրերը ստացած է Պատրիարք Սրբազան Հայրը.-

- Ամենայն Հայոց Հայրապետ, Նորին Ս. Օծուքին Տ. Տ. Գարեգին Բ. Կաթողիկոսէն.

- Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Վեհափառ Հայրապետ, Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոսէն.

- Թուրքիոյ Հայոց Ամեն. Տ. Մեսրոպ Բ. Մութաֆեան Սրբազան Պատրիարքէն.

- Մոսկուայի եւ Ռուսիոյ Օրթոտոքս եկեղեցւոյ Ամեն. Տ. Ալէքսէյ Բ. Սրբազան Պատրիարքէն.

- Լիզպոնի Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան Նախագահ Տիար Մարթին Եսայեանէն.

- Թեմակալ Առաջնորդներէն, Պետական եւ Ազգային Հաստատութեանց ղեկավարներէն:

ԵՍՅՐԱՎԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐԲ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ
ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ Ս. ԷՋՄԻԱՇԵՆ

SUPREME PATRIARCH
CATHOLICOS
OF ALL ARMENIANS
MOTHER SEE OF HOLY ETCHMIADZIN

Թիվ 365

Սուրբ Զատիկ, 2008 թ.

ԱՄԵՆԱՊԱՏԻՎ

S. ԹՈՐԳՈՍ ԱՐԶԵՊԻՍԿՈՍ ՄԱՆՈՒԿՅԱՆ

ԵՐՈՒՍԱԴԵՍԻ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐԲ

Երուսաղեմ, Իսրայել

Ամենապատիվ Սրբազան Պատրիարք,

Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնից Մեր եղբայրական սերն ենք բերում և շնորհավորում Ձեզ և Երուսաղեմի Հայոց Պատրիարքության ուխտյալ միաբանությանը մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսի Հրաշափառ Հարության տոնի բերկրալի առիթով:

«Յարութիւն է առել Քրիստոս՝ ննջեցեալների առաջին պտուղը» (Ա Կորնթ. 15.20):

Կենարար այս ավետիսով կրկին վերապրում ենք Տիրոջ Հարության հաղթական խորհուրդը՝ հաղորդակից յուրաքանչյուր կանանց և առաքյալների խնդությանն ու ուրախությանը: Հարությունը Քրիստոսասեր հոգիներին պարգևում է զորություն ու խիզախություն՝ կյանքով ու գործով առ Բարձրյալն Աստված հավատքը վկայելու, ինչպես սուրբ առաքյալները աստվածսիրությամբ ու քաջակորովությամբ գոտեպնդված՝ աշխարհում սփռեցին Ավետարանի լույսը կենսատու:

Գոհություն Հարուցյալ Փրկչին, որ քաջարի նույն ոգով և Հարության հաղթանակի աներկբա հավատքով դարերի հուլովությամբ բարեպաշտ մեր ժողովուրդը հաղթահարել է իր առջև ծառացած մարտահրավերները՝ սերունդներին փոխանցելով առաջընթաց նոր կյանք կերտելու ազնիվ ձգտումը, անմար պահելով Լուսավորչի հավատո կանթեղը մշտավառ: Այսօր ազգս հայոց նորոգ հաջողություններ է հավելում իր փառավոր պատմության նորագույն էջերին: Աշխարհասփյուռ Մեր զավակների նվիրական ջանքերով զարգացում է ապրում անկախ մեր Հայրենիքը, հզորանում Հայրենի պետականությունը և բազմաբոլորն ձեռքբերումներով արգասավորվում են Հայաստան-Սփյուռք հարաբերությունները: Աստծո օրհնությամբ և հավատավոր բազում հայորդիների աջակցությամբ եկեղեցաշեն ու ազգօգուտ ձեռնարկներով բարեզարդվում է ազգային-եկեղեցական մեր կյանքի անդաստանը՝ ի խնդիր համայն հայության հոգևոր վերազարթոնքի, հայոց բարօր և լուսաշող ապագայի:

Զատակական հուսառատ այս օրերին վերստին աղոթում ենք, որ Աստված խաղաղություն մեջ ամրդով ու հաստատու: Ե պահի հայրենի մեր երկիրը, զորացնի եղբայրսիրությունն ու քրիստոսապատվեր սիրո ոգին ազգիս հայոց: Հայցում ենք, որ Տիրոջ ողորմությամբ իրականություն դառնա խաղաղության վերահաստատման արդար իղձը Մերձավոր Արևելքի տարածաշրջանում և պատերազմական իրավիճակներով խռովահույզ երկրներում ապրող ժողովուրդների:

Թող Հարուցյալն Աստված Իր զորակցությամբ հաջողություններ պարգևի Ձեզ՝ շնորհելով քաջառողջություն և հարանորոգ ձեռքբերումներ Ձեր բարձր առաքելության մեջ՝ ի պայծառություն Առաքելական մեր Սուրբ Եկեղեցու, ի շինություն Երուսաղեմի Հայոց Պատրիարքության:

*Քրիստոս յարեալ ի մեռելոց
Օրհնեալ է Յարութիւնն Քրիստոսի*

Եղբայրական սիրո ողջունիվ,
աղոթակից՝

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՐԱՆ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

ԱՄԹԻԼԻԱՍ - ԼԻԲԱՆԱՆ

56/05
ԶԷՆ

Անքիլիաս, Ս. Զատիկ. 2008

Ամենապատիւ
Տ. Թորգոմ Արքեպիսկոպոս, Մանուկեան
Հայ Պատրիարք Երուսաղէմի
Երուսաղէմ

Արքեպիսկոպոս Լուրսյանի Բրիտանիայ.

Մեր Տիրոջ Յիսուսի Բրիտանիայի հրաշափառ Յարութեան տօնին առիթով, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Անքիլիասի Մայրավանդէն եղբայրական ջերմ սիրով կ'ողջունենք Ձեզ եւ երուսաղէմի Սրբոց Յակոբեանց ուխտեալ միաբանութիւնը:

Բրիտանիայի յարութիւնը ո՛չ միայն գազաթնակէտն է իր երկրաւոր առաքելութեան, այլ նաեւ իր բոլոր ուսուցումներուն ու հրաշագործութիւններուն առանցքը հանդիսացած փրկութեան պարգեւն է տրուած մարդուն: Արդարեւ, մահուան վրայ տարած իր յաղթանակով Աստուծոյ Որդին մարդուն առջեւ բացաւ փրկութեան առաջնորդող նախապարհը: Հաստատման հետեւիլ Բրիտանիայի, կը նշանակէ փրկութեան նախապարհին ուխտաւորը դառնալ:

Դիւրին չէ այս նախապարհը: Վկայ՝ Բրիտանիայի կեանքին գերագոյն Առաջնորդը ընտրած մեր ժողովուրդի պատմութիւնը: Մեր ժողովուրդը նոյնիսկ իւր արեւմտեան վկայութեամբ հետեւեալ իր հրաշափառ յարութեամբ աշխարհին կեանքն ու փրկութիւնը պարգեւած Բրիտանիային:

Ներկայ աշխարհը ու մեր ժողովուրդի կեանքին ներկայ պայմանները, ի Հայաստան եւ ի սփիւռս աշխարհի, կ'ընդունեն մեր ժողովուրդի գաւակները հաւաքուելու մեր կեանքին մէջ յարութեան ջահը միշտ վեր պահած մեր եկեղեցւոյ շուրջ: Վերանորոգելով իրենց կապուածութիւնը այն արժէքներուն ու նշմարտութիւններուն, որոնք առանցքը կը կազմեն քրիստոնէական հաստատիւնը:

Յարութեան խորհուրդով օծուել այս օրերուն կ'աղօթենք առ Յարուցեալ Փրկիչը, որ ամբողջով մեր ժողովուրդի միասնականութիւնը, գորացնէ անոր հաւատարմութեան առաջնորդելով զայն դէպի իսկապէս իր քաղաքացիները:

Կ'աղօթենք առ Յարուցեալ Բրիտանիայ, որ Ձեզի պարգեւէլ ամբողջութեամբ ու յաջողութեամբ հարուստ երկար գահակալութիւնը:

Նղրայրական սիրով յերմ ողջունելու,

Արքեպիսկոպոս

ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

**Патриарх
Московский
и всея Руси**

119034 Москва, Чистый пер., 5

**ЕГО БЛАЖЕНСТВУ,
БЛАЖЕННЕЙШЕМУ ТОРКОМУ II,
АРМЯНСКОМУ ПАТРИАРХУ ИЕРУСАЛИМА**

Ваше Блаженство!

Христос Воскресе!

В дни светлого Пасхального торжества мы прославляем *Спасителя нашего Иисуса Христа, разрушившего смерть и явившего жизнь и нетление* (2 Тим., 1, 10).

Жизнь современного мира ставит перед нами немало трудностей и вызовов. Во многих странах и регионах продолжают кровопролитные конфликты, обостряется вражда между людьми. Не прекращаются попытки изгнать из жизни общества христианские ценности.

Но, как бы ни была сложна окружающая нас реальность, христиане призваны побеждать безверие “мира сего”, преодолевать все беды и трудности, вдохновляясь Пасхальной радостью и словами Господа Иисуса Христа: *Мужайтесь: Я победил мир* (Ин. 16, 33).

От души поздравляя Вас с праздником Святой Пасхи, желаю радости, здоровья и помощи Божией во всех добрых делах.

С любовью о Христе Воскресшем

ПАТРИАРХ МОСКОВСКИЙ И ВСЕЯ РУСИ

Пасха Христова
2008 г.
Москва

ԵԿԵՂԵՑԱԳԻՏԱԿԱՆ

ՍԱՀԱԿ ՎԱՐԴԱՊԵՏ (ՄՌՈՒՏ)

(820-890)

Սահակ վարդապետ Հայ Եկեղեցւոյ Հմուտ աստուածաբաններէն մին է, որ ապրած է Զաքարիա Զագեցի Կաթողիկոսի (855-876) ժամանակ: Իր մասին շատ բան հասած չէ մեզի: Մեր Ասողիկ պատմիչ, Ժ. դար, գինք կը նկարագրէ «լի իմաստութեամբ եւ գիտութեամբ» անձնաւորութիւն մը: Այս մասին կը վկայեն մեզի հասած քանի մը գրութիւններ: Սահակ վարդապետ եղած է Տայոց նահանգի (Սեւ ծովի հարաւ արեւելքը՝ Վրաստանի մօտ) եպիսկոպոսը: Իր ժամանակին այդ նահանգը կը գտնուէր Բիւզանդական կայսրութեան սահմաններուն մէջ: Սահակ, ըլլալով նախանձախնդիր եւ պաշտպան Հայ Եկեղեցւոյ դաւանութեան, կը հալածուի քաղկեդոնական յոյներէ եւ կու գայ Բագրատունեաց Աշոտ իշխանին մօտ: Հակառակորդներ Սահակ վարդապետին տուած են ոչ փաղաքշական «Մոռտ» եւ «Ապիկուրէշ» յորջորջումները, որոնց իմաստը յայտնի չէ մեզի:

Յունաց Փոտ Պատրիարք երկու անգամ գահ բարձրացաւ (857-867, 877-?), եւ զօրացնելու համար իր պատրիարքական դիրքը՝ իրեն հակառակորդ Իգնատիոսի դէմ, փորձեց նամակագրութիւններով իր կողմ շահիլ մեր Հմուտ եւ հռչակաւոր Զաքարիա Կաթողիկոսը եւ Աշոտ իշխանը, համոզելով որ Հայոց Եկեղեցին ընդունի քաղկեդոնականութիւնը, այդպիսով սիրաշահելու կայսրութեան մէջ գտնուող Հայերը: Փոտ Պատրիարք, միաժամանակ, Կոստանդնուպոլսի Ժողովով (867) դատապարտեց Հռոմի Եկեղեցւոյ նորահնար վարդապետութիւնները, գլխաւորաբար եկեղեցականներու ամուրիութեան եւ Դրոշմի խորհուրդին տուուչութեան կէտերը, եւ, մանաւանդ, Հաւատոյ Հանգանակին մէջ «եւ յորդոյ» յաւելուածը: Դաւանութեան այս «եւ յորդոյ» յաւելումը այն մասին է՝ թէ Սուրբ Հոգին, երրորդ անձը Սուրբ Երրորդութեան, կը բղխի (կ'ելլէ), կամ սկիզբ կ'առնէ Հօրմէն եւ Որդիէն: Հայ Եկեղեցին կ'ընդունի Հայր Աստուած ըլլալ միակ սկիզբը, եւ կ'ըսէ թէ Ս. Հոգին կը բղխի միայն Հօրմէն:

Յունաց եւ Հայոց Եկեղեցիները միացնելու Փոտի կատարած առաջարկին առիթով, Զաքարիա Կաթողիկոսի գլխաւորութեամբ գումարուեցաւ Շահապիվանի Ժողովը (866), որուն ներկայ եղան նաեւ Սահակ վարդապետ եւ Նանա Ասորի սարկաւագ: Այս վերջինը նոյնպէս թունդ պաշտպան եղած է հակաքաղկեդոնական դաւանութեան: Ժողովը կը մերժէ Փոտ Պատրիարքի միութեան այդ առաջարկը: Ժողովին որոշումը Փոտ Պատրիարքին հաղորդող նամակը, Աշոտ իշխանին բերնով, կը խմբագրէ Սահակ վարդապետ: Փոտ Պատրիարքին առաջարկի նամակը եւ Սահակ վարդապետին պատասխան նամակը կը գտնուին Գիրք Թղթոցի (դաւանական գրութեանց հաւաքածոյին) մէջ:

Սահակ վարդապետի անունով մեզի հասած է նաեւ շատ երկար գրութիւն մը՝ «Բացայայտութիւն» վերնագրով, ուղղուած նեստորական երկաթնակներուն (քաղկեդոնականութեան) դէմ, որ ամփոփուած էր 1901-ին Թիֆլիս տպուած Գիրք Թղթոցին մէջ: Նորայր Արք. Պողարեանի աշխատութեամբ երբ 1994-ին կը վերահրատարակուի Գիրք Թղթոցը երուսաղէմի Սրբոց Ցակոբեանց տպարանէն, անկէ դուրս կը հանուի Սահակ վարդապետի այս երկար գրութիւնը, որովհետեւ այդ գրութեամբ նամակ մը ըլլալէ աւելի «ձառ» մըն է: Սակայն այդ նոյն տարին, Պողարեան Սրբազան լոյս կ'ընծայէ Սահակ վարդապետի «Բացայայտութիւն»ը 110 էջերէ բաղկացած գրքոյկով մը:

Մենք արդէն իսկ աւարտած ենք «Բացայայտութիւն» ճառին աշխարհաբար թարգմանութիւնը, օգտագործելով Պողարեան Սրբազանի հրատարակութիւնը որպէս բնագիր: Ստորեւ կը ներկայացնենք այդ թարգմանութիւնը:

ԲԱՅԱՅԱՅՏՈՒԹԻՒՆ

Համաձայն հոգնից Սուրբ Հայրնրոյ աստուածաբանութեան,
ըստ առաքելաբանական աւանդանքի Բրիստոսի նկնդնցոյ,
հանդերձ հաւատաբանութեամբ Հայաստաննայց ճշմարիտ
ուղղափառ դաւանութեան,
Ննստորական նրկաբնականնրուն դէմ,
ըստած՝ սուրբ Սահակ վարդապետ:

Հայեր աստուածային իմաստութեամբ միայն զօրացած, պարզապէս ստուգելով ընդունեցին Փրկչի ճշմարիտ Հաւատքը՝ ծագումէն: Իսկ նախ քան այդ, պղատոնական կրթութեան հռետորական արուեստին պերճախօսութիւնը սպրդելով Հայոց կողմը երբէք չընդունուեցաւ, ոչ ալ շատ յաւելումներով մերազգի հիները դեգերեցան հելլենական կրթութեան ճարտասանութեան հրահանգներով, որ, ըստ Յոյն իմաստուններուն, սկիզբն է իմաստութեան, ստանալու Համար եղած գիտութիւնները: Մերինները լաւատեղեակ ալ չէին անոնց ճեմարանի ներքին իրաքանչիւր գործնական եւ տեսական ներհուն հմտութեան բարձրասակ (ամբարտաւան) մտքին: Նախ քան վեհ իմաստութեամբ մեր իմանալը, մենք ոչ իսկ հարստացած էինք այբուբենով մեր անձնական վայելքին Համար՝ առանց որուն անհնար է իմանալ անցած բաները, ոչ իսկ յիշատակ թողուլ ներկան ապագային Համար: Եւ մենք այնքան պարզունակ իմաստով կը վարէինք մեր կեանքը, որ հազիւ բանականութեամբ կը զատուէինք անասնական կեանքէն, մինչեւ մեծ եւ ճշմարիտ լոյսին ծագիլը, որ կը լուսաւորէ աշխարհ եկած մարդկային սեռին գիտութեան բոլոր իմաստը: Ատոր Համար, Հայերուս մտքի տեսութիւնը չմասնակցեցաւ արտաքին փոխադարձութեան Հանճարի բոլոր դժնդակ ուղիներուն եւ, ինչպէս առաջ ըսինք, այդպէս պատրաստ գտնուեցանք գրելու Հաւատքի հոգեւոր իմաստը:

Այս խօսքին վկայ է մեր Արգար արքան, որ կը թարգմանուի «Աւագ Այր», իր հեզութեան Համար այդպէս կոչուած, որ նախ քան Հեթանոս աշխարհի չորս ոլորտը, ըստ մարգարէի (Եսայի, Բ. 2) խօսքին, ինք ամէնէն առաջ ինքզինք՝ յանձնեց Աստուծոյ՝ առանց տեսնելու զԱյն, միայն լսելով ուրիշներուն խօսքը՝ Հաւատաց ճշմարտութեան, ըստ այնմ թէ՝ «Երանի որ ոչն իցէ տեսնալ եւ Հաւատասցէ յիս» (Յովհ. Ի. 22): Ան շուտով խնդրագիր մը ղրկեց մեր Փրկչին եւ Աստուծոյն, որպէսզի գալով զինք եւ իրենները ողորմելով բժշկէ հոգեպէս եւ մարմնապէս: Իսկ բարերար Աստուած, որ գիտէ ամէն ինչ՝ նախ քան անոնց գոյանալը, կ'ընդունի անոր աղաչանքը նամակի միջոցաւ, եւ արժանի կ'ընէ զայն պատասխան նամակի, եւ կը խոստանայ կենարար խաչելութենէն եւ երկինք Համբառնալէն ետք ղրկել իր աշակերտներէն մէկը անոր, զոր եւ ըրաւ իսկ, Թաղէոս առաքեալը, որ Պետրոսի եւ Որդւոց Որոտման Հետ ստացաւ անուան փոփոխում Քրիստոսէ (Մտթ. Ժ. 3), որ կը նորոգէ եւ կը փոխէ ամէն ինչ՝ ինչպէս որ Ինք կը կամենայ: Այդ առաքեալը գալով մեր երկիրը (Հայաստան), այնտեղ սերմանեց Հաւատքի ճշմարիտ խօսքը եւ հոն նահատակուելով վերջացուց

Հաւատքի առաքելութեան իր կեանքը եւ փոխադրուեցաւ Անոր մօտ որ զինք ղրկեց, եւ Հայաստանի մէջ թողուց երկնային արքայութեան կենսագործող թիթիմորը, որպէսզի այդ մասնիկով խմորուի ամբողջը:

Իսկ իրմէ ետք անոր ընկերը, Բարթուղիմէոս, աւարտեց այդ առաքելութեան խորհուրդը նոյն մեր (Հայաստան)երկրին մէջ, որպէսզի երկու աստուածային մարդոցմով մեր մէջ Հաստատուի ճշմարիտ Հաւատքի խօսքի վկայութիւնը՝ անխախտ մնալու մինչեւ ի սպառ, որ եղաւ իսկ: Եւ ասոնցմէ ետք, եռապատիկ երանելի եւ ճշմարիտ վկային եւ խոստովանողին Քրիստոսի՝ մեր Սուրբ Լուսաւորչին, ընտրեալ մեծն Գրիգորի միջոցաւ, միասնական Սուրբ Երրորդութիւնը ծաւալեց Իր գիտութեան ճշմարիտ լոյսը մեր ամբողջ Հայ ազգին մէջ, եւ կենսականով խմորեց մեր բոլոր միտքը, շունչը եւ մարմինը՝ Աւետարանի երեք գրիւ (փոքր միաւոր չափի) ալիւրի նման (Մտթ. ԺԳ. 33): Որդին մարմնանալով խմորեց մեզ ստոյգ, ճշմարիտ եւ ընդհանրական Հաւատքով, եւ Սուրբ Երրորդութիւնը խարսխեց մեզ Հաստատուն անշարժ վէմի վրայ, որուն վրայ Միածինը իր Սուրբ Եկեղեցին շինել խոստացաւ, որպէսզի անյաղթելի մնանք դժոխքի զօրութիւններէն, չլիսասուելու Համար մինչեւ յաւիտեան:

Արդ, ըստ այսմ Յովհան Ոսկեբերան կ'ըսէ թէ՝ անգիտութիւնը շատ մեծ պատրաստ օգնութիւն է Հաւատք ընդունելու Համար: Այս խօսքը ճշմարիտ ըլլալ կը թուի այն արդիւնքէն որ եղաւ մեր մօտ, որովհետեւ, սկիզբէն Հայոց միտքը եւ Հոգին չարձանագրուեցան ճարտասանութեան օտար արուեստներով: Ատոր Համար Հաւատքի խօսքը դիւրնկալ եղաւ մեր մէջ, որ իբրեւ չգրուած(անգիծ) տախտակի մը վրայ՝ սրտին խոռոչը դիւրագիծ տպաւորուեցաւ եւ անարատ մնաց մինչեւ այսօր: Որովհետեւ, մեր մէջ յառաջացան վատ գծեր աւելելու Համար աստուածային շնորհքով գրուած գեղեցիկ գրութիւնները, եւ թէ, որովհետեւ, առաջին եւ վերին իմաստութիւնը՝ իջած վերէն՝ Հօր լոյսէն, եւ անոր միածին եւ փառակից Որդիէն, եւ կենսագործող եւ էակից Հոգիէն, յառաջացաւ, գրաւեց մեր մտածումները, եւ խարսխուելով Հաստատուեցաւ մեր սրտերուն մէջ: Ան բռնելով մեր ժողովուրդի իմացողութիւնը, քաշեց զայն դէպի իրեն եւ տիրապետեց մեր բնութեան, եւ շրջապատելով՝ աստուածային կրակով ամրացուց(պարսպեց) մեր տկարութիւնները, եւ իրմով զօրացուց մեր մտաւոր անգիտութիւնը: Ան մեր ազգէն դուրս վռնտեց Հերետիկոսներուն բոլոր չար աղանդները, եւ անոնցմէ ոչ մէկը յամառեցաւ մտնել Աստուծոյ Եկեղեցին, որ Թորգոմի որդիներունն է, եւ չկարողացաւ պղտորել ճշմարիտ Հաւատքի կենդանի ջուրին վճիտ բղխումը, որ բղխեցաւ կենդանի Աստուծոյ Հոգիով:

Ո՛չ ամբարիշտ Արտեմոն, որ ըսաւ Աստուծոյ Որդին մարդ է, ինչպէս ըսին Հրեաներ: Ո՛չ դեուստոյց կերինթոս Ասիացին, որ մարմնական վայելք ըլլալ կարծեց արդարներուն արքայութիւնը՝ իրենց մարմնաւոր կենցաղին Համար: Ո՛չ սատանայամիտ եւ դիւամոլ մարդիկ՝ Մոնտանոս, Մարկելոս Գաղատացին եւ Մարկիոն Պոնտացին, որոնք ըսին թէ մեր Տէրը առ աչօք եւ ոչ ճշմարիտ մարմնով երեւցաւ աշխարհի մէջ: Ո՛չ չարիմաց Սաբել Լիբիացին, որ Երրորդութիւնը մէկ անձ ըլլալ Համարեց՝ ըստ Հրեաներուն մոլորութեան, եւ ոչ երեք կատարեալ անձեր ըստ քրիստոնէական Հաւատքին: Ո՛չ մոլեկան Արիոս, որ ըսաւ՝ Հայրը մեծ է, իսկ Որդին՝ կրտսեր եւ արարած, եւ չխոստովանեցաւ Երրորդութիւնը Համազոյ ըլլալ: Ո՛չ աստուածամարտ Մակեդոն, որ ըսաւ թէ՝ Հոգին նուազ է քան Հայրը եւ Որդին, եւ Հաւատաց Սուրբ Հոգին աստուածութեամբ էակից, Հաւասարափառ եւ Համապատիւ ըլլալ Հօր եւ Որդիին՝ ըստ վկայութեան Սուրբ Գրքին: Ո՛չ գարշելի Պօղոս Սամոսատացին, որ ըսաւ՝ Քրիստոս սոսկ մարդ ծնաւ Մարիամէն, եւ ոչ

ճշմարիտ Աստուած: Ո՛չ ճշմարտութիւնը ատող Դէոդորոս Տարսոնացին, Նեստորը, Փլաբիանոսը եւ Թէոդորիտոս Կիւրացին, որոնք ըսին՝ Բանն Աստուած առաւ մարդ եւ իրեն համար բնակարան կազմեց Դաւիթի զաւակէն ծնածը, անուանելով այդ «մէկը» երկու՝ կրկնակի բնութեամբ, եւ չխոստովանեցան մարմնացեալը մէկ Որդի՝ մէկ բնութեամբ, ըստ գրութեանց սահմանումին, որոնց հետեւող եղաւ Լեւոն Հոռմայեցին, որ Թաքնորէն զարգացուց «երկու բնութիւններ» ըսելը: Ո՛չ ալ հայհոյիչ Եւտիքէս, որ ըսաւ՝ Բանն Աստուած մարմին չառաւ Կոյսէն՝ այլ Թէ՛ Տիրոջ երեւումը ցնորք էր աշխարհի մէջ:

Արդ, այս բոլոր հերձուածողներուն չար աղանդները, եւ ասոնց նման շատ ուրիշներ, երեւցան արեւմուտքի կողմը՝ Հոռմայեցւոց իշխանութեան մէջ: Եթէ անոնք վերացան եւ կամ Թէ մնացին նոյն իշխանութեան մէջ՝ ուրկէ ծագած էին, դուք շատ լաւ գիտէք: Իսկ Հայոց ազգէն ո՛չ ոք, եւ ո՛չ մէկ տեղ երբէք հերձուածող երեւցաւ, եւ այդ ոչ ոք կրնայ ցոյց տալ, ընդհակառակը, ինչպէս որ մեր սուրբ Լուսաւորիչէն՝ մեծն Գրիգորէն ընդունեցինք ճշմարիտ հաւատքը, զայն առանց պակսեցնելու պահեցինք մինչեւ այսօր: Իսկ արտաքին բոլոր այլ հերձուածող չար աղանդներէն անոնք, որոնք երեւցան Հոռմայեցիներու, Լիբէացիներու եւ Ասիացիներու երկիրներուն մէջ, չկարողացան մուտք գործել մեր ազգին մէջ, որովհետեւ, այդ պաշտպանութեամբ էր վերին շնորհքով՝ սուրբ Գրիգորի եւ անոր ժառանգորդներուն ձեռամբ: Ասոր համար Աստուծոյ Սուրբ Եկեղեցին որ կայ Հայոց աշխարհին մէջ, անաղտ եւ անմեղադրելի մնացած է: Ան չիւնուած է հաւատքի հաստատուն վէմին վրայ որ եւ խարսխուած կը մնայ ամենասուրբ Երրորդութեան վրայ մինչեւ յաւիտեան՝ հեռու բոլոր հերձուածող չար կարծիքներէ: Ան ներկուած է ճշմարիտ հաւատքի կենարար խօսքի ամէնէն ստոյգ եւ ամէնէն սերտ ներկուածքով, որ աւետարանուեցաւ առաքեալներէն, վկայուեցաւ մարգարէներէն, եւ աւանդուեցաւ վարդապետներէն, զոր մեր մէջ հաստատեց մեր երանելի Լուսաւորիչը: Ասկէ զատ, միաբան ընդհանրական եկեղեցւոյ նոյն ստոյգ հաւատքը ստացանք աստուածազումար (տիեզերական) սուրբ Ժողովներէն, զոր կը խոստովանինք Աստուծոյ եւ մարդոց առջեւ մինչեւ այսօր: Այդ Ժողովներէն Նիկիականը՝ Արիոսի մոլորութեան դէմ, Կոստանդնուպոլիսինը՝ ամբարիշտ Մարկիոնի դէմ, եւ Եփեսոսինը՝ Նեստորի, Եւտիքէսի եւ Փլաբիանոսի չարութեանց դէմ գումարուեցան:

Ուստի այս երեք սուրբ Ժողովներով Աստուծոյ առաքելական եկեղեցին, որ կայ Հայոց եւ բոլոր աշխարհի մէջ, պարսպուած է միասնական ամենասուրբ Երրորդութեան գաղափարով: Եւ ահա այսպէս է հաւատքի խօսքը, որ մեր մօտ ճշմարիտ մնացած է սկիզբէն մինչեւ այսօր:

Մենք կը հաւատանք ամենասուրբ Երրորդութեան, միասնական աստուածութեան, համագոյ բնութեան, անեղութեան, իսկական գոյութեան, մշտնջենաւոր զօրութեան, անսկիզբ Թագաւորութեան, անփոփոխ փառքին, անճառելի պատուին, անթերանալի (չնուազող) բնութեան, անգիտելի եւ անասելի որպիսութեան, անխուզարկելի եւ անզննելի բնութեան: Նոյն գոյութեան անձնաւորութեամբ, կան երեք կատարեալ անձեր: Անհայր հայրութիւն, որովհետեւ Ան ոչ մէկէ է. անսկիզբ եւ անորդի որդիութիւն, որովհետեւ ոչ ոք է իրմէ. եւ Հոգի՝ անփոփոխ ելողութիւն, որովհետեւ չկայ ուրիշ մը նման Անոր: Մէկը (Հայրը) ծնող է, միւսը (Որդին)՝ անսկիզբ ծնունդ, եւ երրորդը (Սուրբ Հոգին)՝ անսկիզբ եւ մշտնջենաւոր բղխում: Այս երեք անձերուն մէկ բնութիւն, մէկ կամք, մէկ զօրութիւն, մէկ աստուածութիւն, մէկ տէրութիւն, մէկ իշխանութիւն, մէկ ունողութիւն (ստացողութիւն), մէկ Թագաւորութիւն, մէկ բարձրութիւն, մէկ

արարչութիւն, մէկ կեանք, մէկ նախախնամութիւն, մէկ տեսչութիւն, մէկ ամենակալութիւն եւ մէկ բարութիւն է: Երեքը մէկ նմանութեամբ անզանազան են բարքով, որովհետեւ, ամէն ինչ որ Հայրն է, նոյնպէս է Որդին եւ Հոգին, բացի անծնելութենէն. եւ ամէն ինչ որ Որդին է, նոյնպէս է եւ Հայրը եւ Հոգին, բացի ծնելութենէն, որովհետեւ, անոնք մարմին չառին, ինչպէս որ Որդին առաւ: Եւ ամէն ինչ որ Հոգին է, նոյնպէս է Որդին եւ Հայրը, բացի ելողութենէն, որպէսզի Հայրը մնայ միշտ անծին եւ միշտ ծնող Որդիին, ըստ այնմ թէ՛ «Ընդ քեզ է իմ սկիզբն» (Յովհ. Ա. 1-2): Եւ ծնունդը միշտ ծնունդ է Հօրմէն, եւ բղխումը՝ միշտ բղխում՝ միշտ ելող Հօրմէն, այսինքն՝ Սուրբ Հոգին, որ կ'ելլէ Հօրմէն: Ասոնք կը միաւորեն իրենց բնութիւնը, ամբողջ եւ անչփոթ կը պահեն իրենց դէմքերուն՝ զանազանութիւնը, որպէսզի Հայրը մնայ միշտ Հայր, Որդին՝ Որդի, եւ Սուրբ Հոգին՝ Հոգի: Այս երեքը մէկ են աստուածութեամբ եւ բնութեամբ, ամենակալ իշխանութեամբ եւ հաւասարապատիւ փառքով: Ոչ մէկը առաւել է քան միւսը, ոչ մէկը առաջ է քան միւսը, ոչ մէկը յետոյ է, ոչ մէկը նախ, ոչ մէկը փոքր, ոչ մէկը մեծ, ոչ մէկը աւագ եւ ոչ մէկը կրտսեր, այլ, միասնական Երրորդութեան մէկ բնութեան՝ մէկ անսկիզբ պատիւ, մէկ մշտնջենաւոր եւ ամենակարող զօրութիւն է:

Անհնար է անծնելութեան համար Հայրը առաջ է ըսել քան Որդին եւ Հոգին: Դարձեալ, կարելի չէ ծնողեան եւ որդիութեան համար Որդին յետոյ է ըսել քան Հայրը: Նոյնպէս, կարելի չէ Հօրմէ բղխման եւ ելողութեան համար Հոգին յետոյ է կամ կրտսեր է ըսել քան Հայրը եւ Որդին: Ինչպէս որ կրակը ծնող է լուսաւորութեան եւ բղխող ջերմութեան, ուստի, հնար չէ ըսել՝ կրակը առաջ է քան իր ծնածը՝ լուսաւորութիւնը, ոչ ալ ըսել՝ ան առաջ է քան իր բղխումը՝ այրեցողութիւնը: Եւ այսպէս, հնար չէ Հօր ըլլալ Որդիէն եւ Հոգիէն առաջ, ինչպէս եւ հնար չէ արեգակին (լոյսի աստղ. «մեծ ակն». «արեւու ակն». տաքութեան եւ լոյսի «աղբեր-ակն», աղբիւր - Հր. Աճառեան) ըլլալ իր լոյսէն առաջ, որ ծնունդն է անոր, եւ արեւէն (արեգակի լոյսէն) առաջ, որ բղխումն է անոր: Այսպէս եւ անհնար է Հօր ըլլալ Որդիէն եւ Հոգիէն առաջ: Եւ ինչպէս որ հնար չէ մարդուն երեւիլ իր մտքէն եւ Հոգիէն առաջ, նոյնպէս կարելի չէ Հօր երեւիլ Որդիէն եւ Հոգիէն առաջ: Որովհետեւ, եթէ կրակէն բաժնես ջերմութիւնը եւ լուսաւորութիւնը, այնուհետեւ կրակը չի կրնար գոյութիւն ունենալ: Եւ եթէ արեգակէն մերկացնես լոյսը եւ արեւը, անհնար է արեգակին արեգակ ըլլալ կամ կոչուիլ: Եւ եթէ մարդէն խլես միտքը եւ Հոգին, այնուհետեւ անհնար է մարդուն երեւիլ կամ կոչուիլ մարդ:

Այսպէս է առաւելապէս, ըստ ցոյց տրուած օրինակներուն եւ զաղափարներուն. եթէ վերացնես Որդին եւ Հոգին հայրական էութենէն, նոյնիսկ եթէ ակնթարթի մը չափ մտածես թէ՛ Հայրը առաջ է, եւ կամ իմանաս թէ՛ Որդին եւ Հոգին յետոյ են: Ուրեմն, այսուհետեւ, հնար չէ, կարելի չէ Հօր էութեան երեւիլ կամ կոչուիլ առանց Որդիին եւ Հոգիին էութեան, քանի որ Հայրը կատարեալ է անձով եւ զօրութեամբ, գիտութեամբ եւ բարերարութեամբ, արարչութեամբ եւ աստուածութեամբ: Անոր հետ կատարեալ է Որդին՝ անձով եւ զօրութեամբ, գիտութեամբ եւ բարերարութեամբ, արարչութեամբ եւ աստուածութեամբ: Հօր եւ Որդիին հետ կատարեալ է Հոգին՝ անձով եւ զօրութեամբ, գիտութեամբ եւ բարերարութեամբ, արարչութեամբ եւ աստուածութեամբ: Մէկ Թագաւորութիւն, մէկ տէրութիւն, մէկ աստուածութիւն, մէկ անսկիզբ սկզբնաւորութիւն է Որդիին եւ Հոգիին: Հայրը չյառաջացաւ սկիզբը քան զանոնք՝ որոնց սկիզբն է Ան, այլ անսկսանելի է գոյութիւնը երեք անձերուն: Հօր նոյն բնութենէն են Որդին եւ Հոգին, անկէ են անսկզբնութեամբ, եւ անոր հետ են մշտնջենաւորապէս, անոր

Հետ իմացուած եւ ճանչցուած են անվախճանօրէն: Անոնք միաւորուած են բաժանումով, եւ զատուած են միաւորութեամբ, ունենալով հրաշափառ բաժանում եւ միաւորութիւն:

Ինք անճառելի լոյս է եւ աղբիւր բոլոր լուսաւորութեան. անմահական կեանք եւ կենսագործող է բոլոր մահացածներուն եւ անմահներուն. անեղ էութիւն, ընդունող եւ ստեղծող է բոլոր էութիւններուն. անհատ(անելի) բնութիւն է եւ անամփոփ տարածում. անարգել նրբութիւն է եւ ամենահաս հնար. անվերջանալի բաւականութիւն է եւ անչափելի մեծութիւն: Անորակ(ելի) կերպարան է բոլորի մէջ, եւ անխառն է բոլորէն. ունի բոլորը եւ ինք անկրելի է բոլորէն. անքննելի, անգիտելի, անասելի է միասնական Սուրբ Երրորդութիւնը, որ միշտ էր եւ է եւ կայ յաւիտեան: Ուստի, Հայերս լուսաւորուեցանք այս տեսակ ստոյգ հաւատքով սկիզբէն մինչեւ այսօր, եւ կը մնանք ատոր մէջ՝ միշտ փառաւորելով ամենասուրբ Երրորդութիւնը:

Իսկ Դաւիթի զաւակէն մարմնացեալ եւ մարդացեալ Միածին Որդիին՝ Բանն Աստուծոյ տնօրէնութեան մասին, մեզի այսպէս սորվեցուց մեր հռչակաւոր եւ զարմանալի անձը՝ սքանչելի եւ մեծն Գրիգոր Լուսաւորիչ, թէ ճշմարիտ հաւատքը ա՛յս է. «Աստուած խոնարհեցաւ եւ խառնեց աստուածութիւնը մեր մարդկութեան հետ, անմեղը եղաւ մեռածներու հետ, եւ վճարեց մեր մեղքերը իր աստուածախառն մարմնով»: Ան դարձեալ կ'ըսէ. «Անսկզբնականը կ'առնէ սկիզբ, եւ, օրերու հաշուարկով, կը թշուառուի ութօրեայ»: Եւ դարձեալ կ'ըսէ. «Անոր, ամէնուն Տիրոջ, փառք որ մեր կեանքին համար մարդացաւ եւ մարդակերպ շրջեցաւ»: Ան դարձեալ կ'ըսէ, թէ Ան բնութեամբ միացաւ մարմնին, եւ խառնեց միացուց մարմինը իր աստուածութեան: Լուսաւորիչ դարձեալ կ'ըսէ, Ան առաւ մարդկային մարմին, խառնեց, միացուց իրեն եւ ընկղմեց զայն իր աստուածութեան մէջ: Դարձեալ կ'ըսէ, Ան հագաւ մեր հոգեղէն բնութիւնը եւ անոր խառնեց անխառն աստուածութիւնը, եւ Ան խառնեց ապականացու մարմինը անապական աստուածութեան մէջ եւ զայն ըրաւ անապական: Ան դարձեալ կ'ըսէ. «Աստուածորդին իսկ խոնարհեցաւ եւ առաւ մարդկային մարմին, Ան խոնարհեցաւ անարգ մահուան մէջ, մինչեւ անգամ թաղման մէջ»: Ան դարձեալ կ'ըսէ. «Աստուծոյ Որդին մեռաւ, որպէսզի կենդանացնէ արարածներուս մեռելութիւնը, ոչ թէ որովհետեւ առանց իր մահուան Ան չէր կրնար կենդանութիւն տալ մեզի, այլ որպէսզի պատուով բարձրացնէ իր արարածները՝ անարգութեան մէջ իր իջնելով: Եւ ան դարձեալ կ'ըսէ. «Տէրը եւ արարածներու Արարիչը խոնարհեցաւ անարգ մահուան խոնարհութեան բաժակին մէջ, եւ ինքնայոժար կամքով խմեց չարչարանքի խոնարհութեան բաժակը, որպէսզի կրէ մեր անարգութիւնները եւ յանձն առնէ մեր չարչարանքները, եւ հաճոյական կամքով հաւասարի մեր մահուան»:

Արդ, այսպիսի անխախտելի եւ անշարժելի հաւատքի հաստատուն հիմքի վրայ շինուած է սուրբ եկեղեցին Հայոց մէջ, զոր Սուրբ Հոգին հիմնեց առաքեալներու ձեռքով, եւ աւարտեց զայն մեծն Գրիգոր Լուսաւորիչի ձեռքով, եւ մենք մինչեւ այսօր հաստատ կանք, կը մնանք հաւատքի նոյն խոստովանութեան մէջ, եւ աւանդապահ ենք ճշմարիտ աւանդութիւններուն մինչեւ յաւիտեան: Եւ քանի որ այս ուղղափառ եւ ճշմարիտ հաւատքի խօսքին հետեւող եղան մեր սուրբ Լուսաւորիչը եւ անոր որդիները՝ Աստուծոյ սուրբ մարդիկը, որոնք Աստուծոյ հոգիով յաջորդեցին անոր աթոռը, եւ մեր մէջ հաստատեցին հաւատքի նոյն ճշմարիտ աւանդութիւնը, եւ մենք ընդունեցինք զայն ճշգրտութեամբ մեր Սուրբ Հայրերէն, (հետեւաբար՝)

Մենք կը խոստովանինք Սուրբ Երրորդութենէն մին՝ Միածին Որդին, իսկական եւ անսկիզբ Հայրական ծնունդը՝ Հօր եւ Սուրբ Հոգիին փառակիցը, ճշմարիտ Աստուածը՝ ճշմարիտ Աստուծմէն, որ ինքնայօժար կամքով, Հօր եւ Սուրբ Հոգիին Հաճութեամբ խոնարհեցաւ անպատմելի բարձրութենէն եւ իջաւ անգագաթ դիտանոցէն ամենասուրբ Կոյսին արգանդը: Եւ Ան մեր բնութենէն՝ կուսական արիւնէն, իր մարմինը ճշմարտապէս խառնեց, եւ անոր միացաւ բնութեամբ, եւ ստուգապէս եղաւ մարդ՝ Դաւիթի զաւակէն: Ան չառաւ մարդ մը, կամ չբնակեցաւ մարդու մը մէջ, ինչպէս թուեցաւ Նեստորին եւ Ակիրացի Փլաթիանոսին ըսել այդ, այլ, ինչպէս Գրիգոր Աստուածաբան կ'ըսէ, Կողովանոսին ուղղած ճառին մէջ. «Ըստ բնութեան միաւորուեցաւ եւ անոր Հետ ստեղծուեցաւ (գոյացաւ) եւ միացաւ, եւ ով որ չըսէ այս, ան ունայն է (Ս. Հոգիի) լաւագոյն զօրութենէն եւ լեցուած է Հակառակութեամբ:

Արդ, ահաւասիկ աստուածութեան Հետ ըստ բնութեան այդ միաւորուածը մարմնի խառնումին գոյանալն է, ըսաւ (Գրիգոր Աստուածաբան), որ եղաւ մէկ բնութիւն, մէկ Աստուած՝ միաւորութեամբ եւ խառնումով, մէկ կամբ եւ մէկ դէմբ, եւ մէկ Միածին Որդի՝ մարմնացեալ Բանն Աստուած: Երրորդութեան թիւը չաւելցաւ ոչ ալ պակսեցաւ, այլ ինչպէս որ էր, կայ եւ կը մնայ յաւիտեան: Օտար բնութիւն մը, օտար կամբ մը եւ օտար գործ մը չթուակցեցաւ Սուրբ Երրորդութեան, այլ մէկ կամբ, մէկ գործ, մէկ բնութիւն եւ երեք դէմբ էր Սուրբ Երրորդութեան, ինչպէս էր նախ քան Որդիին մարմնանալը: Այդպէս ալ Բանն Աստուծոյ մարմնանալէն ետք՝ մէկ բնութիւն, մէկ կամբ եւ երեք դէմբ էր Սուրբ Երրորդութեան, որ ոչ աւելցաւ ոչ ալ նուազեցաւ Որդիին մարմնանալուն պատճառով:

Ինչպէս (օրինակ), ոսկիին նիւթը բռնած կրակը որ խառնուած է անոր մէջ, կրակին բնութիւնը չաւելնար եւ չի պակսիր ոսկիին պատճառով, որ միացաւ եւ խառնուեցաւ կրակին, այլ կրակին բնութիւնը կայ եւ կը մնայ նոյնը, նաեւ անոր գործը՝ ինչպէս որ էր իսկ: Եւ կրակը որ բռնեց ոսկին, զայն բոլորովին վերածեց կրակի ամէն ինչով, ջերմացուց անոր ցրտութիւնը, լուսաւոր եւ ճառագայթարձակ ըրաւ անոր անլուսաւորութիւնը, ազդող եւ տիրապէս ներգործող ըրաւ անոր անազդողութիւնը: Կրակը չվերացուց ոսկիին նիւթը, այլ պահեց զայն իր նիւթականութեան մէջ, եւ այնպէս զայն բոլորովին կրակ եւ Հրային բնութիւն ըրաւ, եւ անոր բոլոր տկար եւ ապականացու եւ պակասաւոր (նուազ) բնութիւնը բոլորովին վերացաւ անկէ: Այդպէս է նաեւ այլ նիւթի մը պարագային, ըլլայ այդ փայտ թէ այլ ինչ, որ կը բռնուի կրակէն, եւ ան այլեւս փայտ չի կոչուիր կրակին Հետ խառնուելէն ետք, այլ՝ Հուր եւ կրակ, կայծ եւ լոյս, որ կը լուսաւորէ իրեն մօտեցողները, եւ փայտին տրուած առաջին անունները, բնութիւնը, կամքը եւ գործը կը վերանան անկէ երբ այն կ'այրի, եւ ամէն ինչով կը ստանայ կրակին անունները եւ բնութիւնը, ներգործութիւնը եւ որպիսութիւնը:

Այսպէս է նաեւ Բանն Աստուած՝ ահաւոր եւ իմանալի կրակը, երբ, Սուրբ Հոգիի առաջնորդութեամբ, իջաւ Կոյսին անապական արգանդը, անկէ առաւ մարմնայինները՝ մարմին, Հոգի եւ միտք, եւ խառնեց եւ միացուց իր աստուածութեան կրակին, եւ զանոնք ամբողջութեամբ ըրաւ Աստուած եւ աստուածային բնութիւն: Ան մէջտեղէն չվերացուց եւ չսպառեց, եւ անմարմնութեան չփոխեց, այլ պահեց մարմինը էութեան մէջ, որ առաքեալներ զայն այդպէս շօշափեցին: Սուրբ Կոյսի արգանդին մէջ, Ան զայն ըրաւ բոլորովին ըստ իր Աստուածութեան բնութեան, եւ չթողուց որ մարմինը խառնուելով եւ միանալով իրեն, մնայ ըստ իր յատկութեան (իրութեան) տկար եւ անզօր, ինչպէս

ոմանք անուղղափառօրէն այդպէս կը կարծեն: Այլ, Կոյսէն առնելով իր մարմինը, զայն անիմանալի եւ անասելի արագութեամբ հողեղէնէն ըրաւ հրեղէն, մարդկեղէնէն՝ աստուածեղէն, ստեղծուածէն՝ արարչական: Ան ազատեց մարմինը ծառայականէն՝ զոր մեզմէ առաւ, եւ զայն ըրաւ ազատող բոլորին եւ Տէր ամէնուն: Զայն մեղանչականէն ըրաւ անմեղանչական եւ քաւիչ բոլոր մեղաւորներուն, ապականացուէն զայն ըրաւ անապական, տկարէն՝ ամենազօր, անբաւականէն՝ ամենաբաւական, անկարողէն՝ ամենակարող, եւ մեր անգէտ բնութենէն զայն ըրաւ ամենագէտ եւ տուող բոլոր գիտութիւններուն: Կոյսէն առնելով իր մարմինը, զայն կարօտականէն ըրաւ անկարօտ եւ լեցնող երկնայիններուն եւ երկրայիններուն բոլոր կարօտութիւնները, եւ անփառաւորէն՝ զայն ըրաւ տէր փառքի, որ սքանչելի եւ ահաւոր փառքով փառաւորուեցաւ բոլորէն: Ան զայն բերաւ անարգութենէ բարձրագոյն եւ աստուածային ամենագովելի պատուին, եւ զայն անիմաստէն ըրաւ ամենիմաստ եւ տուող բոլոր իմաստութեան՝ մարմնաւորներուն եւ անմարմիններուն: Եւ անիծականէն զայն ըրաւ ամենօրհնեալ եւ լուծող առաջին Ադամին անէծքը, եւ Քրիստոսի մարմինը եղաւ օրհնութեան աղբիւր բոլոր մարդոց բնութեան, ըստ այնմ թէ, «Օրհնեալ է պտուղ որովայնի քո» (Ղկա. Ա. 42): Եւ զայն եղծականէն (ապականացուէն) ըրաւ անեղծական եւ ստացող եւ նորոգող բոլոր ապականութեանց: Ուստի աստուածային բնութենէն Ան զայն ըրաւ անմատոյց եւ ճշմարիտ լոյս, մարմին Բանին՝ որ աշխարհ գալով կը լուսաւորէ ամբողջ մարդկային բնութիւնը, ճշմարիտ եւ անմատչելի լոյսին հետ միաւորութեան պատճառով:

Ասոր համար, Անոր մարմնին փայլքը (Թաքոր) լերան վրայ անհպելի էր իր աշակերտներուն, որոնք գետին ինկան: Եւ ան մեր չարութենէն չար բան մը չառաւ, այլ, ամենաբարի եւ աղբիւր բոլոր բարութեանց ըրաւ մեր մարմինը: Ան զայն ըրաւ անմահ՝ մահկանացուէն, մանաւանդ, խափանող մահուան եւ կեանք տուող երկնայիններուն եւ երկրայիններուն: Ինչպէս (Տէր) Եփրեմ կ'ըսէ «Հաւատք»ի գրքին մէջ. «Բանն Աստուած լոյս է եւ կեանք, ան իր բնութեամբ եկաւ եւ միացաւ մարմնին, որ էութեամբ չէր Բան, ո'չ լոյս եւ ո'չ կեանք, այլ, Բանն Աստուած իրեն միանալէն ետք, այդ մարմինը եղաւ լոյս եւ կեանք, եւ նոյնիսկ Բան է միութեամբ»: Ան դարձեալ կ'ըսէ. «Անոր մարմինը առնուեցաւ Կոյսէն, եւ ան այսօր բղխում է, որ կը բղխի կեանք բոլոր բնութիւններուն՝ երկնայիններուն եւ երկրայիններուն»: Արդ, այն ինչ որ վայել է միայն աստուածային բնութեան, այդ ամէնը եղաւ եւ անոր մարմինը՝ խառնումով եւ միաւորութեամբ՝ ճշմարիտ Աստուած: Եւ ինչ որ տիրապէս վայելուչ է Աստուծոյ, եղաւ նաեւ մարմնացեալ Բանն Աստուծոյ մարմինը, ոչ թէ զատուելով, այլ միեղինարար (միութեամբ) ըլլալով մէկ անձ, մէկ դէմք, մէկ բնութիւն, մէկ կամք, մէկ ներգործութիւն:

(Շարունակելի՝ 1)

Թարգմանեց Գրաբարէ
ՍԱՄՈՒԷԼ Ծ. ՎՐԴ. ԱՂՈՅԵԱՆ

ԼԵԶՈՒԱԲԱՆԱԿԱՆ

ԳՐԱԲԱՐԻ ԲԱՌԱԿԱՊԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բառակապակցությունը նիւթական իմաստ ունեցող երկու եւ աւելի բառերի կապակցությունն է, որի կազմում է բաղադրիչները միմեանց հետ կապում են քերականօրէն եւ իմաստով: Բառակապակցությունը նախադասութիւնից տարբերում է նրանով, որ ամփոփ կամ աւարտուն միտք չի արտայայտում, այլ ունենում է լրացում եւ լրացեալ բաղադրիչներ, որտեղ լրացումը լրացնում է լրացեալին եւ կոչւում է ստորադաս անդամ, իսկ լրացեալը՝ գերադաս անդամ: Ուրեմն՝ բառակապակցութեան եւ նախադասութեան հիմնական տարբերությունը ստորոգումն է, այսինքն՝ յատկանիշը ենթակային վերագրելը, նրա հետ կապելը, որը նախադասութիւնն ունի, իսկ բառակապակցությունը չունի. օրինակ՝ ջանասէր աշակերտ բառակապակցութեան մէջ ջանասէր լրացումը ցոյց է տալիս աշակերտի ինչպիսի լինելը, այսինքն՝ որոշիչ է: Իսկ երբ ասում ենք (նա) ջանասէր աշակերտ է, ունենում ենք նախադասութիւն, որովհետեւ այդտեղ ստորոգում կայ:

Բառակապակցությունները կարելի է դասակարգել տարբեր սկզբունքներով, այսպէս՝ ա) ըստ գերադաս եւ ստորադաս անդամների խօսքիմասային պատկանելութեան, բ) ըստ բաղադրիչների բանակի, գ) ըստ բաղադրիչների միմեանց հետ ունեցած կապի եւ այլն:

Ըստ խօսքիմասային պատկանելութեան բառակապակցությունները կարող են լինել անուանական, բայական, ածականական, մակբայական, թուականական եւ այլն:

Օրինակ՝ ընդունակ աշակերտ, չափազանց դիւթիչ, մատուցանել

զկերակուրս, աւագ յամենեցունց, իբր երկու հազար, եւ այլն:

Բառակապակցութեան բաղադրիչ անդամներն իրար հետ կարող են կապուել տարբեր կերպ, եւ ըստ այդ կապի սերտութեան՝ կարող են լինել ազատ եւ կայուն բառակապակցութիւններ. օրինակ՝ արեւելեան ցող, արձակել զգերիս, արջու խաղող, արժունի գինի, յամէ ամ, տարմ տարմ, օն անդր եւ այլն, որոնք ազատ բառակապակցութիւններ են: Գործածութեան բարձր յանախականութիւն ունեն կայուն բառակապակցութիւնները, որոնց բաղադրիչների կապն աւելի սերտ է. դրանք ունեն իմաստային միասնութիւն, եւ բաղադրիչները միմեանցից անբաժանելի են, օրինակ՝ անտես առնել (արհամարհել), արմատախիլ առնել (արմատով հանել, ոչնչացնել), գան հարկանել (ծեծել), ի կիր առնուլ (կիրառել, գործածել), ի մտի դնել (մտադրուել), նախանձուկս արկանել (նախանձել), ընդ առաջ ելանել (դիմաւորել, մէկին ընդառաջ գնալ). «Ընդ առաջ ելանէր նմա իշխանն Գողթան» (Կորիւն, 40):

Ըստ բաղադրիչների բանակի բառակապակցությունները լինում են երկրադրիչ կամ սովորական եւ բազմաբաղադրիչ: Գրաբարում աւելի յանախակի են հանդիպում երկրադրիչ բառակապակցությունները, ինչպէս, օրինակ, յականէ յանուանէ (անուն առ անուն, անձամբ), ապախտ առնել (զանց առնել, անտեսել), Տէր զօրութեանց, Գիրք արարածոց, արքայից արքայ եւ այլն: Երբեմն հանդիպում ենք նաեւ բազմաբաղադրիչ, հիմնականում երեք բաղադրիչով կազմուած բառակապակցություններ, օրինակ՝ ընդ բանիւ առնել

(բանադրել), գալ ի կուսական արգանդ (ծնունել կոյսից), գիրկ ընդ խառն լինել (գրկախառնունել), ձեռն ի գործ արկանել (ձեռնարկել), գուն գործել՝ դնել (ջանալ, աշխատել), երկիւղ մահու ի վերայ դնել (մահով սպառնալ), ընդունել ի սուրբ աւագանէ (կնքահայր լինել), ի չափու ունել զանձն (չափը պահել, չափից չանցնել) եւ այլն: Բերեմք բնագրային օրինակներ. Ո ոք ի նոցանէ զանձն ի մահ դնելով գուն գործիցէ (Նդիշէ, 96): Առաւել եւս փութայր, գուն եղեալ յորդորելով զամենեւեան առ ի բարեացն քաջալերութիւն (Բուզանդ, 12):

Վիճակագրութիւնը ցոյց է տալիս, որ բազմաբաղադրիչ բառակապակցութիւնները ոչ թէ միայն քիչ են, այլ եղածներն էլ ունեն սակաւ գործածութիւն:

Կայուն կապակցութիւնները սովորաբար կազմում են մարմնի առանձին մասերի անուններով, մասնաւորապէս ական, աչք, քերան, գլուխ, ծունկ (ծունր, գուն), ձեռն, ոտն եւ այլ բառերով: Հարկ է նշել, որ ծագման տեսակէտից դրանք նախ գործածուել են ժողովրդախօսակցական լեզուով, եւ ապա գրականութեան միջոցով թափանցել են գրական լեզու: Այժմ բերեմք այնպիսի բառակապակցութիւնների օրինակներ, որոնցում գերադաս անդամն արտայայտուում է նշուած բառերով. ական առնուլ (լաւ աչքով նայել), ական ածել (նայել, զգուշանալ, ականարկել), ական դնել (աչք դնել մէկի կամ մի բանի վրայ), յական անկանել (աչքին երեւալ), ըստ ական անկանել (հազիւ երեւալ), աչս առնուլ (աչառել, ականածել), յաչաց հանել (աչքից գցել), յաչաց ելանել (աչքից ընկնել, անհաճոյ լինել), ի բերանս լինել (պապանձուել), ի միասին բերանանալ (խօսակցել), ի գլուխ հանել՝ տանել՝ ածել՝ բերել (գլխաւորել,

աւարտել), ի գլուխ ելանել՝ հասանել՝ գալ՝ երթալ (լրանալ աւարտուել), ծունր կրկնել՝ դնել՝ արկանել կամ ի գունս կալ՝ իջանել (ծնրադրել, ծնկի գալ, ծնրադիր երկրպագել) եւ այլն: Բերեմք մի քանի բնագրային օրինակներ. «Եւ ոչ պահապանացն յական անկեալ» (Նդիշէ), Կայր ի գունն առ ոտս սրբոյն (Ճառքնտիր):

Գրաբարում աւելի յաճախ հանդիպում ենք ձեռն գերադաս անդամով կազմուած բառակապակցութիւններին, այսպէս՝ ձեռն արկանել (ձեռնարկել, սկսել), ձեռն ի գործ արկանել առնել (սկսել, ձեռնարկել), ձեռն տալ (յարմար լինել), ձեռն դնել (ստորագրել, ձեռնադրել), ի ձեռն առնուլ (բռնել, տիրել, կրել), ի ձեռն տալ (ընձեռել, շնորհել, տալ), ձեռն յանձին հարկանել (իրեն ապաստան լինել): Օրինակներ՝ Ձեռն արկեալ գրել կտակ յաւիտեանական... հրամայեաց (Ագաթ. 204): Ամենայն ոք ձեռն ի գործ արկեալ... գործէին զգործն (Ն.տ., էջ 393): Աղաչէին ձեռն տալ նոցա (Ա Մակար., ԺԳ 46):

Գրաբարում հանդիպում ենք նաեւ այնպիսի բառակապակցութիւններին, որոնցում գերադաս անդամն արտայայտուում է ձեռն կամ ձեռն արմատով կազմուած բարդ բառով, օրինակ ձեռակալ առնել կամ ձեռքակալ առնել (բռնել, ձեռքակալել), ձեռնաձիգ լինել (ձեռք մեկնել), ձեռնամուխ լինել (սկսել, ձեռնարկել), ձեռնատուր լինել (անձնատուր լինել, յանձնուել), ձեռնեք լինել (համարձակ՝ յանդուգն լինել, յանդգնել), ձեռնհաս լինել (Պարողանալ, կարող լինել, ձեռնտու լինել (ձեռք տալ, օգնել, յարմար լինել) եւ այլն: Ինչպէս տեսնում ենք, ձեռն գերադաս անդամով կազմուած բառակապակցութիւններում այդ բառը հանդէս է գալոս երեք հիմքով՝ ձեռ, ձեռն, ձեռք: Այժմ

քերենք մի երկու բնագրային օրինակներ. Ձեռնտու լինել գրկելոց կամ միմեանց (Յանախապատում ճառք, ԺԸ): Տեսնալ գրոնութիւն գորութեան նոցա՝ ձեռնատու եղեն եւ յաւելան ի գօրս նոցա (Ղեւոնդ):

Աւելի քիչ բառակապակցութիւնների ենք հանդիպում ոտն գերադաս անդամով, այսպէս՝ ոտն արկեալ՝ հարկանել կամ ընդ ոտն հարկանել (արհամարհել), յոտն կալ (կանգնել), առ ոտն կամ առ ոտս (առընթեր, մօտ), ոտն ոտն կամ ոտն առ ոտն (աստիճանաբար, հետեզհետէ) եւ այլն: Բնագրային օրինակներ. Մի՛ ումեք լիցի խէք ու խութ աշնուհետեւ ընդ ոտս անկանել եւ խափան առնել (Ագաթ., 403): Անդէն յոտն կացեալ՝ վաղվաղակի շարժեաց զպարանն (Ագաթ., էջ 115):

Գրաբար մատենագրութեան մէջ գտնում ենք նաեւ ոտն արմատով կազմուած բարդ բառերով բառակապակցութիւններ, ինչպէս, օրինակ՝ ոտնկոխ լինել (ոտքի կռուան գտնել կամ տրորել), ոտնհար լինել (ծիծաղել մէկի անյաջողութեան վրայ) եւ այլն:

Ըստ գերադաս անդամի խօսքի մասային պատկանելութեան բառակապակցութիւնները բաժանուում են հետեւեալ տեսակների՝ գոյականական, բայական, ածականական եւ այլն:

Գոյականական բառակապակցութիւններ: Գրաբարում մեծ թիւ են կազմում գոյականական բառակապակցութիւնները, որոնց կազմում գերադաս անդամը կամ լրացեալն արտայայտուում է գոյականով, իսկ ստորադաս անդամը կամ լրացումը կարող է արտայայտուել տարբեր խօսքի մասերին պատկանող բառերով: Գերադաս անդամը կարող է դրուել ստորադաս անդամից առաջ կամ յետոյ, օրինակ՝ առաջական հոլով, անփակ գիր (Աստուծոյ անունը), աշխար-

համար գիր (մարդահամար), վերին աշխարհ (երկինք) եւ այլն (ետադաս), իսկ արքայութիւն Աստուծոյ, աստղ առաւօտու (արուսեակ), գիրք ծննդոց, արիւն խաղողոյ (գինի), խորհուրդ գոհութեան (սուրբ հաղորդութիւն), խօսք հաւու (աֆղաղի կանչելը) եւ այլն (նախադաս): Ինչպէս օրինակներից էլ երեւում է, երբ ստորադաս անդամը լինում է ետադաս, այն մեծ մասամբ արտայայտուում է սեռական հոլովով: Հանդիպում ենք նաեւ այլ հոլովներով եւ նախդիրներով կազմուած բառակապակցութիւնների, օրինակ՝ ձայն բարբառոյ յանապատի (անպատասխան մնալ, ասողին լսող չլինել), գոյի իւրով (լրիւ, լրութեամբ), զհասարակ գիշերաւ կամ զմէջ գիշերաւ (կէս գիշերը) եւ այլն:

Գոյականական բառակապակցութիւնները հիմնականում լինում են երկրադադրիչ, բայց հանդիպում են նաեւ բազմաբաղադրիչ բառակապակցութիւններ, որոնց կազմում սովորաբար լինում է որեւէ նախդիր, օրինակ՝ առ ճանապարհական երգ (հեյլեմացիների մաղթողական տաղը), ժամանակ առ ժամանակ, ժամ ի ժամ (հետզհետէ), ժամ ընդ ժամ (հետզհետէ), առ այնու ժամանակաւ (այն ժամանակ), ի կերպս կերպս (տեսակ-տեսակ) եւ այլն:

Գոյականական բառակապակցութիւններում գերադաս եւ ստորադաս անդամներն ունենում են տարբեր յարաբերութիւններ՝ որոշիչ-որոշեալ, օրինակ՝ անմոլար աստեղք, պսակ փշեալ, աւելի անուն եւ այլն, յատկացուցիչ-յատկացեալ, ինչպէս՝ պսակ արեգական, դրան երէց, պտուղ աչաց, Տէր գօրութեանց, Որդի մարդոյ, ունայնութիւն ունայնութեանց, արքայութիւն երկնից եւ այլն:

Գոյականական բառակապակ-

օրինակ՝ Որոց ոգիքն բուլացեալ են յերկնաւոր առաքինութենէն՝ յոյժ ընդ ահիւ անկեալ է բնութիւն մարմնոյ (Եղիշէ, 2րդ եղանակ)։ Երկնաւոր ստորադաս անդամը որոշիչ է, իսկ յ... առաքինութենէն գերադաս անդամը՝ բնութեան (անջատման անուղղակի) խնդիր։

Սեռական հոլովով արտայայտուած ստորադաս անդամը կատարում է յատկացուցչի պաշտօն, օրինակ՝ Եւ մինչեւ ի մուտս արեգական անդադար լինէր գործ դառնութեան (Եղիշէ, 5րդ եղանակ)։

Ուղղական հոլովով դրուած բառակապակցութիւնները սովորաբար ունենում են անուանողական արժէք եւ կարող են գործածուել իրրեւ վերնագրեր, օրինակ՝ Մուշեղ զօրավար, Սմբատ սպարապետ, Արշակ արքայ, Պապ թագաւոր, Սողոմոն Իմաստուն եւ այլն։

Բայական բառակապակցութիւններ։ Գրաբարում բառական տարածուած են բայական բառակապակցութիւնները, որոնք կարող են գործածուել բոլոր այն ձեւերով, ինչ գերադաս անդամն առանձին վերցրած, օրինակ՝ զպատմութիւնն ընդ գրով արկանել, խօյս տալ ի թշնամւոյ, ետ դառնալ յերկրէ եւ այլն։ Իսկ երբ դրանց կազմում եղած գերադաս անդամը հանդէս է գալիս խոնարհուած ձեւով, այն արդէն ունենում է ստորոգում եւ դառնում է նախադասութիւն, այսպէս՝ ետ դարձաւ յաղթութեամբ, խոյս տալիս ի թշնամւոյ եւ այլն։

Բայական բառակապակցութիւնների կազմում յաճախակի են հանդիպում առնել, լինել, տալ, արկանել, հարկանել, եւ այլ բայեր, օրինակ՝ անտես առնել՝ լինել (արհամարհել, արհամարհուել), աշխատ առնել՝ լինել (աշխատեցնել, աշխատիլ) (աշխատակից

լինել (գործակցել), ապախտ առնել (անտեսել), ապախտ լինել (անտեսուել), ատենախօս լինել (ատենաբանել, ատենաում խօսել), դատ տալ (վրէժ լուծել), զահի հարկանել (շատ վախենալ), բողոք արկանել՝ հարկանել բառնալ ունել՝ կարդալ (բողոքել գանգատուել), նախամատոյց առնել (նախաձեռնել) եւ այլն։

Բայական բառակապակցութիւնները կազմում են նաեւ նախդիրներով եւ նրանց խնդիրներով, օրինակ՝ առ ոչինչ համարել (արհամարհել, բանի տեղ չդնել), զմտաւ ածել, զսրով երթալ, զանձամբ գալ (իր մասին հոգ տանել), նախանձել ընդ ումեք, գութ ունել ընդ ումեք, ընդ գինիս մտանել, հանել ընդ սուր, ընդ գրով արկանել (գրել, գրի առնել), ընդ ահիւ արկանել, ըստ ակն անկանել (աչիք վրիպել, աչիք չերեւալ), ի թիկունս հասանել (օգնել, օգնութեան հասնել), ի խաչ ելանել, ի խաչ հանել, ի կատար հասանել (աւարտել, վերջացնել), ի հաւանութիւն գալ (համաձայնութեան գալ), ի գերութիւն վարել, օր ըստ օրէ, մի ըստ միոջէ, ի միտ առնուլ, ի չափ հասակի հասանել (հասունանալ, չափահաս դառնալ) եւ այլն։ Բնագրային օրինակներ. Առ ոչինչ համարիմ զայնչափ ի ձէնջ օգուտս (Փարպեցի, 48)։ Իրրեւ ընդ գինիս մտին՝ հրաման ետ թագաւորն (Ագաթանգեղոս, 30)։ Ետու հրաման զուսումնակիցս նոցա հանել ընդ սուր (Փ. Բուզանդ, 140)։ Ի հաւանութիւն եկեալ՝ արարին խաղաղութիւն ամս սակաւս (Խորենացի, 270)։ ԶԱժդահակ սպան, եւ զտուն նորա ի գերութիւն վարեաց (ն.տ., 85)։ Որ ընթեռնու՝ ի միտ առցէ (Փարպեցի, 193)։ Օր ըստ օրէ յաւելեալ ի հաւատացեալսն բազմանային (ն.տ., 152) եւ այլն։

Աճականական բառակապակ-

ցութիւնների ստորադաս անդամը դառնում է նախադասութեան որոշիչ, յատկացուցիչ, իսկ գերադաս անդամը կարող է կատարել տարրեր պաշտօններ, ցութիւնները գրաբարում շատ քիչ են հանդիպում: Նշենք դրանցից մի ֆանիսը. տեղեակ բանին՝ խորհրդոյն հանդակից լինել ումեմն, մահու արժանի, քաջ յայտնի, անասելի չար, անպատմելի մեծ, հմուտ գործոյն, զուտ ոսկեայ, յամենայնի ընդունակ եւ այլն:

Ոչ ինչ արժանի մահու կամ կապանաց գործէր այրս այս (Գործք Առաքելոց, ԻԶ, 31): Որ հմուտ եւ տեղեակն էր աստուածաբեր խորհրդոյն (Ագաթանգեղոս, 146): Զբարկանալն

չսպանանելոյն ոչ եթէ հակառակ ինչ է, այլ կարի քաջ միաբան (Եզնիկ, 278):

Որպէս եզրակացութիւն կարող ենք նշել, որ գրաբար մատենագրութեան մէջ լայնօրէն գործածուել են գոյականական եւ բայական բառակապակցութիւնները, որոնք գրաբարի բառապաշարը հարստացրել են ոճական արտայայտութիւններով:

Բառակապակցութիւնների մեծ մասը նոյնութեամբ կամ որոշ փոփոխութեամբ (հիմնականում կցական բարդութեան վերածուած) հետագայում անցել են հայոց լեզուի յաջորդ փուլերին՝ միջին հայերէնին եւ աշխարհաբարին:

ՏՕՔԹՕՐ ԳԷՈՐԳ ԹՕՍՈՒՆԵԱՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ ԱՅԼԱԿՐՕՆՆԵՐԻ ՀԵՏ

Ինչ ներկայացնում եմ ստորեւ, գրել եմ շուրջ տարիուկէս առաջ, երբ պաշտօնավարում էի Սիրիայում Հայաստանի դեսպանութիւնում՝ կատարելով հիւպատոսի պարտականութիւնները: Գրել ու կողփի եմ դրել, որովհետեւ չեմ սիրում խորհուրդներ եւ առաւելապէս խորհուրդ տուողներին, ուրիշի կեանքին խառնուողներին ու սովորեցնողներին:

Թեմային կրկին անդրադառնալուս պատճառը հետուստահաղորդման ժամանակ մի երիտասարդ հայուհու հպարտօրէն արուած յայտարարութիւնն էր, որ ինձն ամուսնացել է այլադաւան երիտասարդի հետ ու դաւանափոխ եղել: Անշուշտ իր գործն է, սակայն նրա եւ նման ֆայլի պատրաստուող հայուհիների համար ուզում եմ պատմել այս պատմութիւնը:

Դամասկոս, Հայաստանի դեսպանութիւն: Կէսօր էր, մօտեցաւ ֆարտուղարուհին եւ ասաց, որ մի կին ուզում է ինձ տեսնել:

- Մանօֆ է, - հարցրեցի, - անձամբ ի՞նձ է ուզում տեսնել, թէ գործով է եկել:

- Զգիտեմ, - պատասխանեց օրիորդ ծոլարը, - ասաց՝ հայաստանցի եմ, ուզում եմ խօսել հիւպատոսի հետ:

Տարօրինակ էր, ընդհանրապէս, դեսպանութիւն այցելելիս մարդիկ ֆարտուղարուհուն տեղեկացնում են, թէ ում ինչ գործով են ուզում հանդիպել, եթէ անձնական ժամադրութիւն չէ, իսկ հիւպատոսին հանդիպելու ցանկութիւնը լինում է միայն այն դէպքում, երբ օրիորդը չի կարողանում հարցին պատասխանել: Իսկ այսպէս, առանց

հարցը ներկայացնելու... Թողեցի գործս ու գնացի սրահ, ուր սովորաբար ընդունում էինք այցելուներին: Միջին տարիքի մի համակրելի տիկին յուզուած ետ ու առաջ էր անում սրահում: Առաջարկեցի նստել, աղջկան խնդրեցի սուրճ բերել, եւ էլ նստեցի ու սպասեցի, որ սկսի: Կինն ուղղակի նայում էր աչքերիս մէջ՝ ինձ համար ոչ հասկանալի հայեացքով: Նայում էր անթարթ, երկար, յետոյ սկսեց խօսել.

- Հայաստանցի եմ, - ասաց, - երեւանում եմ ծնուել, հայրս գինուորական էր, դեռ դպրոցական էի, տեղափոխուեցինք Ռուսաստան, ֆաղափց ֆաղափ, մինչեւ հանգրուանեցինք Լենինկրատում: Ուսումս շարունակեցի ճարտարագիտական համալսարանում: Համակուրսեցիս՝ Ահմատը, շատ ուշադիր էր իմ նկատմամբ, եւ էլ սիրահարուեցի, ամուսնացանք: Երիտասարդ տարիներին չէի զգում տարբերութիւնը, չէի հասկանում, որ եւ օտար եմ, շատ օտար բոլոր այն երկրներում, որտեղ ապրել եմ. ամուսինս պիզնէտով է զբաղուում, յաճախ ենք ստիպուած եղել երկրից երկիր տեղափոխուել, բայց դրանք բոլորն էլ մուսուլմանական են եղել:

Կինը, որի անունը Գայեանէ էր, անհասկանալի հոգեվիճակում էր, խօսում էր ու խօսում, պատմում էր ու պատմում, իսկ եւ չէի հասկանում, թէ ուր է տանում իր խօսքը, ինչու է եկել դեսպանութիւն, ինչ է ուզում ինձանից: Բոպէները երկարում էին, եւ շատ գործ ունէի, բայց չէի կարողանում ընդհատել նրան: Ուղիղ 45 րոպէ խօսելուց յետոյ մէկ էլ շրջուեց, թէ՛ Դուք գործ չունէ՞ք, որ այսֆան ժամանակ ինձ յատկացրիք:

- Ունէի, - ասացի, - ունեմ եւ շատ գործ, դրա համար էլ հիմա քացատրէմ, թէ ինչ խնդիր ունէմ:

- Խնդիր, - թախծալի ժպտաց Քայեանէն, - խնդիրս սա էր, հայի կարօտ ունէի, հայաստանցու հետ խօսելու անհրաժեշտութիւն ունէի, արդէն քանի տարի Դամասկոսում եմ ապրում, քայց ոչ մէկի հետ շփում չունեմ, հայ համայնքի հետ կապ չեմ էլ փնտռում, գիտեմ, անցանկալի եմ իրենց համար, եթէ ամուսինս քրիստոնեայ արար լինէր, գուցէ վերապահուումով ինձ ներէին, քայց մուսուլմանի հետ, այն էլ հայաստանցու ամուսնութիւնը ոչ մի կերպ չի ներում: Գնացել էի Եկեղեցին, հայ կանայք մտնում, դուրս էին գալիս, չհամարձակուեցի որեւէ մէկին մօտենալ:

Վաղուց եմ ամուսնացել, այն ժամանակ խորհրդային երկրում մեզ համար ոչ մի կրօն չկար, ոչ էլ հաւատ, ամօք էր անգամ այն մասին խօսել: Ես էլ Ռուսաստանում էի մեծացել, ի՞նչ իմանայի: Ամուսնուս հիմա էլ եմ սիրում, հրաշալի անձնաւորութիւն է, քայց որքան տարիներն անցնում են, այնքան հեռանում ենք իրարից: Նա աւելի է մօտենում իր սովորոյթներին, ես էլ խորանում եմ իմ մեծակութեան մէջ: Երբ զաւակներս փոքր էին, զբաղուած էի, չէի զգում, որ ապրում եմ Պահլէյնում, յետոյ Քաթարում, Յորդանանում, Սիրիայում: Տղաներս հիմա մեծ են եւ իսկական մահմեդական, իրենք իրենց կեանքն ունեն: Ամուսինս թերեւս միակ մարդն է, որ ինձ հասկանում է: Նա էլ ամիսներով քացակայում է, ես ուղղակի խենթանում եմ: Դէ ասէմ, ի՞նչ անեմ: Ինչպէ՞ս ապրեմ: Հարազատներ չունեմ, ամուսնուս կողմն ինձ չի ընդունում, ծնողներս վաղուց մահացել են, ոչ ոք չունեմ: Այսօր, այսօր մեծակ ես

ո՞ր գնայի: Եկել եմ ձեզ պատմեմ այս բոլորը, որ մի քիչ համզատանամ, եկել եմ ձեզ մօտ, ինչպէս միակ յոյսի, օգնէ՛ք ինձ, խնդրում եմ:

Ես պարզապէս շփոթուել էի, ի՞նչ ասեմ այդ տառապող կնոջը: Ի՞նչ խորհուրդ կարող եմ տալ նրան կամ դրա իրաւունքն ունե՞մ: Միակ բանը, որ կարող էի անել՝ բարեկամութիւնս առաջարկելն էր, այն էլ մի քանի ամսով, քանի դեռ այստեղ եմ, յետո՞յ:

Դուրս գալուց Քայեանէն մի նախադասութիւն աւելացրեց.

- Խնդրում եմ ոչ ոքի թոյլ չտա՛մ կրկնել իմ սխալը, նրանք չեն հասկանում, թէ մինչեւ ուր կարող են հասնել:

Իսկ մի քանի օր անց գործով դեսպանատուն եկան մի երիտասարդ արաբ մուսուլման եւ մի գեղանի հայաստանցի տիկին, որոնք յայտարարեցին, թէ ամուսիններ են, ներկայացրին իրենց ամուսնական վկայականը, որը մուսուլմանական երկրներում «օրֆի» է կոչւում: Դա ժամանակաւոր թուղթ է, որն ամուսնուն ոչինչ չի պարտաւորեցնում, որը ցանկացող պահի կարելի է պատռել կամ դրանից ունենալ մի քանի կանանց հետ միաժամանակ: Իմ քացատրութիւնները երիտասարդ հայրենակցուհիս ընդհատեց մի կարճ խօսքով՝ «գիտեմ»:

Այսպիսի քանի՞ դէպքեր կարող ենք պատմել արաբական երկրներում գործող դեսպանութիւնների ներկայ ու նախկին աշխատակիցներս, այսպէս կտրուկ պատասխանողներից քանի՞ քանիսն են կարճ ժամանակ յետոյ արցունքախառն մի կերպ իրենց գցում դեսպանութիւն «ինձ փրկէ՛ք» աղաղակելով, քանիսն են վախենում անգամ այդ յուսահատ ֆայլին դիմելուց, քանիսն նակատագրերն են խաթարում, ու էլի շատ ու շատ քաներ:

Այս մասին պատկերացում ունե՞մ, սիրելի օրիորդներ, մտածե՛ք, խնդրում եմ, մինչ կարեւորագոյն որոշումն ընդունելը: Յիշե՛ք, չկայ այս հարցը կարգաւորող օրէնք, որով մենք կարողանանք հտ պահել ձեզ այդ քայլից: Մեր օրէնքը շատ ժողովրդավարական է ու մարդասիրական, իւրաքանչիւրս մեր կեանքն ապրում ենք, ինչպէս ուզում ենք, ուրեմն ինչո՞ւ չուզենալ արժանապատիւ ապրել այդ կեանքը: Իսկ խաթարուած ու խաթարուող երիտասարդ նակատագրերի, հայ աղջիկներից ծնունդ ոչ հայազգի անընդհատ շատացող մանուկների, ու էլի շատ ու շատ նման լուրջ հարցերին եմ ուզում քեւեռել Հայ Առաքելական եկեղեցու ուշադրութիւնը:

Եւ վերջում, իրրեւ Սփիւռքի հետ աշխատող անձ, որ լաւ ծանօթ եմ յատկապէս Մերձաւոր Արեւելեան երկրների հայ համայնքների նիստ ու կացին, ուզում եմ մէկ անգամ էլ ընդգծել Գայեանէի այն միտքը, որ հայերն իրեն արհամարհում են: Այդպէս է, խառն ամուսնութիւններն այստեղ դժուար են ընդունւում ընդհանրապէս, այլ կրօն ունեցողների հետ ամուսնութիւնը քացաւում է, իրենք այդ խնդրի առաջ չեն էլ կանգնում, իրենց զաւակներն այնպէս են դաստիարակում, որ այդ միտքը նրանց գլխում չի էլ ծագում, իսկ հայաստանցի կանանց նման արարքը ոչ միայն անընդունելի, այլեւ ճաղկելի են համարում:

ՆԵԼԼԻ ՄԱԹԵՒՈՍԵԱՆ

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԴԱՍԸ

Ցնծութեան օրեր կ'ապրի Ռուսիոյ Օրթոտոքս եկեղեցին: 17 Մայիս 2007 թուականը ռուսական եկեղեցական պատմութեան մէջ պիտի արժանագրուի որպէս պատմական յիշատակելի թուական մը, երբ համայնավար յեղափոխութենէն ետք երկփեղկեալ եւ թշնամացած եկեղեցին վերագտաւ իր միութիւնը սիրոյ եւ եղբայրական ոգիով ստորագրուած «կանոնական հաղորդակցութեան» մը ներքեւ, Մոսկուայի Յիսուս Փրկիչ Տաճարին մէջ: Ստորագրողներն էին Ռուսիոյ Պատրիարք Ալեքսէյ Բ. եւ Նիւ Եորքի ռուսական եկեղեցւոյ Առաջնորդ Լաուրիս, որ արտասահմանի եկեղեցւոյ գլխաւորն է: Անոնք շրջապատուած էին Ռուսիոյ եւ աշխարհի եպիսկոպոսական դասերով: Ներկայ էր նախագահ Վլատիմիր Փութին, որ հիմնական դեր ունեցած է միութեան մէջ:

Ռուսական եկեղեցւոյ պառակտումը սկսաւ 1917ին թոյշեիկեան յեղափոխութենէն ետք, եւ բաժանումը պաշտօնականացաւ 1927ին, երբ Խորհրդային Միութեան Ռուսական եկեղեցւոյ Առաջնորդը իր հաւատարմութիւնը յայտնեց համայնավար իշխանութիւններուն: Ան իր քայլով նպատակ ունէր, որպէս արդարացում, ընդհանուր կործանումէ փրկել եկեղեցին - վանքերն ու եկեղեցիները, որոնք սկսած էին քանդուիլ համայնավարներու կողմէ, ինչպէս Մոսկուայի այն նոյն տաճարը, 1990ին վերաշինուած, ուր ստորագրուեցաւ Միութեան Կանոնագրութիւնը:

Միութիւնը իրականացնող եկեղեցական ընդհանուր ժողովը Ռուսիոյ եկեղեցին կը ճանչնայ որպէս մէկ, անբաժան մարմին Ալեքսէյ Պատրիարքի գլխաւորութեամբ, առանց մոռնալու

Արտասահմանի պայմանները որոնց ներքեւ կը գործեն եկեղեցին եւ եկեղեցականները: Այդ ուղղութեամբ նկատի առնուած են բոլոր զգայնութիւնները եւ գործնական միջոցներ նախատեսուած յաղթահարելու համար երկրորդական խոչընդոտները: Այսպէս 13 կէտերէ բաղկացած Կանոնադրութիւնը կը ճանչնայ Արտասահմանի եկեղեցւոյ անկախութիւնը՝ վարչական եւ տնտեսական կալուածներու մէջ, անոր տեղական ինքնավարութիւնը դարեւրոյ ընթացքին հաստատուած եկեղեցական բոլոր կալուածներուն մատակարարման եւ գործունէութիւններուն վերաբերեալ: Տոյ կէտով կ'ըսուի նաեւ թէ, Արտասահմանի ռուսական բոլոր եկեղեցիներուն մէջ Սրբազան Պատարագի միջոցին պիտի յիշատակուին անունները Ռուսիոյ Պատրիարքին եւ Արտասահմանի մեծաւոր Առաջնորդին, նախքան տեղական Առաջնորդին անունը: Ընդունուած Կանոնադրութեամբ, նկատի առնուած է հինգ տարուան կիրարկումի եւ փոխանցման շրջան մը, որուն ընթացքին կրնան վերանայուիլ կարգ մը անկատար նկատուած յօդուածներ:

Մինչ այդ գործակցութիւն մը պիտի հաստատուի բոլոր այն տեղերը ուր գուգահեռ եկեղեցիներ կամ հաստատութիւններ կը գտնուին, ինչպէս Երուսաղէմի մէջ:

Ռուսական եկեղեցւոյ Միութիւնը կարելի դարձաւ, որովհետեւ երկփեղկումին պատճառ հանդիսացող պայմանները այսօր չքացած են: Բաժանումը պատճառարանեալ էր, իսկ հիմա ոչ Սպիտակ ռուս գոյութիւն ունի եւ ոչ ալ Կարմիր, ոչ եկեղեցւոյ դէմ հալածանք կայ եւ ոչ ալ վանքերու

բանդում: Ընդհակառակը՝ զօրակցություն եւ վերաշինություն: Միացումը անհրաժեշտ դարձած էր վերակենդանացնելու, աշխուժացնելու եւ զօրացնելու եկեղեցին եւ անով՝ ժողովուրդը: Այլ իմաստով ազգն ու հայրենիք:

Ռուսական եւ Հայկական եկեղեցիներուն ներքին պառակտումները հետեւանին եւ նոյն մտածողութեան եւ պատճառաբանութեան: 1956ին Անթիլիասի մէջ անկախութեան դրօշը կը պարզուէր Հայկական եկեղեցին եւ գաղութները պաշտպանելու համար համայնավար վտանգաւոր ռոնտգութիւններու դէմ, կիսագունդի մը մէջ՝ ուր հակահամայնավարութիւնը գերիշխան էր: Պիտի խուսափինք այդ քաժանութի պայմաններուն վրայ ծանրանալէ, քանի ժամանակն է որ անոնք մաս կազմեն մեր խոցոտ անցեալին եւ արժանի դասունին մոռացումի:

Սակայն ինչ որ անկարելի պիտի ըլլայ մոռնալ ու նաեւ նկատել անցեալի վէրք, եթէ ազգովին օրինակ չառնենք Ռուսական եկեղեցիէն: Ժամանակին՝ մասնաւորաբար ութսունական թուականներուն, մեր մէջ քաղմաքի եւ իսկապէս անկեղծ փորձեր եղած էին եկեղեցական միութեան, եւ երբ երկու լիազօր յանձնախումբերուն երկար քանակցութիւններէն ետք Միութեան Կանոնադրութիւնը մարմին առած էր եւ անոր վաւերացումը կը մնար սոսկ ձեւակերպական արարք, յանկարծ աննշան պատրուակ մը կամ ճիշդ է ըսել շուքէ մը երկարած կոնծած ձեռք մը «յետաձգած», ու ապա խափանած էր երազուած միութիւնը: Նման ձեռքեր գոյութիւն ունեցած են նաեւ Ռուսական եկեղեցւոյ մէջ անցեալին: Մերժողական ձայներ լսուած են նոյնիսկ ներկայիս, զարմանալիօրէն պաղ պատերազմի օրերը յիշեցնող հիւանդագին

մտալկումով եւ այլ առարկութիւններով, սակայն այդ ձայները մնացած են անզօր: Յաղթած է ազգային ողջմտութիւնը եւ իրա՛ւ անկախ մտածողութիւնը:

Այս առթիւ կարելի է միայն գնահատել Ռուսիոյ նախագահ Փութինի գործնական աջակցութիւնը ի խնդիր միութեան: Այդ յաջողութիւնը ողջունելով, ան յայտարարած է. «Անդրադարձանք թէ Ռուսիոյ մէջ ազգային վերակենդանութիւնն ու զարգացումը անկարելի է առանց պատմական եւ հոգեկան փորձառութեան: Մենք լաւ հասկցանք եւ արժեւորեցինք զօրութիւնը Հովուական Խօսքին, որ կը միացնէ Ռուսիոյ ժողովուրդը: Ահա ասոր համար է որ եկեղեցւոյ միութեան վերահաստատումը կը ծառայէ մեր միացեալ նպատակներուն»: Փութին կրնար նաեւ աւելցնել, թէ միութիւնը մասնաւորաբար կը զօրացնէ արտասահմանի ռուսական համայնքները:

Երբ Ռուսիոյ նման հզօր եւ հարուստ ընդարձակ երկրի մը նախագահը կը գտնէ թէ ազգային քարգաւաճումին ու վերակենդանացումին գրաւական մըն է եկեղեցւոյ միութիւնը, հապա ի՞նչ կարելի է մտածել մեր տկուր ժողովուրդին եւ միևնուեար այլ երկփեղկեալ եկեղեցիին մասին, ու նաեւ անոր առաջնորդներուն, կրօնական թէ՛ աշխարհական: Կարելի՞ է անվերջ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ մէկութեան եւ անբաժանելիութեան մասին տաղտկալի սաղմոսներ կարդալ, մնալու համար հոգեւոր անջատ, խորթ եւ մրցակից դիրքերու վրայ: Հայաստանի նախագահ Պրն. Ռոբերտ Քոչարեանը նաեւ օրինակ պէտք է առնէ իր քարեկամ Փութինէն, նոյնպէս մեր եկեղեցական պատասխանատուները իրենց եղբայրակից Օրթոտոքս ռուսներէն:

Կէս դար առաջ պաշտօկանացաւ

մեր եկեղեցւոյ պառակտումը բշուծ միջազգային քամինքերէն: Եթէ այսօր, նոր աշխարհի ձեռնտու պայմաններուն մէջ Հայաստանեայց եկեղեցին չվերագտնէ երկու կաթողիկոսութիւններու հաշտ եւ լրացուցիչ գործունէութեան գոյավիճակը եւ թերանայ ազգը զօդող իր եզակի առաքելութեան մէջ, այդ պիտի նշանակէ թէ պառակտումը յառաջացնող քաղաքական

ուժերուն համար Պաղ Պատերազմը լոկ պատրուակ էր իրենց ազդեցութեան գօտին մէջ առնելու շահաւէտ եկեղեցին: Պիտի նշանակէ նաեւ որ խարկանք մըն էր յայտարարուածը այն ատեն, ու ներկայիս կը շարունակուի հնամաշ խաղ մը, որուն միայն վնասը պիտի կրէ հայութիւնը ի Հայաստան եւ ի Սփիւռս:

ԳՐԻԳՈՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Ի ՀԵՃՈՒԿՄ ԻԲԼԻՍԻ ԶԱՐԱՆԵՆԳ ՈԳՈՒ

Աւանդութեան համաձայն՝ երբ Նոյ նահապետն իր ընտանիքի հետ դուրս է գալիս Արարատի գագաթին հանգրուանած իր տապանից, բնակութիւն է հաստատում մի վայրում, որն հետագայում կոչւում է Նախիջևան՝ բնորոշելու համար նրա ընտրած այդ առաջին օթեանը:

Նոյ նահապետը նկատի ունենալով, որ շրջանի հողը արգասաբեր է որթատունկի մշակման համար, որոշում է զբաղուել այգեգործութեամբ: Սակայն խաղողի առաջին վազի ծլարձակումը, նրա՝ դալար տերեւներով պնակարդութեամբ, խոր նախանձով է լցնում չարութեան ոգով՝ Իբլիսի սիրտը, որն իր թունալից շնչով չորացնում է այդ գեղեցկատեսիլ տունկը:

Բարեպաշտ ու արդար նահապետը, ցաւելով հանդերձ կատարուած վայրագութեան համար, չի թողնում, որ չարը կարողանայ վայելել իր լաղթանակը: Նա իր ընտանիքի անդամների հետ հերթով պահպանութիւն է անում իր մշակած այգուն, որպէսզի մի անգամ էլ Իբլիսը ոտք չդնի այնտեղ: Արդիւնքը լինում է այն, որ չորացած որթատունկի արմատները նորից ծիւ են արձակում, վերածում ու բազմանում:

Նոյի շառաւիղներից մէկի՝ Թորգոմի որդի Հայկի տոհմը, յանձն է առնում մշակել, շէն ու պայծառ պահել Նախիջևանի և նրա յարակից շրջանների հողերը, որոնք կազմում են Հայաստան աշխարհի տարածքը, իսկ այնտեղ բնակողներն էլ սկսում են կոչուել հայեր, մինչ Նոյի միւս որդիներն իրենց ընտանիքներով ցրւում են աշխարհի զանազան կողմերը:

Հողը մշակելուց բացի, հայերն իրենց ապագայ սերունդների համար իբրեւ հոգևոր սնունդ ստեղծում են գիր, գրականութիւն, երաժշտութիւն, քանդակագործութիւն, սքանչելի ճարտարապետութիւն: Դրանցով նրանք խօսում են նաև աշխարհի հետ ու հմայում բարուն և գեղեցիկին ձգտող մարդկանց հոգիները:

Իբլիսի նախանձոտ հոգին, սակայն, գնալով աւելի է չարանում և այս անգամ թուրքի ու թաթարի կերպարանքով գալիս է կործանելու այն, ինչ որ հայերն իրենց տաղանդով ու ճակատի քրտինքով էին կառուցել: Տեղի են ունենում նախճիրներ, հայոց մշակութային հարստութեան իւրացում կամ վայրագ ոչնչացում: Այդուհանդերձ շինարար ու խաղաղատենչ հայ ժողովուրդը շարունակում է նորից կառուցել,

ստեղծագործել և ի պահանջել հարկի՞ն իր քաջ որդւոց սուրբ արիւնով պաշտպանել իր հայրենեաց նուիրական հողը:

Դարեր շարունակ Հայաստանի անբաժան մէկ մասն է եղել Նախիջևանի հայաշունչ և հայադրոշմ հողատարածքը: Բայց վերջին տասնամեակներում, Խորհրդային Միութեան սկզբնական տարիներին, այն բոլորովին անարդար կերպով, իրլիսի նորօրեայ գործակալների խարդաւանանքներով, խլւում է Հայաստանից ու տրւում Միջին Ասիայից քոչած թաթարներին՝ վերանուանուելով. «Նախիջևանի ինքնավար Հանրապետութիւն» Ադրբեջանի կազմում: Թէ՛ Նախիջևան անունը և թէ՛ ինքնավար հանրապետութեան ստատուսը ապացոյցն են այն բանի, որ այդ երկրամասը երբեք չի պատկանել ադրբեջանցի կամ կովկասցի թաթարներին:

Ադրբեջանցիների խորհրդային հանրապետութիւնը գաղտնի և երբեմն նոյնիսկ բացայայտ կերպով ամէն ճիգ ի գործ է դնում հայերին Նախիջևանից տարագրելու համար: Այնուհետև սկսում է ոչնչացնել բազմաթիւ դարերի ընթացքում հայ ժողովրդի կառուցած տաճարները, յուշակոթողները, խաչքարերը, որպէսզի այդ հողամասի վրայ ապրած բնիկներից ոչ մի հետք չմնայ: Ադրբեջանական վանդալիզմի նորագոյն ապացոյցն է Նախիջևանում գտնուող Հին Ջուղայի հայկական գերեզմանոցի պղծումն ու նրա հազարաւոր խաչքարերի ամբողջական վերացումը, որ տեղի ունեցաւ 2005 թ. դեկտեմբերին, յար և նման Աֆղանիստանում թալիբանների կատարածին, որոնք մի քանի տարի առաջ ջարդովիչուր արեցին իրենց երկրում գտնուող բուդդայական հնադարեան յուշարձանները:

Երևութը ցաւալի է և ընդվզեցուցիչ: Նման արարքներ ուղղուած են համայն մարդկութեան հոգևոր ժառանգութեան դէմ: Իսկ աւելի ցաւալին այն է, որ ոչ մի միջազգային ազդեցիկ ատեան չկարողացաւ կասեցնել պետական մակարդակով ու հովանաւորութեամբ իրագործուող նման բարբարոսութիւններ:

Հայ մամուլը բազմիցս անդրադարձաւ Հին Ջուղայի հայկական գերեզմանոցի հետ կապուած հարցերին, սակայն ոչ մի տեղ չլիչեց այն փաստը, որ դեռևս Խորհրդային իշխանութեան տարիներին, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի միաբան մի եպիսկոպոսի ջանքերով ու համարձակ քայլով վերոյիշեալ գեղակերտ խաչքարերից մի քանիսը փրկուեցին ոչնչացումից: Այստեղ նկատի ունեմ եպիսկոպոս Վահան Տէրեանին: Նա իմ հարազատն էր, մայրիկիս թէ՛ հօրաքրոջ և թէ՛ քեռու տղան:

Այդ միևնույն Վահան եպիսկոպոսի շնորհիւ էր, որ կոմունիստների քանդումից փրկուեց Բաթումի հայոց եկեղեցին: Վերջերս, երբ վերաբացուեց այդ եկեղեցին, բաթումցի հայր Աբգարն ու ծխական խորհրդի

ատենապետը յատուկ կերպով ինձ հրաւիրեցին, ի փոխարէն այժմ հանգուցեալ սրբազանի, ներկայ լինելու բացման արարողութեանը:

Ինչպէս լիչել եմ վազգէն վեհափառի մասին գրած իմ յօդուածում, այն թանկարժէք Աւետարանը, որն համարուեմ է հայկական հնագոյն ձեռագիրը և այժմ պահպանուեմ է Նրեանի Մատենադարանում իբրև «Վեհամօր Աւետարան», որի վրայ են երդուեմ Հայաստանի նորընտիր նախագահները, կորստից է փրկուել ու կաթողիկոսին յանձնուել Վահան սրբազանի կողմից: Թիշուեմ եմ այդ օրը, 1974 թ, ձմեռան էր: Վեհափառը իւրայատուկ ուրախութեամբ և հմայուած դիտում էր այդ գանձը, ապա դիմելով ներկաներին՝ ասաց. «Այս Աւետարանի յանձնումով Վահան սրբազանը քաւեց իր բոլոր մեղքերը ...»:

Վաթսուկական թուականներին էր: Վահան եպիսկոպոսը դիմում է յանդուգն մի քայլի՝ շնորհիւ իր ճարպիկ բնաւորութեան, ինչպէս նաև ռուսներէն ու թուրքերէն լեզուների լաւ իմացութեան: Իր վարորդի հետ բեռնատար մի մեքենայով նա գնում-հասնում է Զուղա: Ռուս սահմանապահների հետ ճաշի է նստում և նրանց հիւրասիրում հայկական կոնեակով: Այնուհետև շրջանի աղբրեջանցի գիւղացիների ղեկավարներին է հաւաքում և ամէն մէկին մի բան խոստանում. մէկին ժամացոյց, միւսին կոստիւմ, ուրիշին կօշիկ և այլն: Վարորդը կազմում է ցուցակը գիւղացիների անուն ազգանունով և նրանց խոստացուած նուէրներով:

Սրբազանը միայն մի բան է խնդրում գիւղացիներից. որ դիմացի գերեզմանոցի խաչքարերից մի քանիսը, որ ինքն ընտրել է, բերեն և տեղաւորեն բեռնատար մեքենայում: Գիւղացիները սիրով ընդառաջում են այդ խնդրանքին: Խաչքարերը ծածկում են խոտով ու յարդով և բերում էջմիածին:

Աղբրեջանի թաթարական իշխանութիւնների կողմից զաւթուած հայկական հողատարածքների վրայից հայ ժողովրդի պատմական հետքերը ջնջելու գործը, վաղուց ի վեր ամենայն լրբութեամբ ու բարբարոսութեամբ, ձեռնարկել են նրանց աւագ ազգակիցները՝ թուրքերը, հայաթափուած Արևմտահայաստանում և Կիլիկիայում:

Տարիներ առաջ Կիլիկիայի հարաւային շրջաններն այցելելիս՝ որոնում էի որևէ հետք, որևէ մի նշխար իմ պապերի անցեալից, որոնք փառապանծ կոթողներ էին կերտել իրենց ապրած այդ չքնաղ երկրամասում: Գոյութիւն ունէին բերդերի աւերակներ և հին շինութիւնների մնացորդներ, սակայն չկար հայկական ոչ մի արձանագրութիւն, ոչ մի խաչքար կամ եկեղեցի: Ամէն ինչ ոչնչացուել էր:

Թուրքական գերեզմանատան մօտ նշմարուեմ էր մի կածան, որն առաջնորդում էր դէպի հանդիպակաց սարը: Առաւօտուայ զով եղա-

նակին մի քանի ընկերների հետ այդ կածանով սար բարձրացանք: Դալարագեղ սարալանջի մի խուլ վայրում կային մի քանի սպիտակ գոյնի սրբատաշ քարեր՝ իրար վրայ անկանոն դարսուած: Կարծում էինք, թէ դրանք այդտեղ հաւաքուել էին ծառայելու իբրեւ շիրմաքար ներքեի գերեզմաններին: Բայց դա այդպէս չէր. մերձակայ թփուտների մէջ տարտղնուած նմանատիպ քարեր շատ կային: Ուրեմն այդտեղ ինչ-որ մի կառոյց էր եղել, որ ժամանակի ընթացքում քանդուել է:

Անակնկալի եկանք, երբ քարերից մէկի վրայ հայերէն տառեր նկատեցինք՝ «Ի ԹՈՒԻՆ ՀԱՅՈՑ ՈՄԷ»։ Եւսինքն հայոց տոմարի 657 թուականը, որն համապատասխանում է փրկչական 1208 թուականին: Խօսքի շարունակութիւնը պէտք է մի ուրիշ քարի վրայ գրուած լինէր, որն իր տեղում չէր:

Երկիւղածութեամբ համբուրեցինք այդ քարը, որի վրայ հայ վարպետները դրոշմել էին իրենց կնիքը, իրենց տաղանդի նշույլը: Անշուշտ հնարաւոր չէր մեզ հետ տանել այն, սակայն մեզանից իւրաքանչիւրը այդ ցրուած քարերի միջից մի բեկոր գտաւ իր մօտ պահելու իբրեւ սրբազան մասունք:

Այս բոլորին անդրադառնալիս՝ լիչեցի նաեւ այն տագնապահար պատանուն, որն ականատես էր եղել անողոք թշնամիների կողմից իր պապերի կառուցած նուիրական տաճարի կողոպուտին ու հրկիզմանը: Ամէն ինչ հրոյ ճարակ էր դառնում:

Պատանին գտնում է քաղաքի գլխաւոր կրօնաւորին և չափազանց յուզուած՝ ասում է նրան.

- Շտապի՛ր, ի սէր Աստծու մի բան արա, ամէն ինչ քանդուել է, թշնամու հրոսակները չեն խնայում նոյնիսկ մեր սրբազան տաճարին, կրակը լափում է այն:

Ծանրախոհ կրօնականը հանդարտեցնում է պատանուն՝ ասելով.

- Եթէ Աստուած կայ՝ մենք նորից տաճարներ կը կառուցենք, իսկ եթէ Աստուած չկայ՝ ո՞ւմն է պէտք տաճարը:

Մենք էլ իբրեւ հայ ժողովրդի զաւակներ, բազում աւերածութիւններ ու կոտորածներ կրելուց յետոյ, կարող ենք այսօր անվարան ասել. քանի վերեւում Աստուած կայ և ստեղծագործ հայ ժողովուրդն էլ ապրելու կամքով է տոգորուած՝ մենք պիտի շարունակենք մշակութային ու քրիստոնէական արուեստի նորանոր կոթողներ բարձրացնել ի հեճուկս բոլոր նրանց, ովքեր իբլիսի չարանենգ ու թունոտ ոգով զինուած միշտ պատրաստ են կործանելու այն, ինչ որ բարի է, գեղեցիկ, ճակատի մաքուր և արդար քրտինքով յօրինուած:

ՅԱԿՈՐ ԱՐՔ. ԳԼՆՃԵԱՆ

**Ձեռագիր ՄԸ եւ ՀԱՏԻՊ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՔ
18-րդ եւ 19-րդ դարերու Գիրքեր**

Յիւնամեակ մը անցած է արդէն ու մեր անձնական գրադարանին մէջ հայերէն ձեռագիր մը եւ 28 հնատիպ հայերէն գիրքեր ի պահ կը մնան, տպագրուած Վաղարշապատ, Երուսաղէմ, Կ. Պոլիս, Վենետիկ եւ Թիֆլիս, որոնք իրենց հնութեամբ եւ բովանդակութեամբ պատմական կարեւոր արժէք կը ներկայացնեն: Անոնց մէջ կան պատմագրութիւններ, մեկնութիւններ, շարակնոց, հաւատոյ ու Ս. Գիրքի վերաբերեալ դասագրքեր, գրաբար լեզուի քերականութիւն, բառարան եւ այլ բովանդակութեամբ գիրքեր, բոլորն ալ իրենց իսկական կազմով, կաշեպատ կամ թղթակազմ: Զանազան ստորեւ կը ցուցակագրենք թուականի կարգով, տալով նաեւ իւրաքանչիւրին հրատարակութեան յատուկ պարագաներն ամփոփ տողերով, ինչպէս նաեւ Յիշատակարաններ ուր որ կան:

ՁԵՌԱԳԻՐ ՄԱՇՏՈՑ

Կաշեպատ ձեռագիրս Միսարան-Մաշտոցի ննջեցեալներու յուղարկաւորութեան եւ թաղման կարգերը կը բովանդակէ միայն: Անթուակիր եւ սակայն հաւանաբար 18-րդ դարուն գրուած: 102 թերթ բոլորգիր, մաքուր եւ լաւ ընթեռնելի, մէջ ընդ մէջ կարմիր թանաքով: Սկիզբէն թերթեր ինկած են իսկ վերջաւորութիւնը անաղարտ: Կաւարտի «Տրամադողող», «Ջարճուրեցան», «Ուրախացան», «Աղաչանք» ննջեցեալներու յատուկ երգերով: Յիշատակարան չունի:

1737 թ. (359 էջ)

ՅԱՃԱԽԱՊԱՏՈՒՄ

«Գիրք որ կոչի Յաճախապատում, ասացեալ Սբ. Հօրն մերոյ երանելոյն Գրիգորի Լուսաւորիչին, յորում պարունակին ծառք Յոգնապատումք Բսաներէք:

Վասն անհաս էութեան Աստուծոյ, եւ խնամոցն եւ սիրոյն որ առ ստեղծուածս: Եւ վարուց ուղղութեան եւ հասունցման գործոց»:

Կ. Պոլիս 1737 ՌՃ22

Յիշատակարան

էջ 36 է (357)

«Ձաշխատող ցանկիս եւ սրբագրող սբ Մատենիս. զՊաղտատար ընչին ծառայս ձեր ով հոգեւէր ընթերցողք, հանդերձ խմովք եւ ննջեցելովք յիշեալիք ի Տէր, եւ ողջ լերուք»:

Յայտարարութիւն Խնչ Յաղագս Հոգելից Սրբոյ Մատենիս

«Եւ ահա զայս հոգեւոր ճանապարհի ընթացութիւն այս գիրք այնքան լիով ուսուցանէ, մինչ զի զմասաւոր հետեւողսն իւր ի կանառս անմարմնոց իբր զձեռնէ առեալ վերացուցանէ ի զմայլումն սիրոյ ամենասուրբ Երրորդութեան: Իսկ որք բաց ի հոգեւորէն այլ ինչ իմաստ նուրբ որոնեն ի սմա է նոցին սա իբր անպիտան եւ անօգուտ: Այլ որք ունին զհոգին Քրիստոսի զմարգարիտն անգլին, զմանաւան ծածկեալ, եւ զգանձն թաքուցեալ յազարակի՝ զտաննն ի սմա որ է արքայութիւն երկնից, զորմէ ի ներքս ի ձեռք է ասաց Տէրն մեր»:

Յիշատակարան

էջ 36 թ (359)

«Եւ սոյն այս գեղեցիկ աստուածային գանցուս ցանկացող եղեալ բարեպաշտօն եւ հոգեւէր մահաւետի Յակոբ ամուսնայն որ է հաւատարիմ պաշտօնատար եւ միաբան ի դուռն սրբոյն Յակոբայ մեծի աթոռոյն ի սուրբն Սաղիմ: Եւ իւր արդեամբքն ետ տպել զսա ի յիշատակ բարի հոգւոյ իւրոյ, ի յօգուտ հոգեւոր եղբարց, եւ ի պատիւ ի փառս միոյն Աստուծոյ»:

«Եւ արդ. ողորմութեամբն Աստուծոյ եւ բարեխօսութեամբ սրբոյն Մինասայ զօրավարին, տպեցեալ աւարտեցաւ սուրբ գիրքս ի թվին հայոց ռճձ (1186)+551=1737 մայիսի 20, ի Հայրապետութեան սրբոյն էջմիածնի Թեքիրտաղցի Տեառն Աբրահամու Սրբազան կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց: Եւ ի պատրիարքութեան սրբոյն Երուսաղէմի եւ Կ. Պոլսոյ Տեառն Գրիգորի եւ Տեառն Յովհաննու սրբազան եւ աստուածաբան վարդապետացն: Ի տպարանի Կարապետի որդւոյ Մահաւետի Աստուածատուրին եւ որդւոյ նորին տիրացու Յօհաննէսին, ի Կ. Պոլիս քաղաքի»:

«Նաեւ սուրբ էջմիածնի նուիրակ Պետրոս աստուածաբան վարդապետն յիշեցի ի բարին, զի նա ետ զօրինակն սորին եւ յոյժ փափաքանօք կամեցաւ զտպելն»:

1750 թ. (591 էջ)
ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹԻՒՆ

Ըստ անատերիւր եւ անսայթագ վարդապետութեան
Սրբոյն Թովմայի
Բաժանեալ ի չորս հատորս
զոր արարեալ է Հօր Անտոնի Կովղնոյ Լէմովկեցւոյ աստուածաբան
վարդապետի Փարէս քաղաքի
Հատոր Երկրորդ: (կաշեկազմ)

Թարգմանեալ զգուշութեամբ ըստ հայկազեան լեզուիս ի Հայր Վրթանէս վարդապետէ Կ. Պոլսեցւոյ՝ յաշակերտէ Մխիթարայ վարդապետի, մեծի Աբբայի: Եւ տպագրեալ հրամանաւ Ստեփաննոսի վարդապետի եւ Աբբայի նորին յաջորդի:

Ի Հայրապետութեան Տեսուն Ղուկասու հայոց կաթողիկոսի, յամի Տեսուն 1750, ի թիվ հայոց ՌՃՂԹ, ի Վենետիկ, ի տպարանի Որլանտեան Ստեփաննոսի, հրամանաւ մեծաւորաց:

1750 թ. (686 էջ)
Նոյն Հատոր Երկրորդ.
(չարունակութիւն, կաշեկազմ:)

1790 թ. (832 էջ)
ՁԵՈՒՑ ԵԱՐԱԿԱՆ

կաշեկազմ
Տպեցեալ ի Վեհափառ Հայրապետութեան Գերագահ Աթոռոյն Սրբոյ էջմիածնի Տեսուն Ղուկասու Սրբազան Կաթողիկոսի Ամենայն Հայոց, եւ ի Պատրիարքութեան Սրբոյ Երուսաղէմի Տեսուն Յովակիմայ Երջանկափայլ Վարդապետի:

Վեհափառ հրամանաւ Մեծի Աբբայանիստ Մայրաքաղաքիս Կ. Պոլսոյ, Սրբազան Արհեպիսկոպոսի Տեսուն Ջաքարիա Ազգասէր կարդացեալ աստուածաբան պատրիարքի: Ի թուին հայոց ՌՄԼԹ, նոյեմբեր Ժա (11), ի տպարանի Յովհաննիսի եւ Պօղոսի:

Յիշատակարան Տպողի

«Օրհնութիւն, գորութիւն եւ պաշտօն հանդերձ երկրպագութեամբ եւ մաղթանօք արագահաս վկային իւրոյ սրբոյն Մինասա ետ կարողութիւն եւ յաջողութիւն մեզ նուաստիցս հասուցանել ի կատար եւ ի լոյս ածել զոգտելոք երգս երաժշտական, այսինքն զՇարականս զայս վայելուչ, ի վայելումն մաքուր մանկանց նորոյ սիօնի:

Ձի որպէս անկարօտն փառաց Աստուած կարգեաց ի յերկինս ի վերինն Սիօն զիմանալի էութիւնս մշտանուագ երգով օրհնաբանս ի պաշտօն իւրոյ մեծութեան ըստ տեսութեան Եսայայ: Այսպէս հանճեալ եւ յերկրի կարգել օրհներգուս ինքեան զբանականս զայս սեռ, զի ի ձեռն սուրբ եւ քաղցր երգոցն զմանութիւն նոցին յինքեանս բերելով միշտ նոցա նմանեցին:

Արդ ի հրճուիլն ձեր մինչ զմայլիք տալաւ, եւ հետեւապէս զկաթուածս ինչ արասարից ատ բերէք յաչաց ձերոց շարժեալ ի յղճակրութենէ ներքին հոգւոյ յիշխիք ի Բրիտանոս յոյսն մեր բնաւից, զհանգուցեալ հայրն իմ զմահտեսի Աստուածատուրն եւ զիս զորդի նորին զԾահննէս, հանդերձ բարեջն եւ բազմաշխատ որդւոյն իմով տիրացու Պօղոսի եւ միւս որդւովս տիրացու Յարութիւնիւ որ շարեաց զգիրս կապարեայս:

Նաեւ յիշել մաղթեմ զայիաստուորն գործարանիս մերոյ՝ բալուցի Տիրատուրի որդի զտիրացու Ջաքարն եւ զայս: (էջ 831-832):

1807 թ. (86 էջ)
Յովհաննու Իմաստասիրի
եւ Կաթողիկոսի Հայոց Օձնեցւոյ
ՃԱՌ

Ընդդէմ Երեւութականաց
նախ զառաջինն ի լոյս ընծայեալ տովին տպագրութեամբ՝ ըստ
հին օրինակին եղելոյ ի մեծ գրատան Փարիզու:
Հանդերձ յառաջարան եւ հետեւորդ ծանօթութեամբ ք
Հ. Մրկտիչ վարդապետի Աւգերեան, ի միաբանութենէ
ամենապետի Տեսուն Մխիթարայ մեծի Աբբայի:
Հրամանաւ գերյարգոյ Տեսուն Ստեփաննոսի Աբբայի եւ Աստուածապատիւ
Արհեպիսկոպոսի

ի Հայրապետութեան
Տեառն Դաւթի Հայոց կաթողիկոսի
1807 ՌՄՄԶ

ի Վենետիկ ի վանս սրբոյն Ղազարու

Contra Phantasiasticos

Ընդդէմ Երեւութականաց

«Առ ճշմարտասէր» յառաջբանին մէջ հրատարակիչ Մխիթարեան հայրը ի զուր եւ անճիշդ կերպով Օձնեցի Հայրապետին կը վերագրէ Քաղկեդոնի Ժողովին «հաւատարիմ մնացած ըլլալը» երբ կ'ըսէ, «Այս ճառ ուղղափառական աստուածամաստ հայրապետիս» որում եւ վկայեն նախնիք մեր, ո՛չ միայն ջաղիկի է գլխահար անգլուխ աղանդաւորաց թշնամեաց ասեմ ժողովոյն Քաղկեդոնի, եւ սքանչելի ապացոյց ողջմտութեան եւ ուղղափառութեան հեղինակի նորա, այլ եւ է վերջին ապացոյց եւ պատկիչ հաստատման ցուցակութեանց արդիւնաշատ Տեառն Հ. Միքայէլ վարդապետի Զամչեանց ի կարգի պատմութեան հայոց ի քննութիւն անձին եւ վարդապետութեան առնա մեծի:»

Օձնեցի Հայրապետ Հայ Եկեղեցւոյ մեծագոյն աստուածաբաններէն մին, յատկապէս իր «Կանոնագիրք»ով եւ բազում ժողովական տեսութիւններով պաշտպան կանգնած է Հայ Եկեղեցւոյ իսկութեան եւ անկախութեան, մերժելով երեք տիեզերական ժողովներէն յետոյ եկած ամէն եկեղեցական ժողովի քրիստոսաբանական հետապնդումները: Մխիթարեանց սոյն հրատարակութիւնը յատուկ նպատակ հետապնդած է այլափոխելու մեծ Հայրապետին ու հայոց իմաստասէր կաթողիկոսին ճշգրիտ քրիստոսաբանութիւնն ու անկէ բխած Հայ Եկեղեցւոյ հաւատոյ կանոնները: Օձնեցի եղաւ առաջինը որ ձեռնարկեց ու ամփոփեց Հայ Եկեղեցւոյ Կանոնագիրքը որ ցարդ կը մնայ հիմնական ուղեցոյցը Հայ Եկեղեցւոյ կենսունակութեան: (ՏԶԱ)

Յիշատակարան

«Ես տրուպս Գորգ, որ ի թիկունս լերինս արմէնի նստիմ յանապատս Յովանիսի, պատահեցայ օրինակի գրոցս Յովհաննու Օձնեցւոյն, յարկեղս մեծի վանացն Սկեռայի, եւ խոշոր գրով փոխեցի զսա. եւ ի վերջս օրինակին կայր գրեալ թէ տեսուն Գրիգորիսի է գիրքս հայոց քահանայապետի» (էջ 70): Արդ փոխեցի զսա ի յօգտութիւն պիտանացուաց իրաց պէսպէս աւանդից ի զգուշութիւն ինձ, եւ համաշունչ յարակցի եղբօր Ռաշատրոյ վարդապետի եւ Աստուածատրոյ, եւ զկնի մեր որոց տէր յաջողեցէ: գրացաւ ԶԽԷ (1298) թուին ի փառս աստուծոյ. ամէն»:

1831 թ. (292 էջ)

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ ՄԱՆԿԱՆՑ

Տեառն Հ. Մինաս վարդապետի Բժշկեան

միջաբի Նարատու քաղաքին

ի Մխիթարեան Միաբանութենէ

Երկրորդ Տպագրութիւն

ի Վենետիկ ի վանս սրբոյն Ղազարու

1831

Սկիզբը որպէս մուտք գիրքս հայերէն երեք տեսակ տառերու օրինակներ կը բերէ, ինչպէս նոսրագիր, բոլորագիր, երկաթագիր: Ապա

(ա) Հայերէն լեզուի նախնադրոյն տարերք. (բ) Բարոյախոսական խրատներ. (գ) Վարժութիւն բարոյական գործոց այբբենական կարգով (Ա-Յ): Օրինակ՝

Այբ. Արիստոտէլ փիլիսոփային հարցուցին «թէ ստախոսները ի՞նչ վաստակ ունին. պատասխան տուաւ թէ անոնց չարք այս է որ ճշմարիտ ալ ասեն, մարդ իրենց չի հաւատար:»

Դ. Վարժութիւն Հայոց Պատմութեան, այբբենական կարգով (Ա-Յ): Օրինակ՝ «Արամ էր քաջ նահապետ Հայկայ թոռներէն Բագարատ քաջ իշխան ըլլալով Վաղարշակ հայոց թագաւորը զինքն արաւ. թագադիր նախարար՝ թագաւորին թագ դնող:»

Յետագայի ձեռագիր յիշատակարան

«Սեփականութիւն Արաբկիրցի Տիրան Գ. Զորեպանեանի

նուէր ստացայ քրոջս Արաքսի Կ. Մայրամեանէ մայր

Մինաս Մայրամեանի (սարկաւազ)

1840 թ. (253 էջ)

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՄԱԿԱՊԳՈՒԹԵԱՆ

Արարեալ երանելոյն Նոսրովու Անձեւացեաց Եպիսկոպոսի,
 եւ կարգադրեալն Մովսէսի գիտնական վարդապետի
 Հրամանաւ

Ամենապատիւ եւ Վեհափառ Պատրիարքի
 Թագաւորեալ մայրաքաղաքիս Կ. Պոլսոյ
 Տեառն Յակովբոսի բարեջան եւ աստուածաբան Արքեպիսկոպոսի
 ի տիպ արձանացեալ
 յամի Տեառն 1840 (ՌՄՁԹ)

ԺՐԹագիւղ
 ի տպարանի երկից որդւոց Պօղոսի Արապեան Ապուշեիցւոյ
 Յաւելուած Յորդորակ էջք 244-252

Ձեռագիր մտածական մը վերջին պահպանակին վրայ՝ գրուած էվէրէկցի Տէր Յարութիւն քահանայ Նեմրուդեանի ձեռքով, ստորագրութեամբ՝ Տ.Յ. Անուան ստուգումը կատարած է հայրս էվէրէկցի Եղիա Արզումանեան իր ձեռագրով:

1843 (272 էջ)

ՊԱՏՄԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Յովհաննու Կաթողիկոսի ամենայն Հայոց
 Դրասխանակերտացւոյ
 Տպագրեալ 1843

Ի Սուրբ Երուսաղէմ
 ի Պատրիարքութեան Տեառն Հաքարիայի Արքեպիսկոպոսի
 ի տպարանի Սրբոց Յակոբեանց Առաքելոց

«Յայտարարութիւն» Ձաքարիա պատրիարքէ

«Արդ՝ տեսանելով մեր փափագմամբ արտի զվայելչահիւս նամականիս հայադասան արդի ուսումնականաց՝ պանծալի իմն բեղմնաւոր հայկական գրականութեամբ, փոյթ յանձին կալեալ տպագրեցաք զվանական պատմագրութիւն բարեացապարտ հոգեմէթ Յովհաննու Մայրապոյն Կաթողիկոսի Ամենայն Հայոց, գոնեա սովա նպաստաւոր գտանել զպրոցական քաջուշեղ աշակերտեալ: Թէպէտ արժան էր ի տեղիս տեղիս ծանօթութիւն կարգել, սակայն ժամանակն ոչ ներեաց, թողաք այլու՛մ բարեպատեհ ժամու եւ ժամանակի կամ մեզ երկասիրել, եւ կամ այլոյ ազգասիրի աշխատսիրել:»

1851 թ. ՌՅԱ (240 էջ)

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Սերէոսի Եպիսկոպոսի ի Հերակլն
 ընծայեալ ի լոյս ի Հայրապետութեան
 Տ.Տ. Ներսէս Ե Սրբազնագոյն Կաթողիկոսի Ամենայն Հայոց
 եւ ի Պատրիարքութեան Սուրբ Երուսաղէմի
 Տ. Յօհաննու Սրբազան Արքեպիսկոպոսի
 եւ Հրամանաւ Վեհափառ Պատրիարքի Կ. Պոլսոյ
 Տ. Յակովբայ Ազգասէր Սրբազան Արքեպիսկոպոսի
 ի Կոստանդնուպոլիս
 ի տպարանի Յովհաննու Միւհէնտիսեան
 1851 - ՌՅԱ

Հրատարակիչ՝
 Թաղէոս Միւրդաւո Տ. Աստուածատուրեան ի Կ. Պօլիս ի Ստմաթիա
 ի Յաւերժական Յիշատակ հոգւոց
 հանգուցեալ ծնողին իմոյ
 Տ. Աստուածատուր քահանայի եւ Միւրդաւոյ զարմին:

«Կանխարանութիւն» (էջ 5-6)

«Ձիք անձկալի բարութիւն յաշխարհի ազգասէր եւ հայրենասէր անձին քան զգիւտ հայրենի հնութեանց, մանաւանդ եթէ յայտ գայցէ ի դէպ ժամանակի, յորոց եւ բազում նշխարաց հնութեանց ազգիս ի լոյս ածաւ Սերէոս այս պատմագիր: Արդ եթէ հայեցուք ի Սերէոս՝ յետ թորենացւոյն իբր հարիւր քսան ամաց ի յայտ եկեալ է այս արձանագրութիւն (Մարտբա փիլիսոփայիս Մծուրնացւոյ ՁԱ), որովհետեւ Սերէոս էր յետ թորենացւոյն իբր 140 ամաց, վասնզի գրէ Սերէոս՝ «Կացեալ յաւերածի արքունական կայնիցն, քանզի զսիւնս տաճարին այնորիկ խնդրեալ ի դուռն արքային Պարսից»:

Յիշատակարան (էջ 240)

«Ձյետին ի գրչաց՝ եւ զառաջինս ի մեղաւորաց՝ զանարժան զանարհեստ եւ զանիմաստ զԳրիգոր երէցս արժանի առնել աղաչեմ զձեզ ով աւուրբ ընթերցողք միով ողորմեայիւ, եւ մեղաց իմոց թողութիւն շնորհել ինձ եւ իմոցն ամենայնի, եւ նա որ յիշէ, յիշեալ լինիցի յարդարամէտ զատաւորէն մերմէ Յիսուէ Քրիստոսէ, եւ նմա փառք յաւիտեանս, ամէն: Արդ գրեցաւ սա ի թուին Հայոց ՌՃԻԱ (1672 թ.) ի բաղէշ ի վանս Յովհաննու Կարապետի:

1853 թ. ՌՅԲ (879 էջ)

ՁԵՌԱՅ ՇԱՐԱԿԱՆ

Շարական Հոգեւոր Երգոց Սուրբ եւ Ուղղափառ
Եկեղեցւոյս Հայրաստանեայց
յօրինեալ

ի սրբոց թարգմանչացն մերոց եւ
ի սրբոյ Շնորհալոյն եւ յայլոց սուրբ հարց եւ վարդապետաց
ի Հայրապետութեան

S.S. Ներսէսի Ազգասէր եւ Աստուածընտիր

Կաթողիկոսի Ամենայն Հայոց

եւ ի պատրիարքութեան սրբոյ Երուսաղէմի

S. Յովհաննու Առաքելաշաւիղ Արքեպիսկոպոսի

եւ ի պատրիարքութեան Կ. Պոլսոյ

S. Յակովբայ Ազգասէր եւ Վեհափառ Արքեպիսկոպոսի

ի Կոստանդնուպոլիս ի տպարանի Յովհաննու Միւհէնտիսեան

1853 ՌՅԲ

էջ 879՝ Ժամանակագրութիւնք սրբոց վարդապետաց՝ հեղինակաց շարականաց
Թիւք հեղինակաց՝ 23 Սբ. Սահակ Պարթեւ Հայրապետէն (426 թ.) մինչեւ Կիրակոս վրդ. Երզնկացի
(1478 թ.)

1856 թ. ՌՅԶ (308 էջ)

ՏԱՐԵՐԲ ՀԱՅԵՐԷՆ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

Դպրատանց տղոց համար

յօրինեց

Հ. Արաքն Կոմիտաս Բաղրատունի

ի Մխիթարեանց

Զորորդ տիպ հեղինակէն ուղղագրած

ի Վենետիկ ի վանս Սրբոյն Ղազարու

1856 ՌՅԶ

Յառաջաբան

«Մեր օրերն ազգիս իր լեզուն աղէկ սորվելու մեծ փոյթն տեսնելով եւ յազգասիրաց
ստիպեալ, սա համառօտ քերականութիւնս հանեցինք մեր նոր կարգով աւելի զարգացելոց համար
շինած ընդարձակ գրաբառ քերականութենէն. . .»:

1858 թ. ՌՅԷ (368 էջ)

ՄԱՏԵԱՆ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԵԱՆ

Սրբոյ Հօրն Մերոյ Գրիգորի Նարեկայ Վանից Վանականի
տպագրեալ

ի Հայրապետութեան

S.S. Մատթէոս Ա. Աղգասէր եւ Աստուածընտիր

Կաթուղիկոսի Ամենայն Հայոց եւ

ի Պատրիարքութեան Կոստանդնուպոլսոյ

S. Գէորգայ Սրբազան Արքեպիսկոպոսի

ի Նալաթա Կ. Պոլսոյ

ի տպարանի Յովհաննու Միւհէնտիսեան

1858 ՌՅԷ

ի ինդրոյ Հայցմանց Հարց

միաձանց եւ քաղմաց անապատականաց

ասացեալ

Մատեան Ողբերգութեան

Գրիգորի Նարեկայ Վանից Վանականի

Յաւելուած

Ա. Տէր Առաքել վարդապետի ասացեալ ներբողեան ի սուրբ Գրիգոր Նարեկացին (էջ 319-322)

(այբբենական լրիւ համարք)

«Արփիական լոյս երկնային, Յիսուս Բրիստոս Հօր միաձին, լցեր շնորհիւ քո անքնին,
զսուրբ Գրիգոր Նարեկացին».Բեւ զԲրիստոս փառաբանեմք, ընդ Հօր հոգւով երկրպագեմք, Երրորդութեանն փառս
վերերգեմք, աստուածութեամբ մեր դաւանեմք»:

Բ. Աւետարանք բժշկութեան (չորս բաժին իւրաքանչիւր Աւետարանէն էջ 323-350)

Գ. «Նշանակութիւնք խրթին բառից ինչ մասնին» (էջ 351-368). Բառարան երեք լեզուներով՝
գրաբար, աշխարհամար, թրքերէն:

1858 թ. (88 էջ)

Յաւելուած

ի Պատմութիւն Վերադարձի Երից Վարդապետացն

ի ծոց Հայաստանայց Սուրբ Եկեղեցւոյ

վերադարձ եւ շորորդին

S. Պորենայ Պ. Գալֆայանեան քերթող վարդապետի

Փարիզ

տպագրութիւն Արամեան 1858 ՌՅԸ

Երեք յիշեալ վարդապետներն են. Սարգիս վարդապետ Թէոդորեան, Գաբրիէլ վարդապետ
Այվազեան, Ամբրոսիոս վարդապետ Գալֆայանեան, եւ չորրորդն՝ Պորէն վարդապետ Գալֆայանեան:

«Վերջաբան» ստորագրուած առաջին երեք վարդապետներէն

«Իսկ մեք երեքին վարդապետքս որ Պորէն վարդապետին գալուստը, մանաւանդ այսպիսի
ժամանակ՝ մեն նշան կը համարեմք այցելութեան Աստուծոյ ի վերայ Ազգիս, եւ արդարեւ աւելի կը
քաջալերուիմք եւ կ'արիւնջամք այնու՝ քան թէ բարեխնայ Ազգայնոց բիւրաւոր դովասանքներէն որ
սուեր են ու կուտան մեր ուղիղ գիտաւորութեան եւ որպիսի եւ իցէ աշխատութեանցը» (էջ 83):

1859 թ. ՌԻԸ (248 էջ)

ՏԱՆԵԳԻՐԲ

Արարեալ Սմբատայ Սպարապետի Հայոց

որդւոյ Կոստանդնայ կոմսին Կոռիկոսոյ

ի լոյս ընծայեաց հանդերձ ծանօթութեամբք

Կարապետ վարդապետ Շահնազարեանց

միաբան Սրբոյ Էջմիածնի

ի Պատրիարքութեան Կ. Պոլսոյ

S.S. Գէորգայ Ամենապատիւ Արքեպիսկոպոսի

ի գործատան Կ. Վ. Շահնազարեանց

1859 Փարիզ ՌԻԸ

Յառաջաբան

«Տարեգիրք Սմբատայ սպարապետի կամ գունդաստապլի արքայութեանն Կիլիկիոյ յետ ի խաւարի անգիտութեան մնալոյ դարս գրեթէ վեց, տեսանէ արդ կրկնակի զլոյս ի ձեռն տպագրութեան նախ ի Մոսկվա, ապա ի Փարիզ, որ եւ ըստ շարի հայ պատմագրաց մերոց, գալով զկնի Ղեւոնդեայ վարդապետի, Ստեփաննոսի Ասողկայ եւ Ստեփաննոսի Օրբելեան Սինեաց Մետրապօլաի, ի չորրորդում համարի կարգի»:

Տիտղոսն Գունդաստապլ վերագրեալ Սմբատայ Սպարապետի, ելեալ է ի comes stabuli լատին բառէս, յորմէ Անգլիացիք կազմեցին constable, Գաղղիացիք՝ connetable, եւ Հայք՝ գունդաստապլ: Ի սկզբան անդ գունդաստապլ ի կիր առեալ էր առ Եւրոպացիս իբրեւ ախոռապետ կամ կոմս ախոռոյ արքայի, ապա՝ իբրեւ ընդհանուր հրամանատար զօրուն, իբրեւ կուսակալ, իբրեւ պետ ինդանոթաձիգ զօրուն, երբեմն եւս իբրեւ բերդակալ»։ (էջ 17)։

1864 թ. (458 էջ)

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԻՆԵՒՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆԱՑ

Երկու Մասամբ

(Երուսաղէմի Եսայի պատրիարքին կարմիր կնիքը առաջին էջին վերի անկիւնը 1864 թուակիր)

Տպագրութիւն Ս. Յակոբեանց Վանուց

Երուսաղէմ 1864

Զեկուցումն

«Նախ փոյթ տարինք որ ամեն եղելութեան յիշատակութիւնք գտնուի, երկրորդ՝ կարելի եղածին չափ ժամանակագրական կարգաւ պատմուին, երրորդ՝ տեղ տեղ ծանօթութիւններ ու դիտողութիւններ դրած եմք պարզելու համար: Ամեն գլուխներու սկիզբը թուանշանով նշանակած եմք իւր մէջ պարունակուած նիւթերը, վերջապէս ուրիշ բան չէ եղած մեր նպատակը՝ եթէ ոչ Սուրբ Գրոց պատմական մասը ճիշդ ցուցնել տոյն համառօտութեանս մէջ: Զատնք ընելու համար բաց ի Սուրբ Գիրքէն մեղի առաջնորդ ըրած եմք նաեւ ազգերնուս մէջ գտնուած ընտիր մատենագրութիւններէն մէկ քանին, որոնք այս մասին կարեւոր տեղեկութիւններ կը պարունակէին»:

Վերջաւորութեանէ էջեր կը պակսին: 458-րդը վերջին էջը ըլլալով, հոն Պօղոս առաքեալի Մեկիտինէ կղզին մտնելու դէպքով կ'աւարտի: «Ճանապարհին շատ նեղութիւն եւ այնկեմութիւն կրելով տաան ու չորս օրէ ետքը նաւը Մեկիտինէ կղզին ցամաքը ընկաւ եւ հազիւ մէջիները կը ցան ազատիլ»:

1864 թ. ՌՅԺԻ (392 էջ)

ԵՆՇԷՒ ՎԱՐՈՒՊԵՏԻ

Վասն Վարդանայ եւ Հայոց Պատերազմին

ի Վենետիկ

ի Սուրբ Ղազար

1864 ՌՅԺԻ

1865 թ. (849 էջ)

ԱՌՁԵՐՆ ԲԱՌԱՐՈՒՆ

Հայկազեան Լեզուի

երկրորդ տպագրութիւն

Վենետիկ ի Սուրբ Ղազար

1865

Գիտելիք

«Ի գլուխ երկրորդի տպագրութեան Առձեռն Բառագրոց Հայկազեան լեզուիս զայս եւեթ ի հարկէն ասեմք, զի որ ինչ նշմարեալ էին ցարդ ի մատենիդ ուղղելիք՝ փոյթ յանձին կալաք կարեւոր քննութեամբ ուղղել, եւ որ ինչ անկան ի ձեռս երկասիրութիւնք նախնեաց նորագիւտք, կամ որ խուսափեալն էր յաշաց ի հինսն, յաւելաք բառս անլի քան զհինգ հազար, եւ ոճս բանից բազումս: Զաւելին թողումք ժամանակին եւ նորանոր հետազոտութեանց, իսկ այժմու որ եւ է մերոյ ախատութեանս ոչ այլ ինչ խնդրին փոխարէնք, բայց զի ուսումն հայրենի բարբառոյս արծարծիցի սովաւ»:

1869 թ. (597 էջ)

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Մատթէոսի Ուռհայեցոյ

ի Հայրապետութեան

Տ.Տ. Գէորգայ Սրբազնազոյն Կաթողիկոսի Ամենայն Հայոց
Հրամանաւ

Սրբոյ Երուսաղմի Պատրիարք

Տ.Տ. Եսայեայ Սրբազան Արքեպիսկոպոսի

ի տպարանի

Առաքելական Աթոռոյ Ս. Յակոբեանց

յն Երուսաղէմ

1869

Յառաջաբան

«Նա ինքն Մատթէոս անձամբ զանձնէն իսոյի յիւրական պատմութեան անուանելով զինքն Ուռհայեցի եւ վանական, որմէ համարիմք զնա աներկբայ ի սմին քաղաքի ծնեալ, եւ անդ վարժեալ ուսմանց իւրոց, ասելով «զամս բազումս քաջան քննութեամբ կացի, եւ արիարար մտօք ի քաղաքս Միջագետաց յՈւռհայ ժողովեալ գրեցաք»: Սկիզբն առնէ պատմութեան իւրոյ յամէ 952 եւ հասուցանէ մինչեւ ցամն 1136: Կրկին օրինակք առ ձեռն ունէաք ի սկսանելն գրոցս, մին 1107 համարաւ, բոլորգիր առանց թուականի, եւ միւսն 1051 համարաւ, նօտրգիր, անթուական, որոց գրչութիւնն ոչ անցանէ ի ժէ դարն:»

1871 թ.

ՈՒՆՏԱՆԿԱ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ՍԵՐԱՍՏԻՈՑ

զՊատմութիւն յերիս հատուածս

զոր ասացեալ է Տեառն Ուխտանիսի Սեբաստիոյ) Եպիսկոպոսի

Մասն Ա.

Յաղագս թագաւորաց եւ հայրապետաց մերոց

Մասն Բ.

Յաղագս բաժանման Վրաց

Մասն Գ.

Յաղագս մկրտութեանն ազգին այնմ իկ Մաղն կոչեցեալ

ինդրանօք

Անանիայի վարդապետի առաջնորդին նարեկայ Վանուց

Վաղարշապատ

1871

Հրատարակիչներ միակ ձեռագիր մը ունեցած են իրենց տրամադրութեան ներքեւ, «զի մի միայն օրինակ գոյր ի Մատենադարան Մայր Աթոռոյս՝ բոլորգրով օրինակեալ իբր ժԱ կամ ի ժԲ դարու»: Անոնք կը յայտնեն նաեւ թէ «համարք գլխոց նորա էին խառն եւ գրչութիւնն բազմաշփոթ, եւ փութացաք ընծայել ի լոյս զոր ի ձեռին էր ի վայելս եւ մերոց եւ օտարաց»: Ուխտանիսի լրիւ երկը առաջին անգամ ըլլալով 1985 թուին անգլերէնի թարգմանեց Զաէն Մ.Վ. Արզումանեան հանդերձ ծանօթագրութիւններով, հիմնուելով եւ սակայն լրիւ սրբագրելով Վաղարշապատի սխալաշատ հրատարակութիւնը:

Սոյն հրատարակութեան մէջ կը պակսի երրորդ մասը՝ Մկրտութիւնն ազգին որ Մաղն կոչի: Յառաջաբանին մէջ բարեբախտաբար նկատելի է հետեւեալ տեղեկութիւնը Մաղնու մասին որ վրիպած է բանասէրներու կողմէ:

«Եւ յետ այնորիկ զՄկրտութիւնն ազգին որ Մաղն կոչի, նաեւ զգաւառս եւ զգեղս գլխաւորս, եւ զքաղաքս եւ զքերդս իւրաքանչիւր գաւառօք որ են յաշխարհին յայնմ իկ, որպէս եւ կամք քո հրամայեցին, եւ զվանձրայս հանդերձ վանականօք անուամբ իւրաքանչիւրոց, եւ զանապատս միայնաւորաց, եւ որք բազմակեցեք եւ որք միայնակեացք ընակեալ յապատս եւ յանապատս, եւ զօրինակ ցուցանել զօրութեանն Աստուծոյ, որ ի ծածուկս եւ ի յայտնի դործէր ի մկրտեալսն երեւմամբ նշանաց եւ արուեստից, տեսեամբ եւ յայտնութեամբ, միանգամայն եւ զգործս հոգեւորս» (Ուխտանիս Ա. էջ 14):

1871 թ. (334 էջ)
 ԸՆԴՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ
 Սրբոյն Ներսիսի Շնորհալուոյ
 ի Հայրապետութեան Ս. Էջմիածնի
 Տ.Տ. Գէորգայ Վեհափառ Կաթողիկոսի
 Հրամանաւ
 Պատրիարքի Սրբոյ Երուսաղէմի
 Տեառն Եսայեայ Սրբազան Արքեպիսկոպոսի
 եւ ի Պատրիարքութեան Կ. Պոլսոյ
 Տեառն Մկրտչի Սրբազան Արքեպիսկոպոսի
 յերուսաղէմ ի տպարանի Առաքելական Աթոռոյ
 1871

Յառաջաբան
 «Համահաւաքումն առաքելաշունչ թղթոց Ս. Ներսիսի Շնորհալուոյ, որ Ընդհանրական կոչի
 ի հասարակաց, եւ յորում ամփոփին նաեւ թուղթք կայսերն եւ պատրիարքին Գունաց եւ
 կաթողիկոսին Հայոց Գրիգորի Տղայոյ, ի զանազան ժամանակս եւ ի տեղիս, տեսնալ է զլոյս, է՛ որ
 ամբողջական եւ է՛ որ մասնական պարունակութեամբ: Բաղդատութեամբ տպագիր եւ ութից
 գրչագիր օրինակաց ածաք ի լոյս»:

1875 թ. (733 էջ)
 ՈՒՍՈՒՄՆ ՀԱՄԱՐԱՐԱՌ ԱԻԵՏԱՐԱՆԻ
 Տեառն մերոյ
 ի Տ. Ներսէս Արքեպիսկոպոսէ Վարժապետեան
 Պատրիարքէ Հայոց Կ. Պոլսոյ
 յԱրմաշ
 ի տպարանի Զարիսպիան Ս. Աստուածածնի Վանաց
 1875 ՌՅԻԻ
 ի Հայրապետութեան
 Տ.Տ. Գէորգայ Սրբազան կաթողիկոսի Ամենայն Հայոց
 եւ
 ի պատրիարքութեան Ս. Երուսաղիմայ
 Տ. Եսայեայ Սրբազան Արքեպիսկոպոսի
 առ յիշատակ ննջեցելոց իւրոց
 Յակոբ Էջֆնտի Նորատունկեան
 առ որդիս Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ:

1875 - 1879 (786 էջ)
 ՆՈՐ ԲԱՌԳԻՐԲ
 Հայ - Անգլերէն
 ի Հ. Մատթեայ վ. Պետրոսեան
 New Dictionary
 Armenian-English by
 Rev. Matthias Bedrossian, M.M. D.D.
 Վենետիկ
 ի տպարանի Մխիթարեանց
 ՌՅԻԳ - ՌՅԻԸ
 1875 - 1879

Preface (pp. xi-xv)

"The progress of philology permitting us at present to study accurately our language, it behoves us to endeavour to prevent the influence of modern languages, such as French and English, from making too many encroachments. As regards the number of words, our New Dictionary is much richer than the former one, Rev. Paschal Awker's in 1825, and at the same time more purified. In the series of Armenian words, we have adopted as much as possible the method of our Armenian Academic Dictionary, making a summary of nearly all the words

chosen from our classic authors; obsolete words being excluded, as also a number of compound words, the meaning of which would easily be understood even by those unacquainted with the Armenian language."

1886 ՈՅԼԵ (86 էջ)
ԱԹՈՌ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ

գրեց՝
Մաղաքիա Եպիսկոպոս Օրմանեան
Առաջնորդ Կարնոյ
Վաղարշապատ
ի տպարանի Սրբոյ Կաթողիկէ էջմիածնի
(արտատպուած Արարատ ամսագրէն)

1889 ՈՅԼԵ

առ Աստուածարեալ եւ Վեհափառ
Տէր Տէր Մակար Ա Սրբազնակատար Կաթողիկոս
եւ Մայրաքոյն Պատրիարք Ամենայն Տանն Թորգոմայ

Գահակալ
Նախամեծար Լուսաւորչա՛հիմն Աթոռոյ Սրբոյ էջմիածնի
Եպիսկոպոսպետ Մեծ
եւ Քահանայապետ Հայաստանեայց Սուրբ Եկեղեցւոյ
Հովուապետ արթուն բանաւոր Հօտիս Քրիստոսի
Հայր մեր եւ Տէր Հոգեւոր

Եզրակացութիւն (էջ 82 - 85)

«Հայց. Եկեղեցին իւր սեպհական կանոններով եկեղեցական դասակարգութեան ամենախիստ պահպանն է եղած՝ եկեղեցական նուիրապետութեան բարձրագոյն նշանակութիւն տուած լինելով: Հայց. Եկեղեցին ո՛չ նորութեանց ետեւ մղորեցաւ եւ ո՛չ բարեկարգութեանց պէտք ունեցաւ. այլ իւր հաւատոց պարզութեամբ եւ հնաւեղ դասնութեանց եւ կանոնադրութեանց պահպանութեամբ եղաւ ի սկզբանէ եւ մնաց ինքնանկախ բոլոր եկեղեցեաց վրայ գերազանցապէս փայլելով միշտ: Հայց. Եկեղեցւոյ Գերագոյն Աթոռ ոչ երբեք այն չափ փառաւոր կ'երեւի, քան երբ իր բարձրութեան ելնելու բազմաթիւ սանդուխները կարգ ըստ կարգի շարադասեալ եւ համաձայնեալ նկատուին:»

1887

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Ղեւոնդեայ Մեծի Վարդապետի Հայոց

Հրատ. Կարապետ Եղեանց

Աշխատասիրեց՝ Ստեփան Մալխասեանց

Ս. Պետերբուրգ

1887

Երեւանի Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի անուան Մատենադարանի 13-րդ դարու թիւ 1902 հնագոյն Ձեռագիրը ունի հետեւեալ տիտղոսաթերթը՝ «Պատմաբանութիւն Ղեւոնդեայ Մեծի վարդապետի Հայոց, որ յաղագս երեւելոյն Մահմետի եւ զկնի նորին, թէ որպէս եւ կամ որով օրինակաւ տիրեցին տիրեցեաց, եւս առաւել թէ Հայոց ազգիս»:

Ներածական

Եղեան կը նշէ թէ քննական սոյն հրատարակութիւնը պատրաստած է Ստեփան Մալխասեան, ուրիշ նաեւ կը յայտնուի թէ Ղեւոնդի գործը ֆրանսերէն եւ ռուսերէն թարգմանութեամբ լոյս ընծայուած էին նախապէս: Վերջին ժամանակներու 1982 թուին անգլերէն առաջին թարգմանութիւնը կատարած ու հրատարակած է Հաւէն Մ.Վ. Արզումանեան Ֆիլատելիոյ մէջ (ԱՄՆ): Նոյն տարին Ղեւոնդի երկը աշխարհաբարի թարգմանուած եւ հրատարակուած է Երեւանի մէջ Արամ Տէր Ղեւոնդեանի կողմէ:

Թիշատակարան

«Կատարեցաւ վարդապետութիւն Ղեւոնդի վասն ժամանակագրաց տանն Թորգոմայ, ի հրամանէ տեառն Շապիոյ Բագրատունւոյ, ի պատուաւոր յազգէն Մամիկոնեանց, ի հալալ արդեանց

եռ Հրաման ծրել փծուն գրչի Սարգսի: Աղաչեմ յիշեցէք յողորմածն Աստուած, եւ նմա փառք յաւիտեանս. Ամէն»:

1889 ՌՅԼԸ (68 էջ)
ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՏԱՐՄՈՅ
զոր թարգմանեաց Ջենոբ Ասորի
երկրորդ տպագրութիւն
ի Վենետիկ
ի տպարանի Սրբոյն Ղազարու
յամի 1889 ՌՅԼԸ

Ջեկուցումն

«Ջենոբա այս աշակերտ սրբոյ Լուսաւորչին եւ առաջնորդ Իննական վանիցն ի նմանէ կացեալ, Հրամանաւ վարդապետին իւրոյ որպէս ինքն իսկ պատմէ գրեաց զգիրս զայս առ երիցունս ումանս յԱսորիս»:

Յիշատակարան (էջ 62)

«Ի Ժամանակս թագաւորութեանն Հերակլեայ, եւ ի մահուն Խոսրովու, Հրամանաւ Ներսիսի Հայոց կաթողիկոսի, եւ յիշխանութեան Մամիկոնեան Վահանայ՝ զոր մայրենեօք Կամսարական կոչեն, որ երեսներորդ երկրորդ էր ի Մուշեղայ՝ զոր Բաշակորով կոչեն, գրեալ եւ կազմեալ ի վանան Գլակայ ի դուռն սրբոյ Կարապետին, յորում կայ նշխարք Կարապետին՝ բեւեռովն յայտնի գոլ, թողի անմոռաց յիշատակ ինձ եւ իմոցն, եւ Յովհան Մամիկոնեան եպիսկոպոս, երեսներորդ Հինգերորդ (35-րդ) ի Ջենոբայ առաջին եպիսկոպոսէն Մամիկոնեանից, ի Հայրապետութեան Մամուէլի՝ որ չորեքամսեան էր նստեալ»:

1892 թ. (226 էջ)
ՀԱՏԱՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

եւ

Բիւզանդեան Ժողովոց Պարագայք
Պատմական Յառաջադրութիւն
Դր. Արշակ Տէր-Միքելեան
Մոսկուա

1892

(Արժանացեալ բարեյիշատակ Իզմիրեան
Սահակ-Մեսրոպեան մրցանակի)

Յառաջարան 23 էջերով

«Հայց. Եկեղեցին՝ մեր այդ փառաւոր աւանդարանը, ծփում էր իւր վեհութեան մէջ դեռ առաջին դարերում իւր պարզ, սուրբ եւ ազատամիտ սկզբունքներով, որոնք սոյն այս դարում եւ յաւիտեանս ամենալուսաւորեալ աշխարհի հիացման առարկայ են: Հայց. Եկեղեցին ոչ մի եկեղեցու կամ ազգի թշնամի չէ, սակայն իւր անաղարտ էութեան եւ կերպարանքի մէջ մնալով, նոցա գրկախառնելուց հիմնապէս եւ մահու չափ զգուշանում է: Բայց իւրաքանչիւր եկեղեցու բարոյական պարտականութիւնն է ցոյց տալ եւ խելամուտ անել իւր որդոց իւր հիմնական սկզբանց եւ զաղափարներին, որպէս զի ապահով լինի օտար մոլորութիւնից, վասն զի հայր քանի առաւել զարգանայ եւ քանի շատ խորամուտ լինի Հայց. Եկեղեցու ներքոյն, այնքան աւելի կը սիրէ եւ կը պաշտէ զայն, որուն պարտականութիւնն է քարոզով ցոյց տալ իւր որդոց այն հաւատքն ու սկզբունքները որոնք կենդանի են ի հետեւ» (էջ 6.):

1895 թ. (1267 էջ)
ԱՏՏՈՒԱՄԱՇՈՒՆՉ ՄԱՏԵԱՆ
Հին եւ Նոր Կտակարանաց
Ըստ ճշգրիտ թարգմանութեան նախնեաց մերոց
Համեմատութեամբ Երբայական եւ
Յունական բնագրաց
Կ. Պոլիս 1895
Տպագրութիւն Գ. Պաղատալեան

«Յրեծայել մեր արդ ի լոյս զԱստուածաշունչ Մատենան Հին եւ Նոր Կտակարանաց համեմատեալ զհինն ընդ Եբրայական բնագրին, եւ զնորն ընդ Յունականին, արժան համարիմք ընթերցանելեաց նախ զպատճառացն վասն որոց եկաք յայս կարեւոր գործ. եւ երկրորդ զհանգամանաց աշխատութեան մերոյ: Զպատճառացն շատ իցէ ստել կարճառօտիւ եթէ յառաջ քան զամեն ինչ, բարեաց յիշատակաց արժանին ներսէս Պատրիարք Վարժապետեան ոչ սակաւ քան յանձն առնայր հաւանեցուցանել զԼեկերութիւն Գրոց Սրբոց տալ ի լոյս ընծայել եւ տարածել զիւրացնի զաստուածեղէն Մատենան, զթարգմանեալն ի հայ լեզու յերանելի հարցն մերոց ի Սահակայ եւ ի Մեսրոպայ»:

Մատենիս Հին եւ Նոր Կտակարաններու միջեւ գտնուող էջերու «ընտանեկան արձանագրութիւններ» բաժնին մէջ, արձանագրուած են ծնունդներու, ամուսնութեանց, քահանայական ձեռնադրութեան եւ մահագրութեանց ղէպքերը՝ պատահած 1930 - 1954 թուականներու ընթացքին, գրուած հօրս՝ վեց զաւակներու հայր՝ Էվէրէկցի Եղիա Արզումանեանի ձեռամբ:

1899թ. (480 էջ)

ՄԻՄԱՂ

Յակոբ Յ. Պարոնեանց

Թիֆլիս 1899

Տպագրութիւն Մ. Շարաձէի եւ Ընկ. Նիկ. 21

«Երկու Պօսք»

«Ներկայ գործս պիտի խօսի կենդանիներուն վրայ, ի բաց առնելով միայն այն կենդանին որուն մարդ կ'ըսեն տասնեւիններորդ դարուս մէջ: Ինքնին կը հասկցուի ուրեմն թէ զիւցազներուս խումբը պիտի կազմուի կատուէ, գորտէ, կապիկէ, աղուէսէ, գայլէ, էջէ, սագէ, բաղէ եւ, վերջապէս այն ամէն կենդանիներէն որոնց մարդ չեն ըսեր: Փիլոն հագած կապիկներ, առաջնորդութեան թեկնածու ագուսներ, իրենց անձը ուղղութեան օրինակ հռչակող ուղտեր, ներդաշնակութեան ճաշակ տարածող աւանակներ, պանիրի պահպանութեան համար իրենք զիրենք ընտրելի ներկայող կատուներ եւայլն, ի տես պիտի գան եւ իրենց դերերն պիտի կատարեն ՄԻՄԱՂի ասպարէզին մէջ» (էջ 4.):

ԶԱԻԷՆ Ա. ԲՆՆՅ. ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

ԳԻՆԵՄՈԼՆԵՐԸ

«Գինիի մօտ քեզի քաջ ցոյց մի տուր, քանզի
գինին կործաներ է շատերուն» (Սիրաք 34:30)

«Այն մարդիկ, որոնք կը խմեն խորտակելու
համար իրենց թախիծը, պետք է գիտնան,
որ թախիծը լողալ գիտէ» (Ann Landers)

Այսօր հասարակութեան մէջ ամենատարածուած ախտերէն մէկը գինեմոլութիւնն է, որ որդի նման կ'ուտէ մարդկանց ՄԱՐԴԿՈՒԹԻՒՆԸ:

Այս գրութիւնը ոչ թէ այն մարդկանց մասին է ովքեր չափ ու սահման գիտեն Գինի (այսուհետեւ Գինին գլխագիր պիտի գրենք՝ անոր տակ հասկնալով բոլոր ալքոլի խմիչքները) խմելուն մէջ, այլ անոնց մասին է, ովքեր անչափ խմելէն գազանացած, իրենց ամբողջ ցասումն կը թափեն իրենց իսկ ընտանիքի անդամներուն վրայ՝ գործելով այնպիսի վայրագութիւններ, որ նոյնիսկ կատաղած գազանը զարմացած պիտի մնար:

Ընտանեկան դրախտային անդորրը պահպանելու համար, անոր երկու զօրաւոր սիւնները՝ հայրն ու մայրը, պետք է սիրոյ շաղախով զօդուած ըլլան միմեանց: Սակայն երիտասարդներ, ընդհանրապէս, իրենց կողակիցին կ'ընտրեն կոյր գզացումներով մղուած: Սիրահարուած ըլլալը նման է թմրադեղի ազդեցութեան տակ ըլլալուն: Սիրահարուած զոյգերը այս ժամանակ իրենց սիրած էակին շարելով հրեշտակային յատկանիշներով, որոշ ժամանակ անց իրենց կեանքը կը միաձուլեն «ոսկէ օղակներով»: Երբ քանի մը տարիներէ յետոյ «թմրադեղի» ազդեցութիւնը կը գոլորշիանայ, անոնց ստեղծած բիրեղապատ կերպարն ալ կը փշրուի իրականութեան նշտրակէն: Այլեւս ամուսինները ռազմադաշտին մէջ են ճակատ առ ճակատ՝ անտեսելով, որ այդ պատերազմի «զոհերը» կ'ըլլան նաեւ իրենց նորահաս եւ անմեղ զաւակները:

Ուրեմն, ամէն մարդ չէ, որ կրնայ հայր կամ մայր դառնալ, քանզի այս ընտանեկան կեանքը կը պահանջէ պատասխանատւութեան եւ զոհաբերութեան անյատակ գիտակցութիւն: Ինչպէս բրուտի հմտութենէն է կախուած կաւաշէն իրերու ձեւերը, քանդակողի մրճահարուածներէն՝ արձանի գեղեցկութիւնը, ոսկերիչի վարպետութենէն՝ զարդերու նրբութիւնները, այնպէս ալ գիտակից եւ իմաստուն ծնողներէն է կախուած իրենց զաւակներու բարոյական կերպարը: Բոլորս ալ գիտենք, որ ամուսնական կեանքին մէջ մայրն է այն երկրային հրեշտակը, որ միշտ համբերութեամբ տանելով տառապանքին բեռը ընտանիքին մէջ, իր գինեմոլ կողակիցի ժանիքներէն կ'ազատէ իր հոգեհատորները՝ տարածելով իր գորովն ու գուրգուրանքը անոնց վրայ, ինչպէս հաւ մը իր թելերու տակ պիտի պահէր իր ճուղիկները որեւէ վտանգէն: Չաւակները փոքրիկ արեւածաղիկներու նման միշտ գլուխները ուղղած իրենց մայր-արեգակին լոյս ու ջերմութիւն կը ստանան, բայց գինեմոլ հայրերը գորշ ամպերու նման կը ծածկեն արեւը՝ ընտանիքը վերածելով հեղձուցիչ մթնոլորտի: Որպէսզի պատկերացում կազմենք որ տեսակի գինեմոլներու մասին է խօսքը, կը բերեմ հետեւեալ պատմութիւնը:

Փոքրիկ տնակի մը մէջ կ'ապրէին հայր մը, մայր մը, եօթ տարեկան աղջիկ մը եւ չորս տարեկան տղայ մը, որոնք իրենց ապրուստը կը հոգային իրենց հողամասէն ծաղիկներ աճեցնելով եւ վաճառելով: Գիշեր մը աղջնակը ծնկի եկած, ձեռնամաձ իր մահճակալի քովը աչքերը գոց խօսքեր կը մըմնջար: Այդ պահուն ան նման էր երկնային հրեշտակի մը, որու գլուխէն միայն լուսապսակ կը բացակայէր: Ամէն գիշեր ան պարտաճանաչութեամբ կը կատարէր այդ նոյն «արարողութիւնը»: Սակայն, այս գիշեր, անոր մէկ բուռ մարմինը տերեւի

Նման կը դողար: Պաղէն էր արդեօք: Ոչ, պզտիկ վառարանը կը տաքացներ իրենց սենեակը: Ապա ի՞նչն էր պատճառը: Այս ընտանիքի պատուհասը իրենց հայրն էր՝ գինեմոլ հայրը: Ան ամէն օր տունէ տուն կը թափառէր իր նիւթական կեանքի թշուառ վերքերը մոռնալու համար, եւ բոլորովին գինովցած տուն կու գար՝ անդանակ մորթելու անմեղ արարածները՝ անոնց գլխուն հեղելու իր անգուսպ կիրքէն բոցավառուած զգուելի լուտանքներու յորձանքը: Կինը ականջներն ու աչքերը կախ, միշտ անշարժ կը լսէր այդ նողկալի խօսքերը, կարծես ամուսինը զոց սիրոյ խոստովանութեան շաքարապատ խօսքեր կ'ըսէր: Կինը միշտ կը զգուշանար պաշտպանուելու, որովհետեւ այդ ատեն անոր մէկ խօսքը սուր շեղք պիտի ըլլար՝ կտրելու զագանը յարձակումէն պահող չուանը: Արդէն բթացած էին անոր զգայարաններն ու զգացումներն: Սովորական էր ամենօրեայ այդ թատրոնը, որու հանդիսատեսը կ'ըլլար ան ամէն գիշեր: Միայն ու միայն կնոջ սիրտը անմոռնջ ծուլէն-ծուլէն կ'ըլլար իր ծագուկներու համար, որոնք միւս պզտիկ սենեակին մէջ կուչ եկած, իրարու գրկած կը դողդոջային, ասես երկու եղնիկներ ըլլային արնախում վագրի առջեւ: Այսպէս մինչեւ ուշ գիշեր:

Սակայն օր մը ամէն բան փոխուեց: Հայրը սովորականի նման գինովցած տուն եկաւ եւ սկսեց իր նախորդ օրուանէ կիսատ մնացած «ճառը» շարունակել: Կինը լուռ, մեղադրեալի աթոռին նստած, կ'ունկնդրէր «ճառասացի» երփներանգ հիշոցները: Կնոջ կեցուածքին ամբողջ նպատակը խաղաղութիւն պահելն էր, որպէսզի յանկարծ դիւահարը չվնասէր երեխաներուն: Այս անգամ միտքերով ինկած կինը, ինչպէս եղաւ, վեր կեցաւ, ուղղուեց դէպի երեխաները՝ անոնց վիճակը ստուգելու եւ մինակը չձգելու համար: Յանկարծ զագանը պապանծուեց: Ինչպէ՞ս թէ: Իր «դասախօսութեան» ատեն ով կը համարձակուէր տեղէն բարձրանալ եւ իր միտքին թելը կտրել: Կինը արդէն երեխաներու սենեակի առջեւն էր: Դուռը բացաւ եւ աչքերը տամկացան խղճայարոյց տեսարանէն. իր երկու անպաշտպան ծագուկները միմեանց գրկած՝ լարուած աղեղի նման կը թրթռային: Աղջնակը իր ձեռքերով զոցեր էր եղբօր ականջները, որպէսզի անոր անբիծ հոգին չպղծուի հայիոյանքի կեղտերով, իսկ իր աչքերէն կը գլորուէին արտասուքի մարգարտեայ կաթիլները հօր մոնչիւնէն: Մայրը մինչ կը վագեր անոնց մօտ իր կուրծքին սեղմելու եւ սփոփելու, զգաց թէ ինչպէս կարծր ձեռք մը կասեցրեց իր քայլերը եւ տապալեց գետնին: Դիմացը ամուսինն էր արիւնակալած աչքերով եւ ձեռքին դանակ՝ պատրաստ մորթելու վիրաւորուած որսին: Պահ մը լուռութիւն... Փոքրիկները լայնաբաց աչքերով եւ սարսափած կը սպասէին թէ ինչպէս պիտի վերջանայ այս սրբապիղծ տեսարանը: Հայրը վճռորոշ քայլ ըրաւ՝ զգետնուած կնոջը բզկտելու երեխաներու առջեւ: Նոյն պահուն լսուեց մանկական ճիչ մը. «Հայրիկ, օգնէ՛ մեզի»: Գագանը անշարժացաւ: Այդքան քաղցր ձայնով բարբառուած «հայրիկ»-ը երբեք չէր լսած իր զաւակներէն: Բայց... «հայրիկը»-ը իրեն չէր ուղղուած: Երբ գլուխը բարձրացուց սարսուռէն անշարժացաւ, սթափուեց եւ ձեռքէն վար ինկաւ դանակը: Սենեակը լուսաւորուած էր անսովոր լոյսով: Արտասուաթօր աղջնակը ձեռքերը պարզած, աչքերը վերեւ յառած հրեշտակի տեսք էր առած: Աղջնակի ծինաթոյր երեսէն արձակուած ճառագայթները տեսնելով, հայրը խելագարի նման դուրս նետուեց... անոնք այլեւս չտեսան իրենց ամուսնուն ու հօրը...

Այսպիսիները այնքան ծանծաղամիտ են, որ չեն գիտակցեր, որ շատերը կ'ունենան նիւթական հարստութիւն, բայց կը զրկուին հոգեւոր գանձերէն՝ դրախտային ընտանիքէ, սիրելիներու ջերմութենէ, ընկերային անկեղծութենէ: Զանի քանի ընտանիքներ են կործանուած այսպիսի մարդակեր մարդոցմը: Այսպիսիները իրաւունք չունին հայր կոչուելու, որոնք իրենց գրաստական վարքով ու բարքով, աղք-բերանի հայիոյանքներով կը պղծեն ընտանեկան սրբութիւնը, կը սարսափեցնեն ընտանիքի միւս անմեղ եակները, ինչպէս սովալլուկ բորենին պիտի յօշոտէր անպաշտպան եղնիկները: Գինեմոլութիւնը սարսափելի հիւանդութիւն է, բորոտութիւն է, որով կը վարակուին մարդիկ եւ դուրս կը վնասուին հասարակութենէն: Մարդը ինչո՞վ կը տարբերի մնացած կենդանիներէն, եթէ ոչ միայն բանականութեամբ եւ զգացական ներաշխարհով: Հիմա ինչպէ՞ս կարելի է գինեմոլը մարդ կոչել: Գինեմոլութիւնը թոյն մըն է, որ կը խեղաթիւրէ բանականութիւնը, կը բթացնէ զգացումները, կը տկարացնէ յիշողութիւնը, կը չարացնէ, աշխատանքի հանդէպ ունեցած եռանդէն կը զրկէ: Գինեմոլութիւնը ճահիճ մըն է, որու մէջ կ'ընկղմուին ու կը հեղձնուն ընտանեկան սէրը, ընկերային յարաբերութիւնները, ապրելու ափշը, առաքինութիւնները եւ այլն: Գինեմոլը կը հագուի յուսախաբութեան, յուսահատութեան զգեստները եւ վերածուելով

անբան անասունի կամ արիւնոռւշտ գազանի կը յարձակի՝ ծուատելու իր որջին մէջ ծպտուած ահաբեկուած կնոջն ու գաւակները: Կոյրի նման չի կրնար տարբերել սիրելին թշնամիէն, խուլի նման չի կրնար լսել խորատական խօսքեր, անսիրտ ըլլալով շատերու սիրտերը կը հերձէ իր մագիլներով: Գինեմովը նողկալի տգրուկ մը, որ արիւնի նման կը ծծէ ընտանեկան խաղաղութիւնն ու երջանկութիւնը. «Որու՞ն համար է վայը, որուն համար է խռովութիւնը, որուն համար է դատաստանները, որուն համար է դաժանութիւններն ու տարակուսանքները, որունն են աջ ու ձախ տրուած հարուածները, եւ որունն են հարուածէն կապտած աչքերը,-ոչ արդեօք անոնցը, որոնք կը տարուին գինիով, որոնք կը նային թէ ուր գինարբուք կայ» (Առակ. 23:29-30): Այնուամենայնիւ հայր-գինեմովը մոլորուած գոհ մըն է սարդոստայնի մէջ, որ ինչ-ինչ պատճառներով որսուած է սարդ-Գինիի կողմէ:

Հիմա գիտնանք թէ ինչու՞ մարդ գինեմով կը դառնայ: Հոս բերենք վեց գլխաւոր պատճառները գինեմովութեան՝

1. Ծնունդով փոխանցուած

Մեծ հայրիկէն կամ հայրիկէն ժառանգաբար կ'անցնի գաւակին: Այս մարդը իր ամբողջ ուժով պէտք է պայքարէ իր մէջէն դուրս նետելու այդ ախտը, քանի դեռ իր արմատները խորունկ չէ տարածած:

2. Դժբախտ մանկութիւն (որքէ մնացած կամ ալ գինեմով ծնողներէ ունեցած)

Եթէ որքէ մնացած, մարդ իր չափահաս տարիքին մէջ կրնայ վերոյիշել իր անցեալը՝ իր հօր եւ մօր վաղահաս կորուստը, իր թշուառ ու չարքաշ կեանքը, եւ կը փորձէ այդ բոլորը մոռնալ գինիի գիրկին մէջ: Իսկ միւս պարագան, երբ հայրը կամ մայրը գինեմով եղած են եւ անտարբեր իրենց գաւակին դաստիարակութեան նկատմամբ, եւ գաւակն ալ անգիտակցաբար կը հետեւի անոնց օրինակին:

3. Շրջապատ

Ինչպէս գիտենք, ծնողքէ յետոյ շրջապատը մեծ ազդեցութիւն ունի ամենուս վրայ: Այս շրջապատը օրինակելի կամ պախարակելի ազդեցութիւն կրնայ ունենալ: Մարդ յաճախ շփուելով իր կրթուած կամ անկիրթ ընկերներու հետ, կը սկսի կրկնօրինակել անոնց վարքը եւ կ'որդեգրէ անոնց բարքը:

4. Սովորութիւն

Մէկ երկու անգամ հաճոյքի համար գինի խմելով, մարդ աստիճանաբար կախուածութեան մէջ կ'իյնայ, եւ այլեւս չի կրնար չիմել:

5. Կենսամիջոցներու անապահովութիւն

Այս պարագան մարդը կը դրդէ գինեմովութեան, որովհետեւ ան անգործութենէն կը սկսի տաժանելի կեանք մը ապրել: Յաճախ չկրնալով ապահովել իր ընտանիքի հոգերը, ան ստիպուած կ'իյնայ գինեմովութեան մէջ՝ մոռնալու համար ամենօրեայ դժուարութիւնները: Այս յատուկ է ծոյլերուն եւ կամքի ուժ չունեցողներուն:

6. Սիրոյ պակաս

Կնոջ, գաւակներու, ընկերոջ կողմէ սիրուած չըլլալով մարդ իրեն կին, գաւակ, ընկեր կ'ընէ հաւատարիմ գինին՝ փոխանակ փորձելու գտնել պատճառները այդ անհասկացողութեան կամ ալ ուղղել ինքզինք՝ կրկին արժանանալու իր սիրեցեալներու համակրութեան եւ սիրոյն:

Գինեմովութիւնը ինչպէս նաեւ միւս կախուածութիւն առաջացնող թմրադեղերը, հետեւանք են կեանքի դժուարութիւններու եւ պայքարի նահանջի: Ինչ որ չեն կրնար գտնել նորմալ կեանքին մէջ, կը գտնեն Գինի գործածելով: Վիրաւորանքը, բարկութիւնը, գործերի անյաջողութիւնը, աղքատութիւնը, ընկերոջ դաւաճանութիւնը մոռնալու համար, անհատը իրեն սրտակից եւ հաւատարիմ ընկեր կ'ընտրէ Գինին: Գինին կ'օգնէ ժամանակաւորապէս մոռնալու վերոյիշեալները, բայց ատոնք միշտ ծառացած կը մնան անոր առջեւ: Կը նմանի ջալլամին, որ վտանգի ատեն գլուխը հողին մէջ կը մտնէ: Մարդ ընտրելով այս ճանապարհը, ջալլամին, որ վտանգի ատեն գլուխը հողին մէջ կը մտնէ: Մարդ ընտրելով այս ճանապարհը, որը թուացեալ ապաստարան է նեղութեանց, ան կը սկսի ոչ թէ իրական կեանքով ապրել, այլ՝ պատրանքային աշխարհի մը մէջ: Անոր կը թուի թէ վերջապէս թօթափեր է այդ անտանելի բեռը, սակայն կ'առաջնորդուի փակուղի՝ հոգիի եւ մարմնի գերեզման:

Ուստի սուրբ Դիմիտրիա Ռոստովսկովայի գրութենէն կը գիտնանք գինեմովութեան բարոյագրկող հետեւանքները: Ատոնք են՝

1. **Տկարություն, բանականության մթազուլում:** Երբ կը հարբեն, Գինիի գոլորշիները կը բարձրանան գլուխ, կ'ազդեն խելքին վրայ, եւ կը խռովեն միտքը: Ատոր համար ալ հարբածները չեն գիտակցեր ինչ կ'ընեն եւ ինչ կը խօսին:
2. **Անամոթությունը:** Գինեմոլը ոչ մէկէն եւ ոչ մէկ բանէ կ'ամչնայ, կորսնցնելով արժանապատուութիւնը, կը սկսի արտաբերել զգուշի, լպիրշ, վիրաւորական խօսքեր, որոնք շատ խորթ են առողջ ականջներու համար: Անոնց բերանը կը նմանի ախոռի՝ լցուած նեխած աղտոտութեամբ, իսկ լեզուն բաին է, որ դուրս կը նետէ այդ անմաքրութիւնը: Ինչ է այդ մարդու սիրտը, եթէ ոչ լեղապարկ, ուրկէ միայն մաղծ ու դառնութիւն կը թափի:
3. **Անզաղտնապահութիւն:** Չի կրնար գաղտնիք պահել, այլ կը պատմէ ամենուն իր եւ ուրիշներու գաղտնիքները, որոնք լուրջ ատեն իր սիրտի խորքերը պահեր էր:
4. **Մեռական տարփանքի ծարալ:** Գինիին կը գրգռէ սոդոմական ցանկութիւնը, կը դրդէ շնութեան եւ գիշութեան, կը բորբոքէ անասնական կիրքերը, եւ ի հարկէ բաւարարում կը պահանջէ:
5. **Բարոյական նկարագրի թունաւորում:** Գինեմոլը ամբողջութեամբ կը լեցուի ատելութեամբ, բարկութեամբ, նախանձով, կատաղութեամբ, ծուլութեամբ: Այս ժամանակ մարդ մարդու աչքին կ'երեւի ոխերիմ թշնամի:
6. **Ատոյական քայքայում:** Մարմնական գործերէն կը յոգնի, ձեռքերը կը սկսին դողալ, գլուխը յաճախ կը ցաւի, տեսողութիւնը կը տկարանայ, ստամոքսը կը ցաւի, ժամանակէն շուտ կը ծերանայ, եւ եղբրական մահով իր վախճանը կը կնքէ:
7. **Նիւթական եւ հոգեւոր ունեցուածքէն աղքատացում:** Ունեցուածքի վատնում, հարստութեան կորուստ: Ոչ միայն նիւթական հարստութիւնը կը կորսնցնէ, այլեւ հոգեւորէն ալ կը զրկուի: Գինեմոլը կը կորսնցնէ փրկութիւնը, որովհետեւ կը սկսի մեղքերը ջրի նման խմել, եւ միշտ Գինիի ազդեցութեան տակ կ'ըլլայ, ուստի ժամանակ չի ունենար զղջալու: Որքան Գինի կը խմէ այնքան մեղքերու ծարալ կը զգայ, ինչպէս մարդ աղի ջուրով երբեք չի կրնար իր ծարաւը հագեցնել: Ինչէն որ Գինեմոլը լուրջ ժամանակ կը զգուշ, կը վախճար ու կ'ամչնար, գինովցած ատեն ոչ մէկ բանէ կը զգուի, կը վախճայ ու կ'ամչնայ:
8. **Աստուծոյ բարկութիւնը:** Գինեմոլը ոտնահարելով Աստուծոյ պատուիրանները, կը գրգռէ Ասոր բարկութիւնը եւ ամբողջ կեանքը թշուառութեան մէջ կը մնայ. «Վայ անոնց, ովքեր առտու կ'արթննան ու կ'իյնան Գինիի ետեւէն եւ իրենց օրը ատորմով կ'անցնեն» (Եսայի 5:11):
9. **Մենեղառոր հետեւանք՝ հոգիի կորուստ:** Մեղաւորները իրենց օրհասական պահուն կրնան խոստովանիլ եւ զղջալ իրենց մեղքերու համար, որովհետեւ երբ միտքը բթացած չէ թմրեցուցիչ ազդեցութիւններով, մարդու հոգին կը զգայ, թէ ինչպիսի դաւաճանք կը սպասի իրեն՝ գերեզմանի դուռէն այն կողմ: Իսկ ինչպէս կրնայ Գինեմոլը զղջալ, երբ չի յիշեր ինչ ըրած է եւ ինչ կ'ընէ, չի գիտակցիր, որ իր մահը մօտալուտ է: (Найка о душевном здоровье, Москва, 2001):

Կայ պատմութիւն ճգնաւորի մը մասին, որուն սատանան խոստացաւ երբեք չխանգարել ոչ մէկ գայթակղութեամբ, եթէ ճգնաւորը մէկ առաջարկութիւն կատարէ. «Եթէ երբեք մեղքերէն մէկը՝ սպանութիւն, շնութիւն եւ գինեմոլութիւն, կատարես,-կ'ըսէ սատանան,- կ'ապրես խաղաղ ու հանգիստ»: Ծգնաւորը կը սկսի ինքնիշխան մտածել. «Մարդ սպաննելը-սարսափելի է, որովհետեւ մեծ չարիք է եւ անոր հետեւանքը ծանր, քանզի եւ մարդկանց եւ Աստուծոյ դատաստանի առջեւ պիտի կենամ: Ընութիւն ընելը- ամօթ է, եւ զգուշի է պղծել մարմնի մաքրութիւնը: Զարբեմ անգամ մը, այնքան ալ մեծ մեղք մը չէ, որովհետեւ պիտի քնանամ եւ յաջորդ օրը ամէն բան անցած պիտի ըլլայ: Ուրեմն երթամ հարբեմ, որ սատանան այլեւս չխանգարի ինձ եւ ես կարողանամ հանգիստ ապրել անապատի մէջ»: Վերցնելով իր պատրաստած ասեղնագործութիւնը, գնաց քաղաք, վաճառեց զայն, մտաւ գինետուն եւ սկսաւ խմել ու խմել մինչեւ որ հարբէ: Այնպէս ստացուեց, որ սկսաւ խօսիլ անառակ կնոջ մը հետ, գայթակղուեց եւ շնացաւ: Յանկարծ այդ պահուն ներս կը մտնէ այդ անառակ կնոջ ամուսինը, տեսնելով անոնց իրարու հետ, կը սկսի ճգնաւորին ծեծել: Ծգնաւորը իր կարգին պաշտպանուելով՝ կը յաղթէ եւ կը սպաննէ անոր: Եւ այսպէս ճգնաւորը այդ երեք մեղքերն ալ կը գործէ՝ Գինիի ազդեցութեան տակ ըլլալով: Եւ այդ երեք մեղքերէն, որ լուրջ ժամանակ կը

վախնար, գինովցած ժամանակ առանց վախի կը գործէ՝ կորսնցնելով իր այդքան տարուայ ճգնաւորական կեանքի ջանքերը: «Եթէ գինեմոլութիւնը մէկու մը մէջ գտաւ ողջամտութիւն, ամօթի զգացում, խելամտութիւն, խոնարհութիւն եւ ներողամտութիւն, ատոնք բոլորը կը նետէ օրինազանցութեան անդունդը» Յովհ. Ոսկեբերան:

Այսպէս Գինին կը դրդէ մեզի դէպի բոլոր մեղքերը, կ'ոչնչացնէ բոլոր առաքինութիւնները եւ կը գրկէ փրկութենէ: Այսպիսի խօսքերը վերջ մէկը կրնայ հասկնալ, որ Գինին է բոլոր այս պատուհասներու պատճառը: Ի հարկէ, անմտութիւն է այսպէս կարծիլը: Ինչո՞ւ:

Որովհետեւ, ոչ թէ Գինին կ'արգիլուի խմել, այլ՝ հարբելը: Կինը ստեղծուեց ամուսնութեան համար եւ ոչ թէ՝ պոռնկութեան, երկաթը ստեղծուեց երկրագործութեան համար եւ ոչ թէ սպանութեան, իսկ Գինին ստեղծուեց առողջական տկարութեան համար, եւ ոչ թէ գինեմոլ դառնալու համար: Աստուծոյ պարգեւները բոլորն ալ բարի են: Ինչպէս դանակով կրնաս եւ մարդ սպաննել եւ հաց կտրել, այնպէս ալ Գինին մարդ կրնայ գործածել՝ կամ առողջանալու կամ անասուն դառնալու համար: Ընտրութիւնն իրենն է՝ ազատ կամք ունեցողինը: Ամենէն ճիշդ ձեւը չափաւոր խմելն է: Ինչպէս երաշտը հողի բերրիութեան համար վնասակար է, այնպէս ալ շատ անձրեւն ու խոնաւութիւնը վնասակար են: Եթէ մենք կը խմենք չափաւոր, ապա Գինին կը ծառայէ մեզի որպէս առողջութեան դեղ, ծարաւը կը յագեցնէ, ստամոքսը կը զօրացնէ, սիրտը կ'ուրախացնէ:

Դժուարութիւններու մէջ գտնուող մարդը սովորաբար օգնութեան կը կանչէ Աստուծոյն, սակայն երբ անհաւատ կ'ըլլայ ան, պարզ է, որ օգնութեան ձեռք կը խնդրէ ուրիշ մէկէ կամ ուրիշ բանէ, ինչպէս՝ Գինիէ: Երբ մարդ, դժբախտ կեանքէ խոցուած, մէկը կը փնտռէ օգնութեան համար, Գինին է, որ միշտ ձեռք կ'երկարէ՝ մեզի անելանելի դրութիւններու եւ տանջալից կեանքէն հանելու համար: Երբ ան ճարահատեալ գրկաբաց կ'ընդունի այդ «սրտցաւ բարեկամին», կը նմանի անոր, ով կ'իյնայ ճահիճի մը մէջ, եւ ինքն իրեն կ'ըսէ. «Միտնոյն է, ինծի այլեւս փրկութիւն չկայ հոսկէ ելլելու, ալ ինչ պէտք է ի գուր ջանք թափեմ: Այս վերջն է կեանքիս»: Փոխանակ ճիգ մը ընէ, պայքարէ՝ հոսկէ ելլելու համար, ան կը տրուի Գինիի ալիքներուն, որ կը տանին միայն յուսահատութեան եւ ինքնադժգոյն ժայռի զարնելու: Լուրջ ժամանակ մարդու բանականութիւնն ու կամքն են, որ կը կառավարեն ու կը զսպեն տխրեղծ հակումները, սակայն երբ գինովցած կ'ըլլան, այդ ժամանակ Գինին է որ կ'առնէ սանձը իր ձեռքը եւ կը սանձարծակէ կիրքերու ոհմակը: Կը սկսի տաքացնել ուղեղը, կ'եռացնէ արիւնը, սակայն անկարող է մարդու հոգիի մէջ նոր բան մը ծնել, ծաղիկ մը բուսեցնել: Կրակ է այն, որ կը մոխրացնէ միտքի, սիրտի եւ հոգիի մէջ եղած բոլոր բարի պտուղները, կ'ամալացնէ մարդու ներաշխարհը եւ կը դարձնէ կամագուրկ ու անզգայ խամաճիկ իր ձեռքին: Սակայն, գինեմոլի աշխարհը միայն սին խաբկանք է հոգեկան ամբողջութեան եւ ներդաշնակութեան, որ իրական կեանքի նշտրակի հպումէն այդ արհեստական ներաշխարհը պղպշակներու նման կը պայթի՝ կրկին ձգելով մարդը իր հին տաշտակին վրայ: Գինեմոլութիւնը որոշ տարիներու ընթացքին կը վառէ կրակ, որը միշտ «խղ» կը պահանջէ: Այդ կրակը անմար պահելու համար, յաճախ գինեմոլը իր կեանքը կու տայ՝ «խղը» գտնելու եւ իր անյազուրդ յագուրդը հագեցնելու համար: Զրդեհը չես կրնար դոյլ մը ջուրով մարել, այլ՝ դոյլ առ դոյլ, երկար ժամանակ կը պահանջուի՝ այդ կրակը հանգցնելու համար, ի հարկէ եթէ հասցնես ժամանակին հանգցնել, այլապէս կը մոխրանայ ամէն բան, ինչպէս պիտի մոխրանայ անոր հոգեւոր աշխարհը: Այդպէս ալ այդ կախուածութենէն չես կրնար մէկ անգամէն ազատիլ, այլ ջանք, կամքի ուժ է հարկաւոր, որ որոշ ժամանակ անց կրնաս կտրել շղթաները ստրկութեան: Այս ժամանակ շատ զգոյշ պէտք է ըլլանք: Գինեմոլը հոգեւոր դատարկութիւնը կը լեցնէր Գինիով, սակայն երբ կ'ազատի այդ կախուածութենէն, կրկին դատարկութիւն կ'առաջանայ: Պէտք է կրկին բանով մը լեցնել այդ տեղը, հակառակ պարագային, կը լեցուի ուրիշ աղտով: Այդ պարագայութիւնը լեցնենք այն հաւատքով, որ մեր կեանքի ժամերն ու վայրկեանները տրուած են մեզի Աստուծմէ՝ որեւէ անկու երեսին ծափտ մը աւելցնելու համար:

Ուրեմն գինեմոլը պէտք է նստի եւ մտածէ թէ վասն ինչի՞ պէտք է ձգէ խմիչքը: Ատոնք կ'ըլլան ընտանիք, աշխատանք, ընկերներ, եւ այլն: Մարդ գինովցած ատեն կը փրկուի կեանքի դժուար ներ-պայքարներէ՝ շնորհիւ խմիչքի բթացնող ազդեցութեան: Սակայն, երբ յանկարծակի կը հեռանայ Գինիէ, ան կը յայտնուի անպաշտպան վիճակի մը մէջ, ուր

անպատրաստ եւ օտար ըլլալով այս նոր աշխարհին, չի կրնար դիմադրութիւն ցոյց տալ նորանոր դժուարութիւններու, եւ ի հարկէ կրկին կը վազէ իր ընտելացած եւ հաճելի աշխարհին, ուր գինին կը թագաւորէ եւ ուր չկան հոգս եւ աշխատանք: Պէտք չէ ուրեմն այս ժամանակ ան միևնաձեռն մնայ այդպիսի դժուարութիւններու մէջ, այլ ուրիշ մէկը այնքան իմաստուն պէտք է ըլլայ, որ հարկ եղած պարագային ձեռք մեկնէ անոր եւ այնպիսի մթնոլորտ ստեղծէ, որ գինեմոլը այլեւս չյիշէ իր հին խրճիթը, այլ զարհուրի եւ զգուի անցեալին հայեացք մը նետելով: Անհաւատ գինեմոլը, փառասէր, դրամասէր մարդիկ իրենց սիրտի մէջ գտնուող աթոռին, որ մեր Տիրոջ Յիսուս Զրիստոսին է, կը բազմեցնեն գինին, փառքը, դրամը եւ կը դառնան կամագուրկ ստրուկները, որոնց մտրակով խարագանուելով կը կատարեն անոնց բիրտ կամքը: Անոնք չեն կրնար մէկ անգամէն յեղաշրջում մը կատարել իրենց ներսիդին, որովհետեւ ի վիճակի չեն ըլլար նոր բարեփոխումներուն ընտելանալ: Ամէն մէկ ապականուած շրջանի ժահահոտութիւնը այնքան զգալի չէ երբ մարդ կ'ապրի նոյն շրջանի մը մէջ երկար ժամանակ, որովհետեւ անոր զգայարանները կը սորվին այդ օդին: Իսկ երբ դուրսէն, մաքուր օդ շնչելէն յետոյ կը մօտենայ ապականուած շրջանին, այն ժամանակ միայն կը զգայ անոր թունաւոր արտաշնչութիւնը: Օրըստօրէ ան կը վարակուի եւ բարոյապէս կը փոխ այդ աղտոտուած տեղին մէջ: Երկար տարիներ ստրուկ ըլլալով, գինեմոլը արդէն ընտելացած կ'ըլլայ այդ կեանքին, եւ չի ալ մտածեր ապստամբելու: Ի հարկէ իր բազմեցրած թագաւորը արդէն ամրացած կ'ըլլայ իր գահաթոռին եւ անոր գահընկէց ընելու համար, կը պահանջուի մեծ ջանք եւ զօրաւոր կամքի ուժ: Պարզ է, միևնաձեռն չի ալ կրնար պատերազմի դուրս գալ, որովհետեւ կը զգետնուի իր արմատները մինչեւ մարմինի եւ հոգիի խոր անկիւնները տարածած բռնապետէն: Ուրեմն, մէկը պէտք է դուրս հանէ գինեմոլին այդ թունաւորուած շրջանէն: Այդ մէկը, ի հարկէ, պէտք է գերմարդկային ուժեր ունենայ, որովհետեւ ոչ մէկ մարդ կրնայ այդպիսի հիւանդ մը բժշկել: Այդ մէկը Յիսուս Զրիստոսն է, որ թեւերը բաց կը սպասէ իր կորուսեալ զաւակներուն: Ան չէր եկած առողջները բուժելու, Ան եկած էր գինեմոլները՝ մեղքերու տիրապետութեան տակ գտնուողները բժշկելու եւ օգնելու: «Եկէք ինձ մօտ բոլոր յոգնածներդ ու բեռնաւորուածներդ, եւ ես ձեզ կը հանգստացնեմ: Իմ լուծը ձեր վրայ վերցուցեք եւ սորվեք ինձմէ, որ հեզ եմ եւ սիրտով խոնարհ. եւ ձեզ համար հանգիստ պիտի գտնեք, որովհետեւ իմ լուծը քաղցր է եւ իմ բեռը՝ թեթեւ»: (Մատթ. 11:28-30):

Սթափու՛՛, քանի դեռ ուշ չէ, սթափու՛՛ քանի դեռ քեզ սպասողներ եւ սիրողներ ունիս...

ԵՂԻՇԷ ԱԲՂ. ԴԱԹԵԱՆ

Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՆԵՐՍԷՆ

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ-ԲԵՄԱԿԱՆ-Ք

Դժ. 18 Մարտ 08.- Իրիկուան հսկումին Ս. Հրեշտակապետաց եկեղեցւոյ մէջ հանդիսապետեց եւ քարոզեց Տ. Կոմիտաս Վրդ. Շէրպէրենան:

Եժ. 20 Մարտ 08.- Իրիկուան հսկումին ի Ս. Յակոբ հանդիսապետեց եւ քարոզեց Տ. Սեւան Արք. Ղարիպեան:

Շր. 22 Մարտ 08.- Ա. Կիւրզի երուսաղիմացւոյն: Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ Մայր Տաճարի աւանդատան մէջ գտնուող Ս. Կիրիլի Սեղանին վրայ: Ժամարարն էր Տ. Վանիկ Վրդ. Մանկասարեան: Ս. Պատարագէն ետք, կատարուեցաւ հոգեհանգստեան կարգ, վասն հոգւոյն Սուլբանի, Կարինէի, եւ ծնողացն Կարապետի եւ Մարիի եւ Կիրեղեան գերդաստանի հոգիներուն ի հանգիստ, հանդիսապետութեամբ Լուսարարապետ Սրբազան Հօր:

Կիր. 23 Մարտ 08.- Քառասնորդաց: Անառակին: Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ Ս. Հրեշտակապետաց եկեղեցւոյ մէջ: Ժամարարն էր Տ. Բագրատ Վրդ. Պուրնէֆան: «Հայր Մեր»էն առաջ քարոզեց Տ. Սեւան Արք. Ղարիպեան:

Դժ. 25 Մարտ 08.- Իրիկուան հսկումին Ս. Հրեշտակապետաց եկեղեցւոյ մէջ հանդիսապետեց եւ քարոզեց Տ. Գուսան Վրդ. Այնանեան:

Եժ. 27 Մարտ 08.- Իրիկուան հսկումին ի Ս. Յակոբ հանդիսապետեց եւ քարոզեց Տ. Սամուէլ Մ. Վրդ. Աղոյեան:

Շր. 29 Մարտ 08.- Արքեպ. Յովհաննու երուսաղիմայ Հայրապետին եւ Հայրապետին մերոյ Յովհաննու Օձնեցւոյն եւ վարդապետացն մերոց՝ Յովհաննու Որոտնեցւոյն եւ Գրիգորի Տաքեւացւոյն:

Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Գլխաղիր: Ժամարարն էր Տ. Կոմիտաս Վրդ. Շէրպէրենան:

Կիր. 30 Մարտ. 08.- Քառասնորդաց. Տնտեսին: Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ Մայր Տաճարի ծախակողմեան դասին մէջ գտնուող Ս. Աստուածածնայ Սեղանին վրայ: Ժամարարն էր Տ. Իսահակ Արք. Մինասեան:

Դժ. 1 Ապրիլ 08.- Իրիկուան հսկումին Ս. Հրեշտակապետաց եկեղեցւոյ մէջ, Հանդիսապետեց եւ քարոզեց Տ. Համբարձում Վրդ. Քէշիշեան:

Դժ. 2 Ապրիլ 08.- Միշիմ:

Եժ. 3 Ապրիլ 08.- Իրիկուան հսկումին Ս. Յակոբ հանդիսապետեց եւ քարոզեց Տ. Թադէոս Վրդ. Զիրիկեան:

Ուր. 4 Ապրիլ 08.- Իրիկնաղէմին, յաջորդ օրուան Քառասուն Մանկանց տօնին առիթով, Ս. Հրեշտակապետաց եկեղեցւոյ մէջ կատարուեցաւ հսկման մասնաւոր արարողութիւն: Հանդիսապետեց եւ քարոզեց Տ. Ղեւոնդ Արք. Յովհաննիսեան:

Ապա Արտակ Սրկ. Յակոբեանի, գլխաւորութեամբ, մի քանի ժառանգաւորաց սաներ, Քառասուն Մանկանց նկարին առջեւ, կարգաւորուած Սեղանին առջեւ ծուկի գալով, երգեցին օրուան տօնին յատուկ շարականը:

Շր. 5 Ապրիլ 08.- Արքեպ. Մանկանցն Քառասնից Որք Սեբաստիա կատարեցան:

Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ Ս. Գլխաղիր: Ժամարարն էր Տ. Ղեւոնդ Արք. Յովհաննիսեան:

Վերաբերումը կատարուեցաւ Քառասուն Մանկանց նկարին առջեւ շտկուած Սեղանին վրայէն, որուն դիմացը կաթսայի մէջ կը պլպլային քառասուն գոյնզգոյն կանթեղներ, աւանդական սառցապատ լիճը խորհրդանշող:

- Կէսօրէ ետք Տ. Սեւան Արք. Ղարիպեանի գլխաւորութեամբ Միաբանութիւնը «Հրաշափառ»ով, մուտք գործեց Ս. Յարութեան Տաճար, ուր գերեզմանին եւ Գլխաղիրի աշրին, ուխտերէն ետք, վերջնոյ կից՝ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ պաշտուեցան ժամերգութիւն եւ նախատօնակ: Ապա կատարուեցաւ Տնօրինական Սրբատեղեաց այցելութեան հանդիսաւոր քափօր տաճարէն ներս: Թափօրապետն էր Տ. Բագրատ Վրդ. Պուրնէֆան:

Կիր. 6 Ապրիլ 08.- Քառասնորդաց: Դատաւորաց: Գիշերային եւ Առաւօտեան ժամերգութիւնները պաշտուեցան Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ: Հանդիսապետն էր Տ. Սեւան Արք. Ղարիպեան:

- Լուսարարապետ Սրբազան Հօր, երկրորդ մուտքէն ետք, Քրիստոսի Ս. Գերեզմանին վրայ, օրուան հանդիսաւոր Ս. Պատարագը մատուցեց եւ քարոզեց Լուսարարապետ Սրբազանը, որ նաեւ նախագահեց Քրիստոսի Ս. Գերեզմանին եւ Պատանաստեղւոյն շուրջ կատարուած եռադարձ մեծահանդէս քափօրին, որ աւարտեցաւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Դժ. 8 Ապրիլ 08.- Իրիկուան հսկումին Ս. Հրեշտակապետաց եկեղեցւոյ մէջ հանդիսապետեց եւ քարոզեց Տ. Էմմանուէլ Վրդ. Աթաղանեան:

Եժ. 10 Ապրիլ 08.- Իրիկուան հսկումին Ս. Յակոբ հանդիսապետեց եւ քարոզեց Տ. Գուսան Վրդ. Այնանեան:

Ուր. 11 Ապրիլ 08.- Նախատօնակին ի Ս. Յակոբ հանդիսապետեց Տ. Սեւան Արք. Դարիպեան:

Եր. 12 Ապրիլ 08.- Ս. Գրիգոր Լուսաւորչին (Մուտն ի Վիրապն) Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ Մայր Տաճարի աւանդատան Ս. Լուսաւորիչ Սեղանին վրայ: Ժամարարն էր Կորին Արդ. Բաղդասարեան:

Կիր. 13 Ապրիլ 08.- Քառասնորդաց: Ժաշտեան: Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ Հրէական քաժնին մէջ գտնուող Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Ժամարարն էր Տ. Կոմիտաս Վրդ. Շերպէրեան: «Հայր Մեր»էն առաջ քարոզեց Տ. Աւետիս Վրդ. Իփրանեան:

Դժ. 15 Ապրիլ 08.- Իրիկուան հսկումին Ս. Հրեշտակապետաց եկեղեցւոյ մէջ հանդիսապետեց եւ քարոզեց Տ. Բագրատ Վրդ. Պուրնէֆեան:

Դժ. 16 Ապրիլ 08.- Նախատօնակին ի Ս. Յակոբ հանդիսապետեց Լուսարարապետ Սրբազանը:

Եժ. 17 Ապրիլ 08.- Աւետումն Ս. Աստուածածնի: Առաւօտուն, Տ. Սեւան Արք. Դարիպեանի գլխաւորութեամբ Միաբանութիւնը ինքնաշարժերով իջաւ դէպի Գերսեմանիի ձորը եւ «Հրաշափառ»ով մուտք գործեց Ս. Աստուածածնայ տաճար: Օրուան հանդիսաւոր Ս. Պատարագը Տիրամօր Ս. Գերեզմանին վրայ մատուց Տ. Սեւան Արք. Դարիպեան:

- Իրիկուան հսկումին Ս. Յակոբ հանդիսապետեց եւ քարոզեց Տ. Բագրատ Վրդ. Պուրնէֆեան:

Եր. 19 Ապրիլ 08.- Յիշատակ Յարութեան Դազարու: Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ Ս. Դիխաղի: Ժամարարն էր Տ. Գուսան Վրդ. Այնանեան:

- Կէսօրէ ետք Պրագիլիոյ Առաջնորդ Տ. Տաքեւ Արք. Դարիպեանի գլխաւորութեամբ Միաբանութիւնը «Հրաշափառ»ով մուտք գործեց Ս. Յարութեան Տաճար մեր վերնամաստան մէջ պաշտուեցաւ ժամերգութիւն եւ նախատօնակ: Ապա կատարուեցաւ Տճօրինական Սրբատեղեաց այցելութեան հանդիսաւոր թափօր, տաճարէն ներս: Թափօրապետն էր Տ. Թէոդորոս Վրդ.

Ջաֆարեան:

Կիր. 20 Ապրիլ 08.- Մաղկազարդ: Դիշերայի եւ Առաւօտեան ժամերգութիւնները պաշտուեցան Ս. Յարութիւն, մեր վերնամաստան մէջ: Հանդիսապետն էր Տ. Սեւան Արք. Դարիպեան: Տաքեւ Արք. Դարիպեանի, երկրորդ մուտքէն ետք, մեր վերնամաստան մէջ Ս. Պատարագ մատուց Տ. Թաղէոս Վրդ. Զիրիկեանց: Ապա կատարուեցաւ եռադարձ մեծահանդէս թափօր Քրիստոսի Ս. Գերեզմանին եւ Պատանաւորաց շուրջ: Թափօրականէն ձեռքին ունէին ձիւնեաց եւ արմաւիկեաց ոստեր: Մեր թափօրին կը հետեւէին Դատոց եւ Ասորոց թափօրները:

Կատարուեցաւ «Անդաստան» հանդիսապետութեամբ Տաքեւ Արք. Դարիպեանի: Վաճճ վերադարձին «Հայոց Թաղ»ի ոստիկանատան մուտքէն, միաբանութիւնը եւ դպիրները «Որ գիտրիւրդ» շարականը երգելով քարձրացան Պատրիարքարան:

- Կէսօրէ ետք, Մայր Տաճարին մէջ «Դոնրացէ»ի արարողութեան: Փակեալ խորանին առջեւ կը գտնուէր Լուսարարապետ Սրբազանը առնրներ ունենայով Տ. Թէոդորոս Վրդ. Ջաֆարեան եւ Տ. Բագրատ Վրդ. Պուրնէֆեան: Փակեալ խորանէն ներս կը գտնուէր Տ. Սեւան Արք. Դարիպեան:

Աւագ Երեմիաքի 22 Ապրիլ 08.- Ըստ սովորութեան, Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ Ս. Յարութեան տաճարի գաւթի, Ս. Յովհաննէս Աւետարանչի մատան մէջ: Հանդիսապետն էր Տ. Տաճար Մ. Վրդ. Երազմեան: Ժամարարն էր Տ. Աւետիս Վրդ. Իփրանեան:

Ս. Թաղմանչաց երկ. Վարժարանի աշակերտութիւնը ստացաւ Հաղորդութիւն: Ապա կատարուեցաւ «Ուխտաւորաց թափօր» տաճարէն ներս: Թափօրապետն էր Տ. Թէոդորոս Վրդ. Ջաֆարեան:

Աւագ Զորեմիաքի 23 Ապրիլ 08.- 93րդ Տարեդարձ Ապրիլեան եղեռնի: Նահատակաց յիշատակին, օրուան հանդիսաւոր Ս. Պատարագը Մայր Տաճարի Աւագ Սեղանին վրայ մատուց եւ քարոզեց Տ. Արիս Արք. Շիրվանեան: Մեր քիւրաւոր նահատակներուն համար կատարուեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօն հանդիսապետութեամբ Լուսարարապետ Սրբազան Հօր:

Աւագ Հինգշաբթի 24 Ապրիլ 08.- Յիշատակ Ընթրեաց: Առաւօտուն Մայր Տաճարին մէջ կատարուեցաւ «Կարգ Ապաշխարութեան»:

- Օրուան հանդիսաւոր Ս. Պատարագը Մայր Տաճարի Աւագ Սեղանին վրայ մատուց եւ քարոզեց Տ. Բագրատ Եպս. Գալստեան, Առաջնորդ Գանատայի Հայց. եկեղեցւոյ:

Կէսօրէ ետք Մայր Տաճարին մէջ պաշտուեցաւ «Ոտնկուայ»ի սրտագրաւ կարգը, նախագահութեամբ Լուսարարապետ Սրբազան Հօր. ներկայ էին բարձրաստիճան հիւրեր: Անկլիիան եպիսկոպոսը վերջաւորութեան շուրջառով եւ շաքարագի զլուխ բարձրացաւ Աւագ խորան եւ Աւետարանէն հատուած մը կարդաց Անգլիերէնով:

- Ժամ մը ետք, Տ. Սամուէլ Ծ. Վրդ. Աղոյեանի գլխաւորութեամբ փոքր թափօր մը այցելեց Քրիստոսի գոյգ բանտերը: Ս. Հրեշտակապետաց Վանուց գաւիթը, Ս. Զիբենիի ծառը եւ Ս. Փրկչի կիսաւեր մատուղը եւ կատարուեցաւ հոգեհանգստեան կարգ:

- Գիշերուան ժամը 7էն 11:30 Մայր Տաճարին մէջ կատարուեցաւ «Խաւարման կարգ», «Փառք ի Բարձունս»էն ետք, տաճարին խորհրդաւոր մրութեան մէջ «Յայսմաւուրք»ի Ամպիոնէն քարոզեց Տ. Արամ Արք. Արեշեան: Ժամերգութեան աւարտին Լուսարարապետ Սրբազանը, կատարեց «Խաչի Քո Քրիստոս» խնկարկութիւնը:

Աւագ Ուրբաթ (Յիշատակ խաչելութեան) 25 Ապրիլ 08.- Կէսօրը մի քիչ անց Ս. Յարութեան Տաճարի վերնամարան մէջ կատարուեցաւ «Կարգ Խաչելութեան» Հանդիսապետութեամբ Տ. Արամ Արք. Արեշեանի:

Աւագ Շաբաթ (Ճրագալոյց Ս. Զատիկի) 26 Ապրիլ 08.- Առաւօտուն ժամը 9ին Ս. Յարութեան Տաճարի դուռը քաջուեցաւ, բանալին առնուելով Աւագ Թարգման Տ. Գուսան Վրդ. Այնանեանի ձեռքէն: Ժամը 11ին: Լուսարարապետ Սրբազան Հօր գլխաւորութեամբ Միաբանութիւնը մեկնեցաւ Ս. Յարութիւն, ուր յաջորդաբար կատարուեցաւ Լուսաւորեայի յարակից հանդիսութիւնները սկսելով Ս. Գերեզմանի կնքումէն: Յունաց թափօրին վերջաւորութեան, մեր լուսահանը Տ. Բագրատ Վրդ. Պուրնէճեան Յոյն Պատրիարքին հետ մտաւ Ս. Գերեզման, հինգ վայրկեան ետք, ակնբարբի մը մէջ մեր լուսակիրներու կողմէ փոխանցուեցաւ մեր վերնամատրան պատշգամին մէջ իր տեղը գտնուող Լուսարարապետ Սրբազան Հօր, որ լուցեալ մոմերու փունջով օրհնեց խուռներամ քաղմութիւնը:

Ապա կատարուեցաւ եռադարձ թափօր: Թափօրապետն էր լուսահան Տ. Բագրատ Վրդ. Պուրնէճեան: Մեր թափօրին կը հետեւէին Դպտոց եւ Ասորաց թափօրները: Վանք դարձին, Դաւթի բերդին առջեւ թափօր կազմուած, մեր լուսահանը Տ. Բագրատ Վրդ. Պուրնէճեան, շուրջառագծաւ եւ ապակէ պահպանակի մէջ Ս. Լոյսը ի ձեռին, Լուսարարապետ

Սրբազանը շուրջառով խաչ եւ գաւազանով շարականներու երգեցողութեամբ եւ զանգակահարութեամբ մտան Մայր Տաճար: Լուսարարապետ Սրբազանը Մայր Տաճարին մէջ կարդաց Ս. Զատիկուայ Աւետարանը եւ «Պահպանիչ»ով արձակեց ժողովուրդը, աւետելով «Քրիստոս յարեաւ ի Մեռելոց»: Ժամ մը ետք, կատարուեցաւ Ճրագալոյցի Ս. Պատարագը: Ժամարարն էր Տ. Վազգէն Եպս. Միթագիսանեան (Վրաստանի Առաջնորդ) որ «Հայր Մեր»էն առաջ քարոզեց: Ս. Պատարագին աւարտին կատարուեցաւ նախառոնակ հանդիսապետութեամբ Լուսարարապետ Սրբազան Հօր:

Զատիկի Յարութեան Տեառն 27 Ապրիլ 08.- Կէս գիշերը երկու ժամ անց Մայրավանքի մեծ զանգը ոտի հանեց Մայրավանքի Միաբանութիւնը, ուր Տ. Բագրատ Եպս. Դպտեանի գլխաւորութեամբ մեկնեցաւ Ս. Յարութեան Տաճար: Ս. Գոյգորայի ուխտէն ետք, մեր վերնամատրան մէջ պաշտուեցաւ ժամերգութեան մէկ մասը մինչեւ «Հարց»: Ապա Ս. Գերեզմանին շրջափակը իջնելով, պաշտամունքը շարունակուեցաւ թափօրական գնացով: Մեր թափօրին կը հետեւէին Դպտոց եւ Ասորաց թափօրները: Կատարուեցաւ «Անդաստան» եւ «Խաչի Քո Քրիստոս»ի խնկարկութիւնը: Առաւօտեան ժամը 7:30ին Լուսարարապետ Սրբազան Հօր, գլխաւորութեամբ, Միաբանութիւնը մտնէ գործեց Ս. Յարութեան Տաճար: Օրուն հանդիսաւոր Ս. Պատարագը Քրիստոսի Ս. Գերեզմանին վրայ մատուցեց եւ քարոզեց Տ. Տաքեւ Արք. Դարիպեան: Վանք դարձին, հայոց քաղի մուտքէն «Այսօր յարեաւ» շարականը երգելով Միաբանութիւնը եւ ժողովուրդը, մտնելով Ս. Յակոբի փակը - «Պահպանիչ»ով վերջ գտան արարողութիւնները: Կէսօրէ ետք, Լուսարարապետ Սրբազանը կատարեց Մայրավանքի մեծ փակին մէջ կատարուած Զատիկական հանդիսաւոր «Անդաստան»ին:

Բշ. 28 Ապրիլ Բ. օր Ս. Զատիկի.- Ուխտաւորաց հանդիսաւոր Ս. Պատարագը Մայր Տաճարի Աւագ Սեղանին վրայ մատուցեց եւ քարոզեց Լուսարարապետ Սրբազանը օրուն սպասարկող վարդապետներն էին Տ. Համբարձում Վրդ. Քէշիշեան եւ Տ. Թէոդորոս Վրդ. Զաւարեան: Բուրվառակիր վարդապետներն էին Տ. Եղիշէ Արք. Դաւթեան եւ Տ. Վազգէն Արք. Ալէքեան:

Ապա Լուսարարապետ Սրբազանը ամպիոնականի ներքեւ Ս. Խաչափայտի մասունքն է ձեռին, Միաբան Հայրեր մասունքներով, դարձան եռադարձ թափօր եւ ըստ սովորութեան ծնրադիր երգուեցաւ «Տէր Ողորմեա»: Ապա

Միաբանութիւնը եւ ժողովուրդը «Այսօր յարեալ» շարականի երգեցողութեամբ բարձրացան Պատրիարքարան: Պատրիարք Սրբազան Հայրը բոլորին բաժնեց օրհնում ճշխար:

Դշ. 29 Ապրիլ.- Յիշատակ Մեռելոց: Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Գլխաղիր: Ժամարարն էր Տ. Թեոդորոս Վրդ. Զաւարեան:

Եր 3 Մայիս 08.- Յիշատակ Գլխատման Արքայն Յովհաննէս Կարապետին: Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ Մայր Տաճարի աջակողմեան դասին մէջ գտնուող Ս. Կարապետի խորանին վրայ: Ժամարարն էր Տ. Նորայր Արդ. Գազազեան:

Կիր. 4 Մայիս 08.- Նաք Կիւրակէ: Կրկնագատիկ: Մայր Տաճարի աջակողմեան դասին մէջ գտնուող Ս. Կարապետի խորանին վրայ: Ժամարարն էր Տ. Նորայր Արդ. Գազազեան:

Կիր. 4 Մայիս 08.- Նաք Կիւրակէ (Կրկնագատիկ): Մայր Տաճարի Աւագ Սեղանին վրայ պատարագեց եւ քարոզեց Լուսահան Տ. քաղաքատ Վրդ. Պուրնէ՛հեան: Կէսօրէ ետք, տեղի ունեցաւ «Անդաստան»: Հանդիսապետն էր Տ. Սեւան Արք. Ղարիպեան:

Եր. 10 Մայիս 08.- Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Գլխաղիր: Ժամարարն էր Տ. Նղիշէ Արդ. Գաւթեան: Կէսօրէ ետք, Տ. Սեւան Արք. Ղարիպեանի գլխաւորութեամբ Միաբանութիւնը «Հրաշափառ»ով մուտք գործեց Ս. Ծարութեան Տաճար, մեր վերնամաստան մէջ պաշտուեցաւ ժամերգութիւն եւ նախատօնակ: Ապա կատարուեցաւ Տնօրինական Սրբատեղեաց հանդիսաւոր քափօր: Թափօրապետն էր Տ. Էմմանուէլ Վրդ. Արաջանեան:

Կիր. 11 Մայիս 08.- Աշխարհամատարան (Կանաչ Կիւրակէ): Գիշերային եւ Առաւօտեան ժամերգութիւնները պաշտուեցան Ս. Ծարութեան Տաճարի մեր վերնամաստան մէջ: Հանդիսապետն էր Տ. Արիս Արք. Երվանեան: Ս. Սեւան Արք. Ղարիպեանի, երկրորդ մուտքէն ետք, օրում հանդիսաւոր Ս. Պատարագը Քրիստոսի Ս. Գերեզմանին վրայ մատոյց եւ քարոզեց Տ. Արիս Արք. Երվանեան: Ս. Պատարագի վերջաւորութեան, Պատարագիչ Սրբազանը հանդիսապետեց «Անդաստան»ի արարողութեան:

Եր. 17 Մայիս 08.- Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Գլխաղիր: Ժամարարն էր Տ. Վանիկ Վրդ. Մանկասարեան:

Կիր. 18 Մայիս 08.- (Կարմիր Կիւրակէ): Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Ծարութիւն, մեր վերնամաստան մէջ: Հանդիսապետն էր Լուսարարապետ Սրբազանը, ժամարարն էր Տ. Համարաթում Վրդ. Քէշիշեան: Կէսօրէ ետք, տեղի ունեցաւ «Անդաստան»: Հանդիսապետն էր

Տ. Արիս Արք. Երվանեան:

Եր. 24 Մայիս 08.- Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Գլխաղիր: Ժամարարն էր Տ. Բագրատ Վրդ. Պուրնէ՛հեան:

Կիր. 25 Մայիս 08.- Տօն Արեւման Ս. Խաչին: Առաւօտեան ժամերգութեան աւարտին Տ. Արիս Արք. Երվանեան, ընթերցաւ Տ. Կիրեղ Հայրապետի բուրբ յղուած Կոստանդ կայսեր եւ հանդիսապետեց «Անդաստան»ի արարողութեան: Աւագ Սեղանին վերեւ զետեղուած էր վառ կանթեղներով Ս. Խաչին նշանը: Ժամարարը եւ քարոզիչն էր Տ. Էմմանուէլ Վրդ. Արաջանեան: Ս. Պատարագէն ետք կատարուեցաւ մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն, Սարտարապատի 1918ի Հերոսամարտի զոհերու յիշատակին: Հանդիսապետն էր Լուսարարապետ Սրբազանը:

Եր. 31 Մայիս 08.- Ս. պատարագը մատուցուեցաւ Ս. Գլխաղիր: Ժամարարն էր Տ. Ղեւոնդ Արդ. Յովհաննիսեան:

Կիր. 1 Յունիս 08.- Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ Ս. Ծարութիւն, մեր վերնամաստան մէջ: Հանդիսապետն էր Տ. Սեւան Արք. Ղարիպեան: Ժամարարն էր Տ. Կորիւն Արդ. Բաղդասարեան: Կէսօրէ ետք, տեղի ունեցաւ «Անդաստան» հանդիսապետն էր Տ. Արիս Արք. Երվանեան:

Դշ. 4 Յունիս 08.- Կէսօրէ ետք, Տ. Սեւան Արք. Ղարիպեանի գլխաւորութեամբ Միաբանութիւնը, ինքնաշարժերով, բարձրացան Ձիթենաց լեռ, ուր Համարաթուման Սրբավայրին մօտ կառուցուած վրանամաստան մէջ պաշտուեցաւ ժամերգութիւն եւ նախատօնակ:

- Երեկոյեան, նոյն վայրին մէջ, պաշտուեցան գիշերային եւ առաւօտեան ժամերգութիւնները, հանդիսապետութեամբ Տ. Սեւան Արք. Ղարիպեանի:

Եշ. 5 Յունիս 08.- Համարաթում Տեառն: Առաւօտուն, Տ. Սեւան Արք. Ղարիպեանի գլխաւորութեամբ Միաբանութիւնը ինքնաշարժերով բարձրացաւ Ձիթենաց լեռ ուր «Հրաշափառ»ով կատարուեցաւ պաշտօնական մուտք Սրբավայրէն ներս: Օրում հանդիսաւոր Ս. Պատարագը մատոյց եւ քարոզեց Տ. Արիս Արք. Երվանեան: Տ. Սեւան Արք. Ղարիպեան այցելեց, մզկիթի ներկայացուցիչներուն, ապա հանդիսապետեց Մայր Աթոռոյ Սիսէն Ս. Էջմիածին փոխադրութեան տարեդարձին (1441) առթիւ կատարուած «Հայրապետական Մաղբան»ին: Ս. Պատարագի վերջաւորութեան սրբատեղւոյն առջեւ կատարուած «Անդաստան»ին հանդիսապետեց Պատարագիչ Սրբազանը:

Եր. 7 Յունիս 08.- Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ Մայր Տաճարի Համարաթուման

մատրան մէջ: Ժամարարն էր Տ. Վազգէն Արդ. Ալէէնան:

- Երեկոյեան ժամերգութիւնը եւ նախատօնակր կատարուեցան Ս. Հրեշտակապետաց եկեղեցւոյ մէջ: Հանդիսապետն էր Տ. Սեւան Արք. Ղարիպեան:

Կիր. 8 Յունիս 08.- Երկրորդ Մաղկազարդ: Առաւօտեան ժամերգութիւնը կատարուեցաւ Ս. Հրեշտակապետաց եկեղեցւոյ մէջ: Ժամերգութեան աւարտին տեղի ունեցաւ «Անդաստան»: Հանդիսապետութեամբ Տ. Սեւան Արք. Ղարիպեանի: Ժամարարն էր Տ. Շահէ Քինյ. Հայրապետեան:

Շր. 14 Յունիս 08.- Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ Մայր Տաճարի Առաջնոց վերնամատրան մէջ: Ժամարարն էր Տ. Գուսան Վրդ. Այնանեան:

Հոգեպաշտեան նախատօնակին Ս. Յակոբ հանդիսապետեց Տ. Սեւան Արք. Ղարիպեան:

- Գիշերասկիզբին Մայր Տաճարին մէջ պաշտուած «Եկեղեցի»ի եւ «Հսկման» կարգերուն հանդիսապետեց Տ. Սեւան Արք. Ղարիպեան:

Կիր. 15 Յունիս 08.- Հոգեգալուստ: Առաւօտեան ժամերգութեան աւարտին կատարուեցաւ «Անդաստան» հանդիսապետութեամբ Տ. Սեւան Արք. Ղարիպեանի:

Օրուան հանդիսատուր Ս. Պատարագը Մայր Տաճարի Աւագ Սեղանին վրայ մատուց Տ. Սեւան Արք. Ղարիպեան: «Հոգի Աստուծոյ» երգէն առաջ կարգաց Սրբոյն Յովհաննու Ոսկերեանի աղօթքը ուղղուած Ս. Երրորդութեան երեւ աւանդներուն:

- Կէսօրէ ետք, Տ. Արիս Արք. Շիրվանեանի գլխաւորութեամբ Միաբանութիւնը այցելեց վերջին ընթերցեց վերնատունը, ուր կատարուեցաւ ժամերգութիւն, ապա Ս. Փրկիչ, ուր կատարուեցաւ Հոգեհանգստեան կարգ, հանգուցեալ Պատրիարքաց:

Լուսարարապետաց եւ միաբանից հոգիներուն ի հանգիստ:

Շր. 21 Յունիս 08.- Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ Ս. Հրեշտակապետաց եկեղեցւոյ մէջ: Ժամարարն էր Տ. Թադէոս Վրդ. Զիրիկեանց:

Կիր. 22 Յունիս 08.- Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ ի Ս. Յարութիւն, մեր վերնամատրան մէջ: Հանդիսապետն էր Լուսարարապետ Սրբազանը: Ժամարարն էր Տ. Նորայր Արդ. Գազազեան: - Նախատօնակին Ս. Հրեշտակապետաց հանդիսապետեց Տ. Սեւան Արք. Ղարիպեան:

Բշ. 23 Յունիս 08.- Ս. Կուսանացն Հոփսիմեանց: Առաւօտեան ժամերգութիւնը կատարուեցաւ Ս. Հրեշտակապետաց եկեղեցւոյ աւանդատան Ս. Հոփսիմէի մատրան մէջ: Ժամարարն էր Տ. Շնորհիմ Արդ. Պալոյեան:

Ուր. 27 Յունիս 08.- Նախատօնակին ի Ս. Յակոբ հանդիսապետեց Տ. Արիս Արք. Շիրվանեան:

Շր. 28 Յունիս 08.- Ս. Գրիգոր Լուսաւորչին եւ ի Վերապէն: Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ Մայր տաճարի աւանդատան Ս. Լուսաւորիչ սեղանին վրայ: Ժամարարն էր Տ. Վանիկ Վրդ. Մանկասարեան:

- Կէսօրէ ետք, նախատօնակ. «Տօն Կարողիկէ եկեղեցւոյ Սրբոյ Էջմիածնի» հանդիսապետեց Տ. Սեւան Արք. Ղարիպեան: Ապա ծնրադիր «Տէր Ողորմեա» երգուեցաւ, ըստ սովորութեան:

Կիր. 29 Յունիս 08.- Տօն Կաթուղիկէ եկեղեցւոյ Սրբոյ Էջմիածնի: Առաւօտեան ժամերգութեան աւարտին կատարուեցաւ «Անդաստան»: Հանդիսապետն էր Տ. Սեւան Արք. Ղարիպեան: Ս. Պատարագը մատուցուեցաւ Մայր Տաճարի Աւագ Սեղանին վրայ: Ժամարարն էր Տ. Կորիւն Արդ. Բաղդասարեան:

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆՔ

2008 մարտ 24-ին՝ երկուշաբթի, Բահայիներու Նոր Տարուայ առթիւ, համայնքապետի կողմէ՝ "King David Citadel" հիւրանոցի մէջ տրուած հիւրասիրութեանը մասնակցեցան Տ. Գուսան Վրդ. Ալճանեան եւ Տ. Եղիշէ Արդ. Դաթեան:

2008 մարտ 25-ին՝ երեքշաբթի, Սբ. Յարութեան տօնը շնորհաորելու նպատակով Պատրիարք Սրբապան Հայրը, ընկերակցութեամբ Տ. Գուսան Վրդ. Ալճանեանի եւ Տ. Իսահակ Արդ. Մինասեանի, այցելեց Պապական Նուիրակ Գերշ. Տ. Անտօնիօ Ֆրանկօին:

Նոյն օրը, Սբ. Յարութեան տօնը շնորհաորելու նպատակով, Միաբանութեան անդամները՝ զիսաւորութեամբ Տ. Մեան Արք. Նարիպեանի, այցելեցին Ֆրանկիսկեան Միաբանութեանը եւ Լատինաց Պատրիարք Ամեն. Տ. Միշէլ Սաբահիէ:

2008 մարտ 26-ին՝ չորեքշաբթի, Յունաստանի Ազգային Օրուայ առթիւ, ընդհանուր հիւպատոսի կողմէ՝ "Notre Dame" հիւրանոցի մէջ տրուած հիւրասիրութեանը մասնակցեցաւ Տ. Գուսան Վրդ. Ալճանեան:

Նոյն օրը՝ երեկոյեան, Սուրբ Երկրի մէջ "Pontifical Institute"-ի հիմնադրման 30 ամեակի առթիւ, "Notre Dame" հիւրանոցի մէջ տրուած հիւրասիրութեանը մասնակցեցաւ Տ. Գուսան Վրդ. Ալճանեան:

2008 ապրիլ 9-ին՝ չորեքշաբթի, Իսրայէլի վարչապետի աշխատակալի մէջ, պաշտօնական այցով Իսրայէլ գտնուող Լեհաստանի վարչապետի դիմաորման արարողութեանը ներկայ գտնուեցաւ Տ. Գուսան Վրդ. Ալճանեան:

2008 ապրիլ 13-ին՝ կիրակի, քաղաքապետարանի Բրիտանեաներու հարցերով պատասխանատու Տիար Սօթի Լէիի պաշտօնավարման աւարտի առթիւ քաղաքապետարանի մէջ տրուած հիւրասիրութեանը մասնակցեցան Տ. Գուսան Վրդ. Ալճանեան եւ Տ. Կորին Արդ. Բաղդասարեան:

2008 ապրիլ 20-ին՝ կիրակի, "Notre Dame" հիւրանոցի մէջ, Պապական Նուիրակ Գերշ. Տ. Անտօնիօ Ֆրանկօի կողմէ՝ Կաթոլիկ եկեղեցու Բահանայապետ Նորին Սրբութիւն Բենեդիկտոս XVI-ի գահակալութեան երրորդ տարեկիցի առթիւ տրուած հիւրասիրութեանը մասնակցեցաւ Տ. Գուսան Վրդ. Ալճանեան:

2008 ապրիլ 29-ին՝ երեքշաբթի, Սբ. Յարութեան տօնը շնորհաորելու նպատակով Հայոց Պատրիարքարան այցելեցին Ֆրանկիսկեան Միաբանութիւնը, Լատինաց Պատրիարք Ամեն. Տ. Միշէլ Սաբահ, Ղարի, Ասորի եւ Հապէշ եկեղեցիներու Հոգեւոր պետերը՝ իրենց միաբան հայրերով:

2008 մայիս 2-ին՝ ուրբաթ, Սբ. Յարութեան տօնը շնորհաորելու նպատակով Հայոց Պատրիարքարան այցելեց Պապական Նուիրակ Գերշ. Տ. Անտօնիօ Ֆրանկօ, ընկերակցութեամբ քանի մը հոգեւորականներու:

2008 մայիս 5-ին՝ երկուշաբթի, Սբ. Յարութեան տօնը շնորհաորելու նպատակով Կրօնից Նախարարութենէ Հայոց Պատրիարքարան այցելեցին Եակոբ Սալամէն եւ Մելար Մարփիէ:

2008 մայիս 6-ին՝ երեքշաբթի, Երոմիութեան օրուայ առթիւ, Ռամադա քաղաքի մէջ տրուած հիւրասիրութեանը մասնակցեցան Տ. Արիս Արք. Շիրվանեան եւ Տ. Գուսան Վրդ. Ալճանեան:

2008 մայիս 8-ին՝ հինգշաբթի, Իսրայէլի անկախութեան տօնի առթիւ, նախագահական պալատի մէջ տրուած հիւրասիրութեանը մասնակցեցան Տ. Արիս Արք. Շիրվանեան եւ Տ. Գուսան Վրդ. Ալճանեան:

2008 մայիս 14-ին՝ չորեքշաբթի, "Ben Gurion" օդակայանի մէջ, պաշտօնական այցով Իսրայէլ ժամանած Միացեալ Նահանգներու նախագահ Տիար George Bush-ի դիմաորման

արա-բողոքականը մասնակցեցաւ Տ. Արիս Արք. Շիրվանեան:

Նոյն օրը, Տիար George Bush-ի այցելութեան առթիւ կազմակերպուած հաւաքոյթին մասնակցեցաւ Տ. Արիս Արք. Շիրվանեան:

2008 մայիս 21-ին՝ չորեքշաբթի, "Notre Dame" հիւրանոցի մէջ Պապական Նոիւրակի կողմէ Լատինաց Պատրիարք Ամեն. Տ. Միշէլ Սաբահի պատուին տրուած ընթրիքին մասնակցեցան Տ. Արիս Արք. Շիրվանեան եւ Տ. Գոսան Վրդ. Ալմանեան:

2008 մայիս 29-ին՝ հինգշաբթի, Իսրայէլի վարչապետի աշխատակալի մէջ, պաշտօնական այցով Իսրայէլ գտնուող Դանիոյ վարչապետի դիմաւորման արարողութեանը մասնակցեցան Տ. Արիս Արք. Շիրվանեան եւ Տ. Գոսան Վրդ. Ալմանեան:

2008 յունիս 2-ին՝ երկուշաբթի, Երուսաղէմի Օրուայ առթիւ, Դաթի Բերդի մէջ, քաղաքապետարանի կողմէ կազմակերպուած ձեռնարկին մասնակցեցան Տ. Արիս Արք. Շիրվանեան եւ Տ. Գոսան Վրդ. Ալմանեան:

2008 յունիս 3-ին՝ երեքշաբթի, Իտալիոյ Ապագային Օրուայ առթիւ, ընդհանուր հիւպատոսի կողմէ՝ հիւպատոսարանի մէջ տրուած հիւրասիրութեանը մասնակցեցան Տ. Արիս Արք. Շիրվանեան եւ Տ. Գոսան Վրդ. Ալմանեան:

Նոյն օրը՝ երեկոյեան, պաշտօնավարման շրջանի աւարտի առթիւ, Լատինոյ դեսպանի կողմէ Թէլ-Ավիի "Garden" հիւրանոցի մէջ տրուած հրաժեշտի հիւրասիրութեանը մասնակցեցան Տ. Արիս Արք. Շիրվանեան եւ Տ. Գոսան Վրդ. Ալմանեան:

2008 յունիս 6-ին՝ ուրբաթ, Դանիոյ անկախութեան տօնի առթիւ, հիւպատոսի կողմէ՝ հիւպատոսարանի մէջ տրուած հիւրասիրութեանը մասնակցեցան Տ. Արիս Արք. Շիրվանեան եւ Տ. Գոսան Վրդ. Ալմանեան:

2008 յունիսի 10-ին՝ երեքշաբթի, Ռուսաստանի Դաշնութեան Ապագային Օրուայ առթիւ, դեսպանի կողմէ Թէլ-Ավիի "Hilton" հիւրանոցի մէջ տրուած հիւրասիրութեանը մասնակցեցան Տ. Արիս Արք. Շիրվանեան եւ Տ. Գոսան Վրդ. Ալմանեան:

2008 յունիս 16-ին՝ երկուշաբթի, Մոսկուայի եւ համայն Ռուսիոյ Ամեն. Տ. Ալէքսէյ Բ. Սրբապան Պատրիարքի գահակալութեան տարեդարձի առթիւ, Արիսիանոյի Տիմոնի կողմէ տրուած հիւրասիրութեանը մասնակցեցաւ Տ. Գոսան Վրդ. Ալմանեան:

2008 յունիս 17-ին՝ երեքշաբթի, Բերդեհէմի մէջ Էրումէնիկ Կեդրոնի մը բացման արարողութեանը մասնակցեցաւ Տ. Արիս Արք. Շիրվանեան:

2008 յունիս 18-ին՝ չորեքշաբթի, Բրիտանիայի թագուհու ծննդեան տարեդարձի առթիւ, բրիտանական հիւպատոսարանի մէջ տրուած հիւրասիրութեանը մասնակցեցան Տ. Արիս Արք. Շիրվանեան եւ Տ. Գոսան Վրդ. Ալմանեան:

2008 յունիս 21-ին՝ շաբաթ, Գերստեմանիի Ընդհանուր Ապագայ Եկեղեցոյ մէջ Լատինաց Ամեն. Տ. Միշէլ Սաբահի մատուցած հրաժեշտի Պատարագին մասնակցեցան Տ. Արիս Արք. Շիրվանեան եւ Տ. Գոսան Վրդ. Ալմանեան:

2008 յունիս 22-ին՝ կիրակի, Լատինաց Նորանշնակ Պատրիարք Ամեն. Տ. Ֆուադ Թուալի Սր. Յարութին կատարած հանդիսաւոր թափօրին մասնակցեցան Տ. Արիս Արք. Շիրվանեան եւ Տ. Գոսան Վրդ. Ալմանեան:

Լատինաց Պատրիարք Սրբապանը Սր. Յարութեան Տաճարի մուտքին դիմաւորուեցաւ Տաճարի հայ, յոյն եւ լատին տեսուչներու կողմէ:

Նոյն օրը՝ երեկոյեան, "Ben Gurion" օդակայանի մէջ, պաշտօնական այցով Իսրայէլ ժամանած Ֆրանսիայի նախագահ Տիար Nicolas Sarkozy-ի դիմաւորման արարողութեանը մասնակցեցաւ Տ. Արիս Արք. Շիրվանեան:

2008 յունիս 23-ին՝ երկուշաբթի, Սբ. Գեորգիանի առջեւ՝ Լատինաց Նորանշանակ Պատրիարք Ամեն. Ս. Ծուաղ Թուալի մատուցած անդրանիկ Պատարագին մասնակցեցան Ս. Արիս Արք. Շիրվանեան, Ս. Սամուէլ Ծ. Վրդ. Աղոյեան եւ Ս. Գուսան Վրդ. Ալճանեան:

2008 յունիս 23-ին՝ երկուշաբթի, Միքին Արեւելքի մէջ Հրեայ-Բրիստոնէայ-Մահմեդական երկիւստիւթեան համագումարի առթիւ կապ-մակերպուած միջկրօնական գիտածո-ղովին մասնակցեցան Ս. Արիս Արք. Շիրվանեան եւ Ս. Գուսան Վրդ. Ալճանեան:

2008 յունիս 24-ին՝ երեքշաբթի, պաշտօնական այցով Իսրայէլ գտնուող Ֆրանսիայի նախագահ Տիար Nicolas Sarkozy այցելեց Բէթղեհէմի Ծննդեան Սբ. Տաճար: Տաճարի մուտքին ան դիմաւորուեցաւ Ս. Արիս Արք. Շիրվանեանի, Ս. Գուսան Վրդ. Ալճանեանի, Տ Խաղ Աբդ. Ճունտուրեանի, ինչպէս նաեւ յոյն եւ լատին հոգեւորականներու կողմէ:

2008 յունիս 25-ին՝ չորեքշաբթի, Բէթղեհէմի Սբ. Ծննդեան Տաճար կատարած իր հանդիսատու անդրա-նիկ մուտքին՝ Լատինաց Նորա-

նշանակ Պատրիարք Ամեն. Ս. Ծուաղ Թուալ Տաճարի մուտքին դիմաւոր-ուեցաւ Ս. Արիս Արք. Շիրվանեանի, Ս. Գուսան Վրդ. Ալճանեանի կողմէ եւ Տաճարի հայ եւ յոյն տեսուչներու կողմէ:

2008 յունիս 26-ին՝ հինգշաբթի, "Notre Dame" հիւրանոցի մէջ, ի պատիւ Լատինաց Նորանշանակ Պատրիարք Ամեն. Ս. Ծուաղ Թուալի տրուած ընդունելութեանը մասնակ-ցեցան Ս. Արիս Արք. Շիրվանեան եւ Ս. Գուսան Վրդ. Ալճանեան:

2008 յունիս 27-ին՝ ուրբաթ, "Notre Dame" հիւրանոցի մէջ, "Pontifical Mission"-ի ընդհանուր ղեկավար Archimandrite Robert Stern-ի քահա-նայական ձեռնադրութեան յիմնաւ-եակի առթիւ տրուած հիւրասի-րուեանը մասնակցեցան Ս. Արիս Արք. Շիրվանեան եւ Ս. Գուսան Վրդ. Ալճանեան:

2008 յունիս 29-ին՝ կիրակի, պաշտօնավարման շրջանի աւարտի առթիւ, Վրաստանի դեսպանի կողմէ Թէլ-Աւիւի "Dan Panorama" հիւրա-նոցի մէջ տրուած հրաժեշտի հիւրա-սիրութեանը մասնակցեցան Ս. Արիս Արք. Շիրվանեան եւ Ս. Գուսան Վրդ. Ալճանեան:

ՈՒՅՏԱԻՈՐՆԵՐՈՒ ԱՅՅԸ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

Երուսաղէմը իբր միաստուածեան երեք կրօններու սուրբ քաղաք՝ դարեր շարունակ դէպի իրեն գրաւած է ուխտաւորներու հոծ բազմութիւն: Երուսաղէմի մէջ տեղի ունեցած են մեր Տիրոջ կեանքի, մահուան, յարութեան եւ հանրաքանդան իրողութիւնները:

Հայ ուխտաւորներու այցը Երուսաղէմ սկսած է դեռ քրիստոնէութեան արշալոյսին: Յատը վերջին մի քանի տասնամեակների ընթացքին, քաղաքական աննպաստ պայմաններու պատճառով հայ ուխտաւորի հոսքը դադարած էր դէպի Երուսաղէմ: Ուրախութեամբ կ'արձանագրենք սակայն, որ վերջին մի քանի տարիներու ընթացքին հայ ուխտաւորները վերսկսած են այցելել Երուսաղէմ եւ տէրունական սրբավայրերը:

Այս տարի եւս, Սուրբ Յարութեան տօնը Սրբոց Յակոբեանց Միաբանութեան հետ նշելու նպատակով Սր. Էջմիածնէն, Վեհափառ Հայրապետի բարձր տնօրինութեամբ Երուսաղէմ ժամանած էին Վրաստանի թեմի առաջնորդ Գերշ. Տ. Վապէն Եպս. Միրպիսանեան, Սր. Գայանէ վանքի վանահայր Հոգշ. Տ. Մակար Արդ. Յակոբեան եւ Հոգշ. Տ. Մաղաքիա Արդ. Ամիրեան: Սուրբ Յարութեան տօնը հին տոմարով նշելու նպատակով ուխտաւորներու խմբի հետ Երուսաղէմ ժամանած էին նաեւ Կ. Պոլսէն Լուսարարապետ Գերշ. Տ. Արամ Արք. Աթեշեան եւ Հոգշ. Տ. Թաթուլ Ծ. Վրդ. Անուշեան, Բրապիլիայէն՝ Սուրբ Աթոռոյս երկարամեայ միաբան Գերշ. Տ. Տաթեւ Արք. Ղարիպեան, Կանադայէն՝ Գերշ. Տ. Բագրատ Եպս. Գալստանեան եւ Միացեալ Նահանգներէն՝ Հոգշ. Տ. Տաճատ Ծ. Վրդ. Եարողմեան:

Ուխտաւոր հոգեւորականները իրենց կեցութեան կարճ ժամանակահատուածի մէջ մասնակցեցան հոգեւոր արարողութիւններուն, հանդիսապետեցին տարբեր արարողութիւններ, մատուցեցին ուխտի պատարագներ Բրիստոսի Սր. Գերեզմանի վրայ, Բեթղեհէմի Սր. Այրի մէջ եւ Գերսէմանիի Աստուածամօր գերեզմանի վրայ: Անոնք նաեւ առիթ ունեցան այցելելու Գալիլիոյ շրջանի մէջ գտնուող տէրունական սրբավայրեր, Իսրայէլի պատմական եւ մշակութային արժէք ներկայացնող վայրեր, Մեռեալ եւ Միջերկրական ծովեր:

Նշենք, որ անհատ ուխտաւորներ եւս ժամանած էին Ռուսիայէն, Երոպայէն եւ Միացեալ Նահանգներէն, որոնց մէջ էր նաեւ Սուրբ Աթոռոյս բարերարներէն Դօրո. Կարօ Ղարիպեան՝ ընկերակցութեամբ Տիար Յովհաննէս Խաչիաշեան:

Տօնական շրջանի աւարտին հոգեւորական եւ հաւատացեալ ուխտաւորները վերադարձան իրենց բնակավայրերը՝ իրենց ուխտը նորոգած եւ հոգեպէս յորացած:

ՀԱՅՈՑ ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՄԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ
ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԷՋ

Անցնող դարի 15-23 թուականներուն Օսմանեան Կայսրութեան կողմէ նախապէս մշակուած ծրագրի համաձայն հայ ժողովուրդը ենթարկուեցաւ ցեղասպանութեան: Անոնց ծրագիրն էր բնաջնջել հինաւուրց ժողովուրդ մը եւ տիրանալ անոր դարաւոր բնօրրանին:

93 տարի անցած է այդ սոսկալի իրադարձութենէ, սակայն Թուրքիոյ ներկայիս իշխանութիւնը կը շարունակէ ուրանալ պատմական ճշմարտութիւնը, եւ որ առելի վաւերացալի է, Թուրքիան այսօր կը փորձէ ոչ

միայն ուրանալ իր ոճրագործ ըլլալու փաստը, այլ աշխարհին կը ներկայանայ իբրեւ փոխ:

Թուրքիոյ ծառայած ուրացման այս գործողութիւններու դէմ ուղղուած է ողջ հայ ժողովուրդի ապրիլ 24-ի սգահանդէսներու եւ բողոքի տարբեր ձեռնարկներու կարմակերպումը, որին իր մասնակցութիւնը կը բերէ նաեւ Իսրայէլի հայ համայնքը:

Ապրիլի 23-ին, առաւօտեան, Սրբոց Յակոբեանց Մայր Տաճարի մէջ նախ Պատարագ մատուցուեցաւ եւ յաւարտ Սուրբ Պատարագի կատարուեցաւ հոգեհանգստեան արարողութիւն՝ ցեղասպանութեանը փոխարէն մէկ ու կէս միլիոն անմեղ հայ նահատակներու հոգիներու հանգստեան համար:

Նոյն օրը՝ երեկոյեան, Ժառանգաւորաց Վարժարանի բակի մէջ Ցեղասպանութեան յիշատակին կանգնեցուած յուշարձանի առջեւ, հանդիսաւարտութեամբ Սուրբ Աթոռոյս Լուսարարապետ Գերշ. Տ. Նուրիան Արք. Մանուկեանի եւ մասնակցութեամբ Միաբանութեան Հայրերու եւ սաղիմահայութեան, կատարուեցաւ հոգեհանգստեան արարողութիւն՝ ի յիշատակ ցեղասպանութեանը փոխ գացած հայ նահատակներու: Արարողութեանը ներկայ էին նաեւ Իսրայէլի Բնէւէթի նախկին անդամ Տիար Եսիր Յաբան եւ Բնէւէթի նախկին խօսնակ Տիար Աբրահամ Բուրգ, ինչպէս նաեւ հրէական եւ պաղեստինեան երիտասարդական շարժման մեծ թոով ակտիւիստներ:

Արարողութենէն յետոյ, ներկաները ուղղուեցան Ժառանգաւորաց Վարժարանի հանդիսութիւններու սրահ՝ մասնակցելու Երուսաղէմի միացեալ յանձնախումբի նախաձեռնութեամբ կազմակերպուած սգահանդէսին:

Սգահանդէսին բացման խօսքով հանդէս եկաւ Տիար Սերոբ Սահակեան, որ յատկապէս արժեւորեց ցեղասպանութեան միջապգային ճանաչման պայքարի մէջ հայ ժողովուրդի միասնականութեան եւ հաստատակամութեան կարեւորութիւնը: Սգահանդէսին ելոյթով հանդէս եկաւ Տիար Եսիր Յաբան, որ իր աջակցութիւնը յայտնեց հայոց ցեղասպանութեան ճանաչման գործին եւ իր ուրախութիւնը յայտնեց առ այն, որ Իսրայէլի Բնէւէթը շաբաթներ առաջ հաւանութիւն տուած է հայոց ցեղասպանութեան հարցի քննարկման նախագծին: Սգահանդէսին ելոյթով հանդէս եկան նաեւ Տիար Ալբերտ Աղապարեան եւ Օր. Անուշ Յակոբեան:

Յայտագրի գեղարուեստական բաժնի մէջ ելոյթ ունեցան Հ.Մ.Ը.Մ-ի եւ Հ.Ե.Մ.-ի երգչախումբերը: Ամուսնով հանդէս եկաւ Տիար Յարութ Բաղամեան: Ներկաները հիացմունքի եւ յուսմունքի խոր պգացումով ունկնդրեցին Տիար Աշոտ Սահակեանի դուդուկի վարպետ կատարումը: Սգահանդէսի գեղարուեստական բաժինը աւարտուեցաւ Գերշ. Տ. Արիս Արք. Շիրվանեանի փականի խօսքով:

Սգահանդէսը աւարտուեցաւ Սրբապան Հօր «Պահպանիչ»-ով եւ «Հայր Սեր»-ի խմբային երգեցողութեամբ:

ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆԸ ՆՈՒՐՈՒԱԾ ՅՈՒՇ-ԵՐԵԿՈՅ ՀՐԷԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱԼՍԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

2008 թ. ապրիլ 29-ին՝ երեքշաբթի օրը, Հրէական համալսարանի մէջ տեղի ունեցաւ հայոց ցեղասպանութեանը նուիրուած յուշ-երեկոյ նախաձեռնութեամբ Հայագիտութեան ամբիոնի ղեկավար Պրոֆ. Մայքըլ Մթօնի:

Նախքան յայտագրի հանդիսատիս բաժնի անցնելը, ներկաները մեկ լուպե լուրթեանք յարգեցին անմեղ նահապետներու յիշատակը, որմէ ետքը Տիար Յօաւ Լօէֆ երրայեղնով ընթերցեց Եփէկէլ Մարգարէի գրքի 37-րդ գլխի 1-14 համարները: Նոյն հաւոտածի հայերէն բաժինը ընթերցեց Հոգշ. Տ. Բագրատ Վրդ. Պորճէքեան:

Յուշ-երեկոյին ողջոյնի խօսքով հանդէս եկաւ Գերշ. Տ. Արք. Շիրվանեան, որ իր խօսքի մէջ նախ ողջունեց ներկաներուն եւ ապա անդրադարձաւ ցեղասպանութիւն տերմինի ծագումնաբանութեանը: Ըստ Սրբապան Հօր պնդման՝ հայոց ցեղասպանութեան ուրացումն էր, որ առաջնորդեց հրէական հողոքոսոյի: Ներկաներուն ողջունեց նաեւ Գերշ. Տ. Ռաֆայէլ Ծ. Վրդ. Մինասեան, որ իր խօսքի մէջ նշեց, որ թէեւ Աստուած մարդուն ստեղծեց իր պատկերի համաձայն, սակայն մարդ ոճրագործութիւններով կը հեռանայ աստուածային այդ պատկերէն: Յեղասպանութիւնը այդ ոճրագործութիւններէն մէկն է: Ներկաները ունկնդրեցան նաեւ Հոգշ. Տ. Գուսան Վրդ. Այճանեանի այս առթիւ կատարած երկու շարականները: Ապա ելոյթ ունեցաւ համալսարանի հումանիտար բաժնի ղեկավարի տեղակալ Պրօֆ. Գէղտօն Շէլախը, որ իր ուրախութիւնը յայտնեց հայոց ցեղասպանութեան առթիւ կապակերպուող յուշ-երեկոյի աւանդութեան շարունակականութեան համար եւ յաւելեց, «Որպէս գիտնական, կը հաւատամ, որ կրթութեամբ միայն կարելի է պայքարել ցեղասպանութեան ուրացման եւ ուրիշ ազգերու կրած ցեղասպանութիւններու դէմ եղած անտարբերութեան դէմ»: Յուշ-երեկոյին ելոյթ ունեցաւ նաեւ Պրօֆ. Մայքըլ Սթօն, որ իր խօսքի մէջ անդրադարձաւ ցեղասպանութեան պատճառած հայ մշակոյթի կորուստներուն եւ մասնաւորապէս նշեց, որ ցեղասպանութեան ճանաչումով կարելի է տարածքներու վերադարձը, սակայն ցեղասպանութեան ճանաչումը չի կրնար վերադարձնել հայ մշակոյթի կրած կորուստները: Տաւօք, որանք անդառնալի են: Յայտագրի այս բաժնի մէջ ելոյթ ունեցան նաեւ ՀՀ Պատուոյ հիւպատոս Տիար Յօլակ Մումեան, Բնէւթի մէջ հայ-հրէական խորհրդարանականներու բարեկամութեան յանձնախումբի նախագահ՝ Բնէւթի անդամ Տիար Զէլլ Էլկին եւ Տիար Վարդան Աւետիսեան: Ընդմիջմանը երկու երգերու կատարմամբ հանդէս եկաւ Օր. Նաիրա Գալուստեան:

Յուշ-երեկոյի երկրորդ բաժինը սկսուեցաւ Պրօֆ. Իսրայէլ Չարնիի դասախօսութեամբ: Յարգարժան բանախօսը իր դասախօսութեան ընթացքին ներկայացուց հայոց ցեղասպանութեան ուրացման պատմութիւնը եւ անոր հետ առնչութիւն ունեցող տարբեր ասպեկտները եւ նշեց, «Աշխարհը բաժնուած չէ լաւ եւ վատ մարդերու, այլ այն բաժնուած է անհատներու եւ կամ հաւաքական խումբերու, ովքեր կը գործեն լաւ եւ վատ արարքներ: Մենք կոչուած ենք համապատասխան կերպով արձագանքելու մարդոց արարքներուն: Եթէ մենք կ'անտեսենք ուրիշներու հանդէպ կատարուած ցեղասպանութիւնը եւ կը նպաստենք անոր մերժողական քաղաքականութեան, ապա առիկա կրնայ առաջնորդել նոր ցեղասպանութիւններու»: Տիար Չարնի ներկայացուց նաեւ ցեղասպանութեան ուրացման տարբեր տեսակներն ու ձեւերը եւ տուաւ անոնց դէմ պայքարելու միջոցները: Ապա, տեսաերիւններու միջոցաւ ներկաներուն իր հայրիկի կենսագրութիւնը ներկայացուց Տիար Գէորգ Գահվէշեան: Տեսաերիւնները կը ներկայացնէին ցեղասպանութիւնը վերապրած հայ որբի մը պատմութիւնը, անոր կրած դժուարութիւններն ու փրկանքները եւ հետագային կեանքի ասպարէզի մէջ ունեցած յաջողութիւնները:

Յուշ-երեկոյի մասնակիցներուն ողջոյնի խօսքեր յղած էին Երեւանի Ծիծեռնակաբերդի Ցեղասպանութեան թանգարանի տնօրէն Դօկտ. Հայկ Դեմոյեան եւ Միացեալ Նահանգներէն՝ Դօկտ. Մէրօ լա Պորտէն:

Այս բաժնի մէջ, հայկական աւանդական երաժշտութեան դուդուկի վարպետ կատարմամբ հանդէս եկաւ Տիար Աշոտ Սահակեան:

Յուշ-երեկոն աւարտուեցաւ Պրօֆ. Մայքըլ Սթօնի ամփոփիչ խօսքով:

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ ԱՍԱՎԵՐԶԻ ՀԱՆԴԷՍ

2008 թ. մայիս 31-ին՝ շաբաթ օրը, Ժառանգաւորաց Վարժարանի հանդիսութիւններու սրահի մէջ տեղի ունեցաւ Սրբոց Թարգմանչաց Վարժարանի մանկապարտէշի բաժնի 2007-2008 թթ. ուսումնական տարուայ ամառեղջի հանդէսը՝ հանդիսապետութեամբ Գերշ. Տ. Արիս Արք. Շիրվանեանի:

Ծնողները եւ ներկաները ցնծութեան եւ երջանկութեան պգացումով ունկրդեցան մանկապարտէշի բաժնի Ծիլ, Կոկոն եւ Ծաղիկ դասարաններու աշակերտներու մայրենիով կատարած սահուն եւ անսխալ արատասանութիւնները, մեներգներն ու խմբերգները: Ծաղիկ դասարանի աշակերտները իրենց պարի կատարումով հիացմունքի պահեր պարզեցեցին ներկայ բոլոր հանդիսականներուն:

Այս տարի մանկապարտէշի բաժնի Ծաղիկ դասարանը ունեցաւ եօթ շրջանաւարտներ, որոնք իրենց վկայականները ստացան Սրբապան Հօրմէ: 2008-2009 թթ. ուսումնական տարին անոնք պիտի համալրեն վարժարանի նախապատրաստական բաժնի առաջին դասարանը:

Վկայականներու բաշխումէն վերջ, փակման խօսքով հանդէս եկաւ Սրբապան Հայրը, որ նախ շնորհաւորեց շրջանաւարտներու ծնողները, եւ ապա իր գնահատանքի խօսքը ըսաւ մանկապարտէշի դաստիարակներուն՝ անոնց նուիրումի եւ անցողական աշխատանքի համար:

Հանդէսն աւարտուեցաւ Սրբապան Հօր «Պահպանիչ»-ով եւ «Հայր Մեր»-ի խմբային երգեցողութեամբ:

ՀԱՄԲԱՐՉՄԱՆ ՏՕՆԻ ՈՒՒՏԱՒՈՐՆԵՐ

Ըստ ընկալեալ աւանդութեան՝ Երուսաղէմի մէջ եկեղեցական տօները կը նշուին հին տոմարի համաձայն: Այս տարի Համբարձման տօնը Երուսաղէմի մէջ նշուեցաւ հունիս 5-ին Համբարձման լերան վրայ:

Տօնին մասնակցելու համար Հայաստանէն Երուսաղէմ ժամանած էին մեծաթիւ ուխտաւորներու խումբ մը՝ Տ. Շահէ Աւագ Բին. Հայրապետեանի առաջնորդութեամբ: Նոյն նպատակով Միացեալ Նահանգներէն եւս ժամանած էին երիտասարդ ուխտաւորներու խումբ մը՝ առաջնորդութեամբ Տ. Վապէն Բին. Գուլուեանի:

Իրենց կեցութեան ընթացքին ուխտաւորները մասնակցեցան Սուրբ Գերեզմանի, Բեթղէհէմի Սուրբ Այրի եւ Գեթսեմանիի Աստուածամօր գերեզմանի վրայ մատուցուած սուրբ պատարագներուն: Ուխտաւորները նաեւ ուխտագնացութիւն կատարեցին Սուրբ Երկրի տարբեր սրբավայրեր:

Ուխտաւորները առիթ ունեցան նաեւ հանդիպելու Պատրիարք Սրբապան Հօր հետ: Իր խօսքի մէջ Պատրիարք Սրբապան Հայրը նախ ողջունեց ուխտաւորներուն եւ իր ուրախութիւնը յայտնեց՝ վստահութեամբ Երուսաղէմի մէջ: Սրբապան Հայրը իր գնահատանքը յայտնեց նաեւ

ուխտագնացության կապակերպիչ քահանաներուն՝ նման ուխտագնացություններու կապակերպման նախաձեռնություններու համար եւ յոյս յայտնեց, որ անոնց շնորհիւ հայ ուխտաւորներու հոսքը չի դադրի Սուրբ Երկիր եւ այն կ'ունենայ ամենամեայ բնոյթ:

ՍՐԲՈՅ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՄԱՎԵՐՁԻ ՀԱՆԴԷՍ

2008 թ. յունիս 7-ին՝ շաբաթ օրը, Ժառանգաւորաց Վարժարանի հանդիսություններու սրահի մէջ տեղի ունեցաւ Սրբոց Թարգմանչաց Վարժարանի 2007-2008 թթ. ուսումնական տարուայ ամառային հանդէսը, որ կը նախագահէր Ամենապատիւ Պատրիարք Սրբապան Հայրը:

Վարժարանի ուսանողներու կողմէ Մայր Հայաստանի հիմնի եւ վարժարանի օրհներգի կատարումէն յետոյ բացման խօսքով հանդէս եկաւ շրջանաւարտներէն Կարին Նալպանտեան, որմէ ետք խմբերգներով հանդէս եկաւ վարժարանի ողջ աշակերտութիւնը: Հանդէսի ընթացքին արտասանութեամբ հանդէս եկան Յակոբ Գասպարեան, Թանիա Նասսար եւ Սօսէ Գրիգորեան:

Յայտագրի առաջին մասի մէջ արաբերէն եւ անգլերէն ուղերձով հանդէս եկաւ շրջանաւարտ Շիրազ Մարգարեան, իսկ հայերէնով իրենց խօսքը հանդիսականներուն ուղղեցին շրջանաւարտներէն Արփի Նազգաշեան եւ Կարինէ Անդրեասեան: Շրջանաւարտ Արմիկ Գասպարեան իր ուղերձը հանդիսականներուն ուղղեց երրայեղէնով: Շրջանաւարտ ուսանողներու ուղերձներու ընդհանրութիւնն այն էր, որ անոնք խորին երախտագիտութիւն կը յայտնէին վարժարանի ուսուցիչներուն՝ տարիներ շարունակ իրենց ջանքում հայեցի կրթութեան համար: Անոնք իրենց խօսքի մէջ նաեւ իրենց երախտագիտութիւնը յայտնեցին Սուրբ Աթոռի Գահակալին՝ վարժարանի հանդէպ ցուցաբերած մնայուն ուշադրութեան եւ ֆինանսական աջակցութեան համար:

Յայտագրի գեղարուեստական բաժնի աւարտին՝ Հոգշ. Տ. Նորայր Աբդ. Գալպպեան ներկայացուց վարժարանի տարեկան տեղեկագիրը: Յաւարտ տեսչական վեկոյցի, տեղի ունեցաւ մրցանակաբաշխութիւն, որու ընթացքին իւրաքանչիւր դասարանի մէջ օտար լեզուներու, կրօնագիտութեան եւ բնագիտական նիւթերու մէջ բարձր առաջադիմութիւն ցուցաբերած ուսանողները արժանացան խրախուսական նուէրներու:

Ապա տեղի ունեցաւ վկայականներու բաշխում: Նշենք, որ ուսումնական այս տարուայ մէջ վարժարանը ունեցաւ վեց շրջանաւարտ:

Յայտագրի երկրորդ բաժնին յաջորդեց Պատրիարք Սրբապան Հօր փակման խօսքը: Սրբապան Հայրը շնորհաւորեց շրջանաւարտներուն եւ անոնց ծնողներուն այս ուրախ առիթով ու իր գնահատանքը յայտնեց վարժարանի ուսուցիչներուն անոնց անսակարկ նուիրումի, անյոգնաբեկ աշխատանքի եւ պատասխանատւութեան բարձր գիտակցումի համար: Սրբապան Հայրը իր խօսքի մէջ ուրախութիւն յայտնեց նաեւ առ այն, որ հակառակ առկա բոլոր դժուարություններու եւ արգելքներու, Երուսաղէմի միակ հայկական վարժարանը այս տարի եւս կրցաւ իր առաքելութիւնը անմնացորդ կերպով կատարել՝ ապահովելով համայնքի զաւիթ սերունդին հայեցի կրթութիւն:

Հանդէսն աւարտուեցաւ Պատրիարք Սրբապանի «Պահպանիչ»-ով եւ «Հայր Մեր»-ի խմբային երգեցողութեամբ:

ԺԱՌԱՆԳԱՒՈՐԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՄԱՎԵՐՁԻ ՀԱՆԴԵՍ

2008 թ. յունիս 9-ին՝ երկուշաբթի օրը, Ժառանգաւորաց Վարժարանի հանդիսութիւններու արահի մէջ տեղի ունեցաւ Ժառանգաւորաց Վարժարանի 2007-2008 թթ. ուսումնական տարուայ ամալերջի հանդէսը՝ նախագահութեամբ Ամենապատիւ Պատրիարք Սրբապան Հօր:

Վարժարանի սաներու կողմէ Հայաստանի Հանրապետութեան հիմնի եւ վարժարանի օրինելոյ կառարարմէն յետոյ բացման խօսքով հանդէս եկաւ Վարժարանի տեսուչ Հոգ. Տ. Թէոդորոս Վրդ. Զաքարեան, որ յաւարտ բացման խօսքի ներկայացուց նաեւ վարժարանի տարեկան տեղեկատուութիւնը:

Յայտագրի հանդիսաւոր մասին յաջորդեց գեղարուեստական մասը, որու ընթացքին հիմնադի աստուներէցին Տրգ. Կարապետ Հայրապետեան, Լեւոն Ալոյեան, Յարութիւն Գրիգորեան, Գեորգ Առաքելեան եւ Տիգրան Բեքիսիլեան: Ներկայ հանդիսականները ջերմօրէն ունկնդրեցան Ժառանգաւոր սաներու «Ով մեծաբանց դու լեզու», «Վարդարան» եւ «Քարերի ամրոց, մեր երկիր հայոց Հայաստան» երգերու կատարումները: Սաներէն Էդգար Գեորգեան եւ Յարութիւն Գրիգորեան բարձր վարպետութեամբ ելոյթական դասական կոմբներ նուագեցին դաշնամուրի վրայ: Անշուշտ, հանդէսին աւելի գեղեցկութիւն եւ ջերմութիւն հաղորդեցին Տրգ. Արտակ Վարդանեանի, Տրգ. Կարապետ Հայրապետեանի եւ Գագիկ Յարութիւնեանի տպաւորիչ մեներգները:

Յայտագրի ընթացքին Ընծայարանի շրջանաւարտներէն Արտակ Սրկ. Յակոբեան եւ Սահակ Սրկ. Յովակիմեան հանդէս եկան համապատասխանաբար անգլերէն եւ հայերէն ուղերձներով: Ժառանգաւորաց Վարժարանի շրջանաւարտներէն Զաւէն Ոսկանեան հանդէս եկաւ երրայերէն ուղերձով, իսկ Լեւոն Ալոյեան իր խօսքը հանդիսականներուն ուղղեց հայերէնով: Շրջանաւարտներէն ուղերձ ըսած բոլոր սաները, իրենց խօսքի մէջ երախտագիտութիւն յայտնեցին Երուսաղէմի Սուրբ Աթոռոյս Գահակալին եւ Սրբոց Յակոբեանց Միաբանութեան անդամներուն՝ իրենց ջանքած գիտութեան եւ հոգեւոր դաստիարակութեան համար եւ պատրաստակամութիւն յայտնեցին շարունակել իրենց ծառայութիւնը Առաքելահիմն այս Սուրբ Աթոռէն ներս ու իրենց աւանդը ներդնել անոր շենացման ու բարգաւաճման գործին:

Ապա տեղի ունեցաւ մրցանակաբաշխութիւն: Մրցանակի եւ իրախոսական նուէրներու արժանացան կարգապահութեան մէջ լաւագոյն ճանչցուած սանը եւ իրաքանչիւր դասարանի մէջ բարձր առաջադիմութիւն ցուցաբերած ուսանողները:

Յայտագրի վերջին բաժնի մէջ տեղի ունեցաւ վկայականներու յանձնում: Ընծայարանի բաժնէն վկայական ստացան Արտակ Սրկ. Յակոբեան, Արարատ Սրկ. Զարգարեան, Նարեկ Սրկ. Սկրտչեան, Պաւլ Սրկ. Կարապետեան, Սահակ Սրկ. Յովակիմեան եւ Սամուէլ Սրկ. Սաֆարեան, իսկ Ժառանգաւորաց Վարժարանէն վկայական ստացան Զաւէն Ոսկանեան եւ Լեւոն Ալոյեան: Վերջիններս յաջորդ ուսումնական տարին իրենց ուսումը պիտի շարունակեն Ընծայարանի առաջին դասարանի մէջ:

Աւանդութեան համաձայն՝ շրջանաւարտները դրամական նուէրներ ստացան նաեւ Երուսաղէմի Հայ Բարեխիւրաց Միութեան կողմէ:

Հանդէսի աւարտին փակման խօսքով հանդէս եկաւ Պատրիարք Սրբապան Հայրը, որ շնորհաւորելով շրջանաւարտներուն, իր ուրախութիւնը յայտնեց ի տես այս ուսումնական տարուայ առատ հունձքին եւ յոյս յայտնեց, որ շրջանաւարտները իրենց ստացած գիտելիքները կը ներդնեն իրենց հեռագայ մտաւոր փարգացմանը: Պատրիարք Սրբապանը իր գնահատանքը բերաւ նաեւ Վարժարանի ուսուցիչներուն՝ սաներուն կրթելու

եւ դաստիարակելու գործի մէջ ունեցած անոնց անգնահատելի ծառայութեան համար:

Հանդէսն աւարտուեցաւ Պատրիարք Սրբապանի «Պահպանիչ»-ով եւ «Հայր Մեր»-ի խմբային երգեցողութեամբ:

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ՍՈՒՐԲ ԵՐԿՐԻ ՄԵՉ» ԽՈՐԱԳՐՈՎ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎ ԵՐՈՒՍԱՂԵՄԻ ՄԵՉ

2008 թ. յունիս 24-էն 25, Երուսաղէմի Գալուստ Կիւլպէնկեանի անուան մատենադարանի մէջ տեղի ունեցաւ «Հայկական Ներկայութիւնը Սուրբ Երկրի Մէջ» խորագրով գիտաժողով, որուն կը մասնակցէին տարբեր երկրներէն ժամանած հայ եւ օտար հայագէտներ եւ գիտականներ:

Գիտաժողովի առաջին օրը բացման խօսքով հանդէս եկաւ մատենադարանի տեսուչ Հոգ. Տ. Նորայր Արք. Գալպատեան: Յաւարտ բացման խօսքի, ողջոյնի խօսքով հանդէս եկաւ Սուրբ Աթոռոյս Լուսարարապետ Գերշ. Տ. Նուրիան Արք. Մանուկեան, որ ողջունելով ներկաներուն՝ իր ուրախութիւնը յայտնեց գիտաժողովի անցկացման առիթով եւ իր գնահատանքը յայտնեց կապակերպիչներուն:

Գիտաժողովին մասնակցելու էին ժամանել Լիպպոնի Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկէն Օր. Ասողիկ Զաւթերթէն, Ֆրանսայէն՝ Տիար Գլոդ Մութաֆեան, Միացեալ Նահանգներէն՝ Պրոֆ. Թոմաս Համէլ, Միքայէլ Բասմաճեան եւ ուրիշներ:

Գիտաժողովի ընթացքին բանախօսները անդրադարձան հիմնական երեք բնագաւառներու, որոնց մէջ հայերը ունեցած են արժանաւիշատակ ներկայութիւն Սուրբ Երկրի մէջ: Անոնցմէ առաջինը հայերու՝ Սուրբ Երկրի մէջ ունեցած հոգեւոր եւ վանական ներկայութիւնն է: Ըստ բանախօսներու՝ հայ վանականները իրենց առանձնայատուկ տեղն ունին Սուրբ Երկրի մէջ վաղ քրիստոնէական շրջանին վանական համակարգի հիմնադրման եւ անոր հետագայ զարգացման գործի մէջ: Հայերը իրենց ներկայութեամբ յատուկ տեղ ունին նաեւ Սուրբ Երկրի մշակոյթի ոլորտի մէջ: Գիտաժողովի ընթացքին բանախօսները անդրադարձան Երուսաղէմի հայկական կերամիկի արուեստի եւ խաչքարերու պատմութեանը: Երրորդ ոլորտը, որու մէջ հայերը ունին նշանակալի ներկայութիւն Սուրբ Երկրի մէջ, ատիկա եկեղեցաշինութեան եւ ճարտարապետութեան ոլորտն է: Բանախօսները լայնօրէն անդրադարձան Սուրբ Երկրի հայկական միջնադարեան եկեղեցիներու, մոպայիքներու եւ յուշարձաններու պատմութեանը: Գիտաժողովին բանախօսութիւններով հանդէս եկան նաեւ Միաբանութեան անդամներէն Հոգ. Տ. Բարսեղ Վրդ. Գալէմոլեան՝ «Հնդկաստանի գեղապարդ վարագոյրները» թեմայով եւ Հոգ. Տ. Գուսան Վրդ. Ալճանեան՝ «Սուրբ Երկրի՝ 17-րդ դարի հայ ուխտաւորի տեղեկագիրքը» թեմայով:

Գիտաժողովի աւարտին, ամփոփիչ խօսքով հանդէս եկաւ Տիար Գեորգ Հինդլեան, որ նախ իր երախտագիտութիւնը յայտնեց Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարանին եւ Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկին, գիտաժողովը հովանաւորելու համար եւ ապա իր խորին շնորհակալութիւնը յայտնեց գիտաժողովի մասնակիցներուն:

Նշենք, որ գիտաժողովի օրերուն հիւր գիտնականները շրջեցին Երուսաղէմի հայկական թաղամասով եւ այցելեցին Սուրբ Երկրի մէջ գտնուող տարբեր սրբավայրեր: Ի պատիւ հիւրերու՝ միաբանական ճաշ մատուցուեցաւ Բաղչաթաղի վարդապետաց ճաշարանի մէջ:

ԲՈՎԱՆ ԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Զատկի Պատգամ	Գարեգին Բ. Վեհ. Կաթողիկոս	111-113
ԿՈՆԴԱԿ Սարդարապատի 90-ամեայ Յոբելեանի	Գարեգին Բ. Վեհ. Կաթողիկոս	114-116
ԿՐՕՆԱԿԱՆ		
- «Զէ Աստ, Այլ Յարեալ»	Նուրհան Արք. Մանուկեան	117-119
- Ս. Հոգին Աստուած (Ա. Բ.)	Շահէ Ա. Քհնյ. Ալբուկեան	120-122
- «Զի՞ խնդրէ՞ գեղեղանին ընդ Մեռեալս»	Զարեհ Թօփալեան	123-127
- Յարութիւն Մեռելոց	Ալպէն Նորատուկեան	128-134
ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆ		
- «Տեսա՞մ զԼոյս Երեկոյիս»	Զարեհ Թօփալեան	135-137
ԳՐԱԿԱՆ		
- Յովակիմը	Նահապետ Մելիքեան	138-141
ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱՆՔ		
- Ամենայն Հայոց Վեհ. Կաթողիկոսէն		142
- Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Վեհ. Կաթողիկոսէն		143
- Կ. Պոլսոյ Հայոց Սրբազան Պատրիարքէն		144
- Ռուսիոյ Ալեքսէյ Բ. Սրբազան Պատրիարքէն		145
ԵԿԵՂԵՑԱԳԻՏԱԿԱՆ		
- Սահակ Վարդապետ (Մոռուտ)	Գրաբարէ Բարգմանեց Սամուէլ Մ. Վրդ. Աղոյեան	146-153
ԼԵԶՈՒԱԲԱՆԱԿԱՆ		
- Գրաբարի Բառակապակցութիւններ	Գէորգ Թօսուեան	154-158
ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ		
- Ամուսնութիւն Այլակրօններու հետ	Նելլի Մաթեոսեան	159-161

- Եկեղեցական Միություն	Գրիգոր	
Ռուսական Դասը	Քեօսեան	162-164
- Ի Հեռուկս Իրլիսի	Յակոբ Արք.	
Զարանենգ Ոգու	Գլենեան	165-168
- Զեռագիր մը եւ Հնատիպ	Զաւէն Ա. Քինյ.	
Հրատարակութիւնք	Արզումանեան	169-180
- Գինեմոլները	Եղիշէ Արդ. Դաւթեան	181-186
Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՆԵՐՍԷՆ		187-194
- Ուխտաւորներու Այցը		
Երուսաղէմ		195
- Հայոց Յեղասպանութեան		
Արարողութիւն Երուսաղէմի մէջ		195-196
- Հայոց Յեղասպանութեան		
Յուշ-երեկոյ Հրէական		
Համալսարանի մէջ		196-198
- Թարգմանչաց Վարժարանի		
Մանկապարտէզի Հանդէս		198
- Համբարձման Տօնի		
Ուխտաւորներ		198-199
- Թարգմանչաց Վարժարանի		
Ամսփերջի Հանդէս		199
- Ժառանգաւորաց Վարժարանի		
Ամսփերջի Հանդէս		200-201
- «Հայութեան ներկայութիւնը		
Ս. Երկրի մէջ».	Կորին Արդ.	
Գիտաժողով	Բաղդասարեան	201
- Բովանդակութիւն		202-203

Կիր. 20 Ապրիլ 08. - Ծաղկազարդի Թափօր Ս. Յարութեան Տաճարին մէջ:

Դոնքացե Սրբոց Յակոբեանց Մայր Տաճարին մէջ: Վարագոյր քացողներու անունները ընթերցող Աւետիս Վրդ. Իփրաճեան: Աւագ խորանի առջեւ ծնկաչոք՝ (Ձախէն Աջ) Թեոդորոս Վրդ. Չաքարեան, Լուսարարապետ Նուրիան Արք. Մանուկեան, Բագրատ Վրդ. Պուրճեան: Վարագոյրի ետին՝ Սեւան Արք. Ղարիպեան:

Աւագ Դժ. 23 Ապրիլ 08.- Հայկական Յեղասպանութեան յիշատակին կառուցուող յուշարձանին մօտ Հոգեհանգստեան պաշտօն:

Աւագ Եշ. 24 Ապրիլ 08. - Ռոսկուայի արարողություն Սրբոց Յակոբեանց Մայր Տաճարի Աւագ Խորանին վրայ: Հանդիսապետ՝ Լուսարարապետ Նուրիան Արք. Մանուկեան:

Աւագ Ուր. 25 Ապրիլ 08. - Կարգ Թաղման: «Սուրբ Աստուած»-ի ծնկաչոք
 Երգեցողութեան եւ Նախատօնակին Նախագահեց Լուսարարապետ Նուրիան Արք.
 Մանուկեան:

Աւագ Շք. 26 Ապրիլի 08. - Յիսուսի ճերեզմանէն «Լուսահանութեան» արարողութիւն:
Ս. Յարութեան Տաճարի մահմետական երկու պահակներ եւ Աւագ Թարգման
Գոսան Վրդ. Ալմանեան, Միաբանութեան անդամներով եւ ուխտաւորներով
Պատրիարքարանէն կը մեկնին Տաճարի փակ դրան պաշտօնական բացումը
կատարելու, ժամը 9-ին: Ժամը 11-ին, Լուսարարապետ Նուրիան Արք. Մանուկեան,
Միաբանութեան եւ ուխտաւորներու հետ մուտք կատարեց Տաճարէն ներս:

Աւագ Շբ. 26 Ապրիլ 08. - «Լուսահանութեան» արարողութիւն: Մեղրամոմով կնքում
Գերեզմանի մուտքի դրան: Լուսահան Բագրատ Կրդ. Պուրճեքեան լուցուած
մոմերու փունջով դուրս կու գայ Յիսուսի Գերեզմանէն, եւ ապա Աստրիներու եւ
Ղպտիներու հետ Գերեզմանի շուրջ եռադարձ թափօրը կը գլխաւորէ:

Աւագ Շք. 26 Ապրիլ 08. - «Լուսահանութեան» արարողութիւն: Վերադարձ Ս. Գերեզմանէն դէպի Սրբոց Յակոբեանց Մայր Տաճար, հանդիսապետութեամբ Լուսարարապետ Նուրիան Արք. Մանուկեանի, որ Յարութեան Աւետարանի ընթերցումով կ'աւետէ «Քրիստոս յարեալ ի մեռելոց»:

Չատկի Կիր. 27 Ապրիլ 08. - Առաւօտուն Զրիստոսի Գերեզմանին վրայ Ս. Պատարագը մատուցող Պրազիլիոյ Թեմի Առաջնորդ Տաթև Արք. Ղարիպեան:

Չատկի Կիր. 27 Ապրիլ 08.- Յետ միջօրեի ժամը 4-ին վանքի մեծ բակին մեջ կը կատարուի «Անդաստանի» արարողութիւն, նախագահութեամբ Լուսարարապետ Նուրիան Արք. Մանուկեանի:

Չառկի ԲՁ. 28 Ապրիլ 08.- Ուխտաւորաց Պատարագը մատուցեց Լուսարարապետ Նուրիան Արք. Մանուկեան, որ Ս. Խաչի մասունքն ի ձեռին գլխաւորեց եռադարձ թափօրը Սրբոց Յակոբեանց Մայր Տաճարին մէջ, մասնակցութեամբ Լուս Անճելոսէն Խաչատուրեան երգչախումբի:

Գ2. 29 Ապրիլ 08. - Չատուկան տոնին առիթով շնորհաւորանքի համար Պատրիարքարան այցելեցին Լատին Պատրիարքութեան, Ֆրանչիսկեան Միաբանութեան, Կաթողիկէ, Անգլիքան, Լուտերական եւ այլ յարանուանութեանց, եւ Ղպտի, Ասորի եւ Հապէշ Ուղղափառ եկեղեցիներու Հոգեւոր Պետեր եւ Ներկայացուցիչներ, եւ Պապական Նուիրակ Անթոնիօ Արք. Ֆրանցո:

Չատուրյան շրջանի ուխտաւորական հիւգ խումբեր.- Պոլիսէն, Ֆիլատելֆիայէն,
երկու խումբեր Լոս Անճելոսէն, եւ Մարսիլիայէն: Իսկ Եգիպտոսէն, Մարտ 16-ին,
Հայաստանի լիազօր Դեսպան Տիար Ռուբէն Կարապետեան իր ընտանիքով:

ԵՂ. 5 Յունիս 08.- Համբարձման լերան սրբավայրին մեջ Պատարագ եւ «Անդաստան» հանդիսապետութեամբ Արիս Արք. Շիրվանեանի: Հայրապետական Մաղթանքին նախագահեց Սեւան Արք. Ղարիպեան, որ նաեւ այցելեց Սրբատեղիին եւ մզկիթին պահապան պատասխանատու անձին: Ուխտաւորաբար երկու խումբեր ներկայ էին: Մէկը Պոսթոնէն Տ. Կազգէն Զինյ. Գուգուեանի գլխաւորութեամբ, Միացեալ Նահանգաց Արեւելեան Թեմի Երիտասարդաց անդամներով: Երկրորդը՝ Տ. Շահէ Զինյ. Հայրապետեանի գլխաւորութեամբ, Երեւանի Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ հաւատացեալներով:

Շք. 7 Յունիս 08.- Թարգմանչաց Վարժարանի Շրջանաւարտից Դասարանը Ուսուցչական կազմին հետ: (Ձախնէ Աջ) (Վ. Շարք)- Եղիշէ Արդ. Դալթան, Լորայր Արդ. Գազազեան (Տեսուչ), Թորգոմ Պատրիարք, Սամուէլ Ծ. Վրդ. Աղլոյեան, Վազգէն Արդ. Ալեքեան:
(Բ. Շարք)- Տիկ. Արդիւնտ Լազգաշեան, Օր. Ազնիւ Պաղտատարեան, Տիկ. Անթառամ Գարակէօզեան, Տիկ. Սօսի Մելիտոսեան, Շրջ. Կարինէ Անդրեանեան, Շրջ. Արգիշի Լազգաշեան, Շրջ. Կարին Լալպանտեան, Օր. Ֆրանսուիկ Աւագեան, Տիկ. Լորա Լազգաշեան, Տիկ. Արմինէ Անդրեանեան: (Գ. Շարք)- Օր. Մանհիտ Օհաննեսեան, Յակոբ Մնացականեան, Շրջ. Լուսար Սահակեան, Շրջ. Շիրազ Մարգարեան, Շրջ. Արմիկ Գասապեան, Տիկ. Գեղամուշ Նաճարեան, Տիկ. Սօսիկ Սամտրոնի, Տիկ. Ամէլա Տիքալիքեան, Կապրիէլ Տապապետ, Յարութիւն Պետրոսեան:

ԲՁ. 9 Յունիս 08.- Ժառանգաւորաց Վարժարանի եւ Ընծայարանի Շրջանաւարտից
հանդես: (Զախէն Աջ).- Ժառ. Լեւոն Ալոյեան, Սահակ Սրկ. Յովակիմեան, Նարէկ Սրկ.
Մկրտչեան, Արտակ Սրկ. Յակոբեան, Փոխ-Տեսուչ՝ Ընտրիք Աբղ. Պալոյեան, Տեսուչ՝
Թեոդորոս Վրդ. Չաքարեան, Պաւել Սրկ. Կարապետեան, Սամուէլ Սրկ. Սաֆարեան,
Արարատ Սրկ. Չարգարեան, Ժառ. Չաւեն Ոսկանեան:

ԳԶ.-ԴԶ. 24-25 Յունիս 08.- Գալուստ Կիլիպենկեան Մատենադարանին մէջ -
Գիտածողով. «Հայութեան Ներկայութիւնը Ս. Երկրի մէջ». (Տես էջ 201):

«Սիոն» Ամսագրի բաժանորդագրութիւն

- Սիոն ամսագրի խմբագրութիւնը կը փորձէ սրբագրել եւ ամբողջացնել ցամկը իր բաժանորդներուն:

- Եթէ կը ցամկաք որ ձեր ամուսնու ունեւածք ցամկիմ մէջ մեր բաժանորդներում, համեցէք մերքեւի կտրումը յստակ եւ զխազիր տառերով ամբողջացնել եւ փութով մեր մօր հասցէիմ դրկել: P.O.Box 14235 Jerusalem, Old City, Isr.

- Նախորդ տարիներում Սիոն ամսագիրը ձրի դրկուած է հարիւրմերով հասցէներու: Նկատի առած մամաւածը զոււաւոր էջերու տպագրութեամ սղութիւնը պարտաւոր եմք ձեզմէ բաժանորդագիմ խմդրել:

Խմբագրութիւն

ՊԱՏՐԻԱՐԺՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ ԵՐՈՒՍԱԼԷՄ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՍԻՈՆ

Ամուսն.-----

Տիտղոս.-----

Կազմակերպութիւն.-----

Հասցէ.-----

Համեցէք մերփակ գտմել մեր փոխգիրը-----

Իբր բաժանորդագիմ Սիոնի-----

ՊԱՐԶ կամ ՕՂԱՅԻՆ ԹՂԹԱՏԱՐՈՎ ՂՐԿԵԼՈՒ-----

Ստորագրութիւն

Բաժմեզիմ.-----

Պարզ Թղթատարով

US\$108*

US\$200

Մէկ տարի

Երկու տարի

Օղայիմ Թղթատարով

US\$ 128

US\$ 240

*Կամ՝ ձեր երկրիմ համապատասխամ զոււարով:

NOTICE TO SUBSCRIBERS

The Armenian Patriarchate of Jerusalem is drawing up a new updated list of subscribers to its official gazette, SION.

In order to ensure that your name is on the list, you are kindly requested to fill in the form below and send it back to us, with your remittance, as soon as possible.

Please write to our new address: POB 14235, Jerusalem, Israel.

We would like to point out that while in previous years it has been the custom to distribute the gazette virtually free of charge to hundreds of subscribers, escalating costs and, particularly, the introduction of colour printing, has imposed upon us the obligation of trying to recover part of these costs.

The Editor

"SION" SUBSCRIPTION RENEWAL FORM

Name:	Address:
Title:	
Organisation:	
Please enter my/our subscription for "SION," for a period of _____ year(s). My/our check for _____ covering the cost of subscription and Surface/Airmail charges, made out to the Patriarchate, is enclosed.	
Signature:	RATES: Surface Mail Air Mail
Official seal:	1 year: US\$108* 1 year: US\$ 128 2 years: US\$200 2 years: US\$ 240
*Or equivalent in your local currency.	

